

MISLI S DUNAVA

ДУМКИ З ДУНАЮ

VUKOVAR - ВУКОВАР

2014.

10. ДРАВСКИ ГАБИ

MISLI S DUNAVA

Ljetopis Saveza Rusina Republike Hrvatske

16

ДУМКИ З ДУНАЮ

Літопис Союзу Русинох Републики Горватской

VUKOVAR – ВУКОВАР
2014.

MISLI S DUNAVA – ДУМКИ З ДУНАЮ

Nakladnik – Видава

Savez Rusina RH – Сојуз Русинах РГ

Za nakladnika – За видавателя

Dubravka Rašljanin – Дубравка Рашљанин

Urednica – Редакторка

Vera Pavlović – Вера Павлович

Uredništvo – Редакция

Ahnetka Balatinac, Ksenija Ljikar, Vera Pavlović i Danijel Vašaš

Агнетка Балатинац, Ксения Лікар, Вера Павлович и Даниел Вашаш

Lektori – Лекторе

Marija Vulić (rusinski jezik) i Andreja Magoč (hrvatski jezik)

Мария Вулич (руски язык) и Андрея Магоч (горватский язык)

Fotografije – Фотографији

Ahnetka Balatinac, Zvonko Kostelnik, Vera Pavlović, autori tekstova i arhiv "Nove dumke"

Агнетка Балатинац, Звонко Костелник, Вера Павлович и архива “Новей думки”

Naslovna stranica – Насловни бок

Zvonko Kostelnik – Звонко Костелник

Rodna kuća Lavoslava Ružičke – Родна хижа Лавослава Ружички

Posljednja stranica – Остатни бок

Ahnetka Balatinac – Агнетка Балатинац

Scena 10. Dravskih valova u Osijeku – Сцена 10. Дравских габох у Осијеку

Tisak – Друккарня

Tiskara Soldo Vukovar – Друккарня Солдо Вуковар

Tiskanje potpomaže – Друковане помага

Savjet za nacionalne manjine RH i

Vijeće rusinske nacionalne manjine grada Vukovara

Совет за национални меншини РГ и

Рада рускей националней меншини городу Вуковрау

ISBN 978-953-7767-07-5

Društvo i politika

Дружтво и политика

8. MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP „NACIONALNE MANJINE U DEMOKRATSKIM DRUŠTVIMA“

„Nacionalne manjine u kontekstu ulaska Republike Hrvatske u članstvo Europske unije“, bila je tema izlaganja Aleksandra Tolnauera, predsjednika Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, na 8. međunarodnom znanstvenom skupu „Nacionalne manjine u demokratskim društvima“. Skup je održan na Brijunima od 15. do 18. svibnja 2014. godine, u organizaciji Centra za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zaklade Friedrich Ebert i Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Skup je otvorio profesor Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, ujedno i predstojnik Centra za međunarodne i sigurnosne studije, dr. sc. Siniša Tatalović.

Program skupa obuhvatio je pet panela. Svaki od panela sadržavao je tri referata nakon kojih je slijedila rasprava. U okviru referata obrađeni su i raspravljeni teorijski okviri unutar kojih se prava nacionalnih manjina mogu ostvariti, isto kao i praktični problemi s kojima se nacionalne manjine u demokratskim društvima susreću.

Aleksandar Tolnauer, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH

Okupljanje na rivi kraj broda

Na skupu su posebno razmatrane teme: utjecaj članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji na prava nacionalnih manjina, utjecaj regionalne suradnje na zaštitu nacionalnih manjina u europskom prostoru, političko predstavljanje nacionalnih manjina u demokratskim državama, pravo nacionalnih manjina na službenu upotrebu jezika i pisma te ostvarivanje prava nacionalnih manjina na kulturnu autonomiju.

Referate su prezentirali sudionici iz Slovenije, Srbije i Hrvatske. Ugleđni profesori, znanstvenici, predstavnici udruga, institucija te zastupnici nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru uvelike su pridonijeli da ovaj skup na kvalitetan način prikaže položaj u kojem se nalaze nacionalne manjine.

U raspravama na znanstvenom skupu aktivno je sudjelovalo i osam članova Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, među kojima je bio i Zvonko Kostelnik.

Budući da su izlagачi u svojim referatima obradili i teorijske i praktične aspekte pitanja nacionalnih manjina, sudionici skupa imali su prigodu napraviti komparativnu analizu gorućih problema s kojima se nacionalne manjine Ju-gistočne Europe susreću.

Također, sukladno teorijskoj podlozi koju su stekli slušajući predavanja uglednih profesora i znanstvenika, imali su priliku na kvalitetan način sudjelovati u raspravama koje su uslijedile nakon prezentiranja referata.

U stankama između izlaganja referata sudionici su skupa imali prilike razmijeniti mišljenja i ponuditi jedni drugima savjete koje mogu primijeniti u rješavanju problema svoje nacionalne zajednice.

Sudionici Međunarodnog znanstvenog skupa

Kao jedan od glavnih zaključaka skupa može se uzeti tvrdnja kako ne postoji univerzalno rješenje pitanja položaja nacionalnih manjina.

Svaka nacionalna zajednica ima svoje karakteristike koje ju čine drukčjom u odnosu na svaku drugu zajednicu. Jednako tako, većinsko stanovništvo kojeg je nacionalna manjina dio, razlikuje se po svojim karakteristikama i po načinu na koji se odnosi prema nacionalnim manjinama na svom teritoriju.

Liberalne demokracije, iako slove za najbolji mogući politički poredak, još uvijek nemaju jedinstvenu politiku prema nacionalnim manjinama.

Upravo je zbog toga ovaj skup od velikog značaja.
U skupu je sudjelovalo tridesetak sudionika iz Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine i Srbije.

Skup je održan pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića.

Zvonko Kostelnik, prof.

REGIONALNA ŠKOLA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA

Medulin, 12 –18. rujna 2014.

Program ljetne škole sastojao se od osam panela tijekom kojih su održana predavanja s tematikom teorijskih promišljanja i aktualnih pitanja u sferi ljudskih i manjinskih prava, kako u povijesnom tako i u suvremenom kontekstu.

U radu škole sudjelovalo je pedesetak studenata i profesora iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Slovenije, kao i predstavnici državnih, regionalnih i lokalnih institucija Republike Hrvatske, a među njima i Savez Rusina Republike Hrvatske.

**Aleksandar Tolnauer,
Ostvarivanje prava nacionalnih manjina - primjer Republike Hrvatske**

Sažetak

Ustavom iz 1990. godine Republika Hrvatska deklarirala se kao država koja poštuje temeljna ljudska prava i slobode, pa i prava i slobode nacionalnih manjina. Vrijeme od donošenja Ustava do danas omogućava nam da proučimo rezultate i učinimo cijelovit prikaz razvoja zaštite manjinskih prava u Republici Hrvatskoj, odnosno da objektivno ocijenimo kvalitetu sustava koji smo izgradili i odredimo mjesto Hrvatske u odnosu na druge europske zemlje na području zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina.

Uvod

U prve dvije godine svog postojanja Republika Hrvatska prihvatile je i započela primjenjivati niz ključnih medunarodnih ugovora koji su zaključeni pod okriljem Ujedinjenih naroda i koji štite različite aspekte ljudskih prava. Riječ je o Međunarodnom sporazumu o građanskim i političkim pravima, Međunarodnom sporazumu o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (u RH na snazi od listopada 1991.) te o Međunarodnoj konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (u RH na snazi od listopada 1992.) itd. To govori o snažnoj potrebi Republike Hrvatske da i u vrlo delikatnom trenutku svoje povijesti, za vrijeme Domovinskog rata, uputi jasnú poruku o tome kako je Republika Hrvatska moguća jedino kao zemlja pravde, ravnopravnosti i visokih civilizacijskih standarda.

Eminentni predavači na Skupu

Pravni okvir

Nakon Domovinskog rata Hrvatska je pokazala jasno opredjeljenje da se u standardima prema nacionalnim manjinama na svojem području približi zemljama Europske unije. Treba naglasiti da u Republici Hrvatskoj, prema popisu stanovništva iz 2001. godine, žive 22 deklarirane nacionalne manjine što je značajno više od broja nacionalnih manjina u nekim drugim europskim zemljama (Italija 12, Austrija 7, Njemačka 4 itd.).

Za početak procesa usklađivanja s europskim standardima osobito je važno ratificiranje Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava (1997. g.). Usprkos tome što se ova Konvencija ne bavi isključivo pravima nacionalnih manjina, njezino prihvatanje i implementacija njenih temeljnih načela, 1.1., hrvatski pravni sustav još je jednom potvrđilo hrvatsku težnju za izgradnjom zajednice u kojoj su temeljne vrijednosti vladavina prava, pravda i ravnopravnost svih građana.

Proces prihvatanja relevantnih europskih dokumenata nastavljen je 1998. godine kada su u Republici Hrvatskoj stupile na snagu Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima. Ovo je bio normalan put za zemlju čiji je dugoročni cilj članstvo u Europskoj uniji, a u skladu s Kopenhaškim kriterijima za članstvo u Europskoj uniji iz 1993. godine u kojima je utvrđeno da „... članstvo zahtijeva da je zemlja kandidat dospjela stabilnost institucija koje garantiraju demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina“. Izgradnja unu-

tarnjeg pravnog okvira koji uređuje prava i slobode nacionalnih manjina, odnosno implementacija načela preuzetih pristupanjem nizu prethodno spomenutih međunarodnih ugovora u hrvatski pravni sustav, započela je početkom trećeg tisućljeća. Već 2000. godine Hrvatski sabor donio je dva važna zakona: Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

Osim što je počela graditi pravni okvir za zaštitu prava i sloboda nacionalnih manjina, hrvatska je Vlada učinila i korak dalje pa je, usvajanjem Nacionalnog programa za Rome (2003.), po prvi puta usvojila i posebnu politiku s ciljem poduzimanja specifičnih mjeru koje će depriviranoj romskoj nacionalnoj manjini omogućiti potpunu integraciju u hrvatsko društvo i značajan napredak u gospodarskom, socijalnom, obrazovnom i svakom drugom smislu.

Kruna pravnog okvira za zaštitu prava i sloboda nacionalnih manjina bilo je donošenje Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (2002.). Već i sama forma ustavnog zakona, koji se donosi u postupku određenom za promjenu Ustava, govori o značaju koji je Hrvatska dala ovom pitanju.

Ustavni je zakon po prvi puta odredio nacionalne manjine. Jasno i nedvojbeno naveo je prava i slobode koje uživaju nacionalne manjine u Hrvatskoj, potaknuo osnivanje Savjeta za nacionalne manjine kao središnjeg tijela za pitanja nacionalnih manjina, utvrđene su osnove sustava vijeća i predstavnika nacionalnih manjina i sustav nadzora nad izvršavanjem zakona kojima se jamče prava nacionalnih manjina. Sve to pridonijelo je povećanju pravne sigurnosti pripadnika nacionalnih manjina i njihovom osjećaju da prava i slobode deklarirane hrvatskim Ustavom nisu mrtvo slovo na papiru, već da se realiziraju na vrlo konkretn i životan način.

Pa ipak valja naglasiti da je Ustavni zakon otvorio i neka pitanja. Neka od njih posljedica su neuskladenosti propisa koji su doneseni prije Ustavnoga zakona i koje u budućem razdoblju svakako valja uskladiti s njim. Neka druga rezultat su nedostatka prethodnog iskustva i dobre prakse koja bi mogla ukazati na kvalitetna rješenja. U svakom slučaju, radi se o pitanjima koja se ne smiju zanemariti i za koja kontinuirano treba tražiti odgovarajuća rješenja.

Institucionalni okvir

Izgradnja stabilnog institucionalnog okvira koji će se sustavno i kontinuirano baviti pitanjem nacionalnih manjina započela je utemeljenjem Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru, a nastavljena osnivanjem vladinog Ureda za nacionalne manjine. Osnivanje ovog Ureda pokazalo je jasno opredjeljenje hrvatske Vlade da pitanje ostvarivanja prava i sloboda nacionalnih manjina ne smatra usputnim, već jednim od svojih prioritetnih zadataka.

Zajedničaka fotografija sudionika Regionalne škole ljudskih prava

Osnivanje Savjeta za nacionalne manjine, tijela koje prema Ustavnom zakonu ima značajne ovlasti i koje je postalo središnje tijelo za pitanja nacionalnih manjina, značilo je prepuštanje nacionalnim manjinama u Hrvatskoj da same upravljaju svojom sudbinom. Naime, već i činjenica da Savjet čine isključivo predstavnici nacionalnih manjina koje, utvrđenim sustavom izbora, izabiru sve manjinske institucije u Hrvatskoj, govori u prilog tome da se ne radi o provizornom tijelu koje je zapravo produžena ruka Vlade i medija za kontrolu nacionalnih manjina, već stvarna institucionalna podloga za upravljanje pitanjima relevantnim za nacionalne manjine. Ako tome dodamo i činjenicu da Savjet odlučuje o raspodjeli svih sredstava koje Republika Hrvatska u svojem proračunu namjenjuje nacionalnim manjinama, jasno je da se radi o tijelu koje zauzima središnje mjesto u institucionalnom okviru izgrađenom u cilju potpore ostvarivanju prava i sloboda nacionalnih manjina.

Napose, ustanovljenjem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, kao institucija *sui generis* koje nacionalnim manjinama omogućuju sustavno sudjelovanje u javnom životu na lokalnoj razini, zaokružen je proces izgradnje institucionalnog okvira. U budućnosti ga, doduše, treba kontinuirano doradivati i prilagodjavati, ali već i sama činjenica da institucionalni okvir postoji i da je funkcionalan ohrabruje i obećava kvalitetnu budućnost nacionalnih manjina u Hrvatskoj.

Zvonko Kostelnik, prof.

ПЕРША ЯВНА ТРИБИНА О СТРАТЕГІЇ РОЗВОЮ РУСНАЦОХ У РГ ПО 2050. РОК

У Петровцох, 26. априла 2014. року, отримана перша од веций запланованих явних трибинох о Стратегії розвою Руснацох у РГ по 2050. рок.

На трибини присутствовали представителі, лібо предсидентелі, та члени руских радох, Представителька рускій національній меншини Осєцько-баранській жупанії, висланік Представителя рускій національній меншини Городу Загребу, представителі культурно-уметніцких дружтвох, Союзу Русинох Горватській, члени Дружтва „Руснак“ і поєдинці, ведно 32 особи. Зоз шорох Грекокатоліцької церкви на Трибини не було представительох, гоч були поволани.

У нарису Стратегії, хтори ма 11 точки, циль бул предложиц даскељо ідеї хтори ше одноша на зєднівоване шицьких наших інституційох и поєдинцох на єдній платформи, отримоване креативних роботньох и організоване креативних тимох хтори буду робиц на ришованю конкретних проблемох – проналітетних, політичних, привредних, культурних, образовних, спортсих..., співдніцтво зоз Грекокатоліцьку церкву, розвой и отримоване кадрох значних за очуване національного ідентитету (образоване, культура, информоване и видавательство), розвиване свидомосци о значносци образованя, як и очуваня и розвою рускій заєдніци при шицьких припаднікох, окреме при младей популациї, робене на злєпшованю информативней и видавательней діялносци уводзаци високі стандарди и критериюм, робене ведно з інституціями других національних заєдніцох на вітворйованю заєдніцьких интересох, повязоване рускій заєдніци зоз Руснацами у швеце, сотрудзоване зоз особами лібо установами хтори робя на поцагованю средствах зоз європских фондох.

Яким Ерделій, предсидентель Ради рускій національній меншини, привітал шицьких присутніх и предложел роботне предсидентельство.

До роботного предсидентельства вошли Борис Бучко, подпредсидентель Ради рускій національній меншини Вуковарско-срімской жупанії, Звонко Костелник, член Совиту за націонални меншини Республіки Горватській, член Ради рускій національній меншини ВСЖ и секретар Союзу Русинох РГ и Яким Павлович, висланік Представителя рускій національній меншини Городу Загребу.

Подношене писаних предкладох нарису Стратегії:

Союз Русинох у РГ ма писани предклад по горватски (приложене у записніку). Предсидентелька Союзу, Дубравка Рацлянин прочитала.

Подношэн€ усних предкладох нарису Стратегії:
Томислав Рац, спред Рады рускей национальней меншини Општини Богдановцы:

„Мали зме схадзку и визначели зме даскельо часци Стратегії, даскельо предклади хтори би, можебуц, требало вименіц. У уводней часци Стратегії пише: *Вироятносць же наша микроказдніца обстане у блізкай будучносці барз мала, але мушиме направиць шыцко цо можеме же бы ше то не витворело.* Тото виречене, чи є нелапшне чи цо, але насправди дахто подума же треба шыцко направиць же бизме нестали. Думам же бы ше то требало вименіц. Комисия хтора робела на тим най роздума.

Як друге, пише же бизме требали отримоваць креативни роботні, медзитим то так узко поведзене. То бы требало дакус прешыриц. Яки бы то були роботні, хто бы робел же бы ше рушело зоз туту роботу. Най то комисия дакус разроби.

Под треце маме: Сотрудзовац зоз Грекокатоліцкую церкву. Не мам ніч проців, но медзитим, досц зме о тим розправяли. Горватски Завод за статистику уруцел нас до католікох. Я не мам ніч проців, ми гей католіцкай віри, но медзитим віше було вияшнёте же ми грекокатоліки, так зме ше вияшњовали и на пописованю жительства. Мали зме право вияшніц ше же зме грекокатоліки лябо же зме католіки восточного обряду. То ту не пише, значи... Не видзім веџ причину сотрудзовац зоз Грекокатоліцкую церкву кед вона по тим фактично не постой. Думам же бы ше о тим требали постараць и Союз Русинох у РГ и Рады, же бы ше видзело же чом то так и прецо.

Як штварте пише – Рационализоваць шыцкі активносці и розходи. Знаме же пенсжу нет, але кед шыцкі активносці рационализуеме, значи, зменшаме их. Кед их зменшаме, зменшаме и нашу роботу. Думаня зме же нашу роботу треба ище прешыриц и требаме ище веџей робиц же бизме обстали.

Наталия Гнатко спред Дружтва Руснак: „Мали зме схадзку управнаго одбору, пречитали зме Стратегию и абсолютно шыцко стої же бизме ше задумали дзе будземе 2050. року. Же бы ше дакус застановела тата асимілация, основне, мушиме найсц спосаб же бы ше у фамелійох бешедовало по руски. Можеме бешедовац о не знам якей Стратегії, без младых, без тих хтори нас нашлідза то даремно. Учителька сом у школи и школяром гварим так: Кед ви не предлужице тово цо я робим, дармо сом вас научела и дармо тоти оцени. Значи, можеме о тим бешедовац, але кед на младых не пренешеме, од бешеди та по слово, по читане, писане, обичаі... Ми тэраз маме обичаі, учиме их, а то дараз бул кождоднёви спо-

**З ліва на право: Наталия Гнатко, Мийо Шайтош, Петро Киш,
Томислав Рац, Яким Вашаш, Мирослав Колбас,
Даниел Вашаш, Ярослав Медєши и Звонимир Колбас**

соб живота. Тераз нам то обичаї прето же зме до своїх животох цошка друге дали. Значи, мушиме зазберацац цо вецей младих и ослухнуц их же цо их цікави и найсц ше дагдзе у тим, придобиц их, скапчац гевто цо тераз *тренд*. Ми мушиме найсц способ, бо кед го не найдземе, не пренесеме тово нашлідство на младих, а то основа. Друковац кніжки, писні, та будзе и видавательства. Муши буц писаного шліду, але знова, хто то будзе читац и чи буду знац читац бо и ми, медзі нами, дзе зме научели бешедовац по руски? Не у школи, але дома. Я верим же гуторим правду прето же ше ту шицки познаме. Дом нам бул школа, мац и оцец перши учителі, можебуц дідо и баба кед було мишане малженство... Читала сом Памятніцу Грекокатоліцкай церкви, прето же тераз будзе стота рочніца нашого школскога будинку, и там пише же у єдним року шицки бешедовали по руски, а не були шицки Руснаци. Єдноставно, то бул валал у хто-рим ше бешедовало по руски. Тераз то іншак, шицко то живот далей ноши, але мушиме ше врациц на гевтот найосновнійши початок, бешедуйме з дзецми по руски, бешедуйме кельо лем можеме прето же ше у случаю мишаного малженства уж преходзи на гевтот векшински язик, же би дзецом, ніби, було легчайше. То не правда. Здогадайме ше знова себе, идзме знова од себе. По руски сом научела дома, у школи сом научела горватски. Значи, то дзецом не завадза, то богатство. Дайме им тово богатство бо го маю, освидомме им то, же то богатство хторе не ма кажде. Углавним, на тим зме ше зложели. Без того, кед не будземе преношиц на младших, кед младших не прицагнеме, хто будзе тово витворйовац, хто будзе шпивац, хто будзе писац? Нам роки иду. Уж гварим осмей класи –

мушице писац, муши буц ёдна писня, муши буц ёден состав, бо нёшка ютре вам мушиме отримац литературни вечар. То идзе од школи. Од фамелий бешеда, зоз школи вецей писане. Мушице, то ваша задача, ви Руснаци. Думам же не гришим кед повем же фамелия основа шицкого тога. Врацме ше лём на основу. Дзекуем.“

Мирослав Лікар (предсидатель Рады рускай нацыональнай меншини Општини Томповци): „На Стратегию нє маме нїяки пригварки ал€ вона досц пообщена, значи нє можеме ту тераз конкретно нїч повесц и нє нашли зме нїч на цо бизме дали зауваги.“

Желько Лікар (предсидатель КУД-а „Яким Говля“): „Ми ше у Дружтве не зишли. Думам же нам було дате мало часу, 3-4 дні як сом достал поволанку, же бизме о тим принесли даяке своё становиско за нешкайшу схадзку. Ту и подпредсидатель нашого КУД-а, Славко Ждиняк, та можем повесц дацо на дзешату точку. Рационализовац шицкі активносцы – то нїяк. Активносцы треба лсм звекшовац. Я тераз нєдавно постал предсидатель КУД-а и то лсм прето же нїхто не сцел. За тот кратки час зме уж дагварели за рецитаторох, зоз паном Голиком за ёшень зме дацо радзели... То прешлих рокох нє было. Думам же активносцох муши буц досц, муши буц ёден континуитет. Исто так и у наступох. През тоти жимски часи, кед и пост, нє было наступи. Вони нє муша буц таки на яки зме звикли, фольклорни. Можу то буц рецитаторски, бешеди... лсм най ше нє претаргую. Замерковал сом, водзим дзецинскую группу, значне же би ше дагдзе ишло. Вшеліяк ёдна два драги, нє муша буц вельки. За дзеци то вельке кед ше пойдзе до Руского Керестура, 60-70 километри, кед ше им направи як ёднодніёви вилёт. Віше кед ше идзе на наступ, меме автобус, можеме пойсц на цали дзень, можеме на 2-3 годзини, углавним, так зме и робели. Ішце зме дацо и опатрели. Пошли зме до Долней Стубици, там зме одтанцовали, одшпивали и вец зме пошли на полудзенок и домашні нас поводзели дзе ше сходзел Матия Губец, там тата їх ліпа, обиходзели зме авіон, зоз того подруча перши горватски пілот хтори погинул. Були зме у бані і то дзецом остало у паметаню. Нашо дзеци тераз бешедую: Долня Стубица – то нам найлепши наступ. Значи, наступох муши буц. Я водзим дзеци 5-6 роки. Од Союзу нє знам чи була даедна поволанка. Вельо раз сом ше сам понукнул. Муши им ше найсц наступ. Нешкайши генерацій таки, маю вельо други понуканя. Тото им нє нателью значне як цо було нам, нашым генераційом. Наш валал мали, але маме осемнаццеро дзеци. Маме найменей руски дзеци, мишани су и нє знам яки то квалітэт, ал€ нє можеш нікого ані вигнац ані повесц му же є нє добри. Тераз зме направели облї-

ване. То було спонтано. Спомнул сом им, послухаю вони мн€, сцели ше крашн€ пообл€кац. Направели зме крашн€ и були задовольни. Вшадзи ше дакус погосцели, не треба им вельо. Значне не зменшовац активносци. У остатнї час маме добре сотруднїцтво зоз дружтвом зоз Осиеку и тот континуитет би нам вшелїяк предлужиц. Як зме тераз зоз Петровчанями почали, я не опущим. Я пойдзем и до Керестура до школи, отамаль моя мац и тамаль ме досц цага. Думам же ше и на Руснацох зоз Руского Керестура треба досц операц. Кед слово о фаховосци, о шицким, вшелїяк би требало даяки кадри. Гудаци нам у Миклошевцох оддавна проблем, хаснуеме матрицу. Дараз проблем и матрицу направиц. Пойдзем вец до Чами, вон ми то вец справи. Було би добре на уровню Союзу формовац оркестер, голем єдна гармоника, бегеш, прима, контра, гоч би ше и плацело, але же би була даяка обовязка кед нам требаю гудаци за наступ же би вони могли присц. Думам же би учительки требали вельо вецей робиц. Тото цо ми тераз робиме у КУД-ох, то скорей робели учител€. Вони маю пейц годзини тижњово и маю вельо часу зоз дзецы. Ми маме єдну годзину тижњово, то барз мало. Треба голем два годзини, але не мож их вецей достац бо дзеци маю и други обовязки, а през викенд ше розиду. Нам тераз критични момент як их затримац. Думам же би Союз требал вельо вецей помогац дружтвом, не лем през тот пенеж цо ше трансферує гу членом Союзу.“

Петро Киш: „Думам же барз значне тото цо кус скорей спомла панї зоз Союзу. Не покладаме значносц на интелигенцию. Маме Петровски дзвон, Кед голубица л€цела, у Осиеку єст манифестаци. Наша интелигенија шедзи дома, ми ю не воламе. Дакеди зме у сали мали два шори нашей интелигенијї, н€шка нїхто не поклада на нїх. Же криза у держави, кериза и при нашей интелигенијї. Вона би пришла, але шицко то гл€да свойо средства. Дараз кед зме мали Петровски дзвон та интелигенция придзе, кед пойдзеш до Загребу та це дочекаю, та у Керестуре, у Новим Садзе. Ми дараз були щешлїви кед зме од новосадскаго дружтва достали микрофон, а з н€шкайшима сотрудниктвами може ше вельо посцигнуц. Хторишик вечар мали зме схадзку Ради рускай национальнай меншини Општини Богдановци, та предсідатель нашаго КУД-а гвари же кед зме ишли до Осиеку, у автобусу в€дно ишли три культурно-уметнїцки дружтва. То рационализация, ту ше треба повязац. Нашо Петровчане, кельо чу€м, маю исц до Риеки. Не зnam чи иду сами, чи дахто ище з нїма ідзе. Вше треба сотрудзовац на таки способ же би дахто дакого цагал, же би не ишли три автобуси. Ту рационализация финансийских средствах. Тот сход, тото цо зме задумали у Жупанийской ради и цо зме ше н€шка зишли, треба же би нам

було ясне же ми нєшкa нє можемe цалu стратеgiю принесц, алe то початок, най нам то будзе основа. Я то oddавna приповедам же шe требa повязовац, ми Руснаци мame шe повязовац бо нас нєт вельo. Ми мame интелигенциi вонка, мame бизнисменох вонка. Требa мац свой бок, чи то Союз, чи организация на уровню Горватской. Требa дацо створиц и шицко класц на тот бок най людзе видза. Нє знам чи дахто бул вонка жиц и видзиц цо роби носталгия. Дал bi чловек шицко за свойo. Прето гварим, будзme щешліvi же ище можемe буц вєдно.“

Агнетка Костелник Балатинац (Представителька рускей национальнай меншини Осেцко-бараньской жупаниi и предсидателька КД Руснацох Осиек) пребачела шe же пожнела пре други обовязки хтори мала у Осиеку. „Наздавам шe же не повторим исте тото цо други гуторели. Складам шe зоз тим цо пан Киш гуторел, же мушиме позберац интелигенцию. Складам шe зоз шицкими точкамi хтори написанi у тим предкладу Стратегii, медзитим думаня сом же требаме на даєдней другой трибини хтора будзе отrimана, принесц тиж єдну хтора будзе краткорочнейша. Видзиме зоз податкох хтори нам презентованi од 1981. по 2011. рок, 50% Руснацох нёсталo. За 40 роки 50% Руснацох нёсталo, значi, за 40 роки цо нас чекa кед по тим шліду будземe исц? Маме пред собу Европску унию, понука нам шe вельo того. Маме младих, нє правда же нє маме, требаме им лем дац най вони робя. Ми им требаме обезпечиц простор и средства, а гевто друге требаме им дац же бi вони вецей робели. Видзиме тераз зоз дзепо-едних, я принесла зоз собу зоз Совету за национальнi меншини, яki зме средства достали. Ми свойo власни пенёжи як руска заєднiца нє маме, значi же шe мушиме обрацац и уперац на фонди хтори можемe вихасно-вац, на нашo членарини лёбо дацо друге тиж так шe можемe операц. Значi, шицка культура може исц лем прейг тих средствах хтори од дакого достанемe. Вельo нас ест незапошлених, велi запошлени бо цали фамелiй у наших дружтвох. Значi, нє могу видвойовац нє знам яki средства же бi шe помогла культура лёбо дацо друге. Бешедовали зме у Керестуре. Єдна часц людзох спомедзи нас хтори зме ту, була и там. Порадзене же бизме мали прейгранiчne сотруднiцтво зоз Войводянiями. Досц того там порадзене цо думам же бi могло войсц до тей Стратегii. То и написане, а будзе у Новей думки и обявене. Обявене и на ВЕБ бокох Союзу Русинох, так же шe дзепоёдни ствари зоз тогого могу видзиц, алe мойo особне думане же требаме вецей ангажовац младих, дзвiгнуц свiдомосц Руснацох же су Руснаци. Чи през школство, чи през культурни, чи през спортски активносци, алe насампредз требаме дац нагоду младим и поволац их. Поволац их же бi вони зробели гевто цо их цикавi, бо тото цо цикавi мнe,

можебуц не цикави Данила Вашаша, сигурно го не цикави. Не може го цикавиц прето же розлика медзи намі у роках така велька же нас не можу істи ствари цикавиц. Думам же на ніх тото цо би вони требали. Видзиме же нашо школство таке яке є, же єдноставно ест вше меней и меней школярох. На концу, кед нам ше школы позавераю, цо будземе далей? Маме рижни нагоди, лем их не хаснуеме. Чи би можебуц требало, не знам чи то у Петровцах и Миклошевцах зробене, направиц даяку ширшу розправу, поведзме на уровньюх месних заєдніцох, же би ше людзе позберали так як ше дакеди зберали и єдноставно поведли цо вони о тим думаю, бо у Петровцах и Миклошевцах ест ище младых, по тих других местах так так. Мишане малженство ридко кеди ше запише же є руске. Ми знаме же ест Руснацох, але су не записані. За тераз бим лем тельо, а вец увидзиме як ше будзе розправа одвивовац. Ест досц того о чим би ше могло вельо приповедац.“

Яким Павлович (висланік Представителя рускай национальнай меншини Городу Загребу): „Добри вечар шицким. Витам Вас у мено Представителя рускай национальнай меншини Городу Загребу, пана Иринея Мудрого. Понеже пан Ириней Мудри бул на службовей драги и не було вельо часу, не принесли зме даяки одлуки о нарису Стратегії розвою Руснацох у Рэспублікі Горватскай по 2050. рок. Дзекуем.“

Зденко Бурчак (подпредседатель КУД-а „Осиф Костелник“): „Мали зме схадзку на хторей зме, широ поведзене, нізвелью дискутували о Стратегії, але зложел бим ше зоз тима цо скорей мыс бешедовали. Младым треба дац наступи же би слухали язик, же би бешедовали и на тот способ єдино можеме очувац язик. Кед очуваме язик, очували зме Руснацох. Руснак як Руснак, мено можеме очувац, але кед забудземе язик и свою культуру, то вец даремно. Зацикавел ме предклад, то було споминане Грекокатоліцкай церкви. Думам же бизме по тим питаню требали принесц даедни одлуки. Руснацы вше були грекокатолікі, а тераз зме постали католікі. Не мам ніч проців, але думам же би ше о тим требало дакус розправиц. Исто так, складам ше зоз презентацию маркетингу цо дал Союз. То страшна ствар. У остатні час ТВ нас мало провадзі, радио нас мало провадзі. Окрем Новей думки, и мале число других часописох нас провадзі. По моім думаню, и на тим би ше требало кус поробиц же бизме ше дакус вецей презентовали. Значи, дриляц ше там дзе можеме. Похвалел бим емісію цо у Вінковцах рушела. Емітуе ше два раз у мешацу и то за нас барз вельо значи, бо нас у Вуковарско-срімской жупанії найвецей ест. Ище зме не звікли на то, але наздавам ше же будземе тоточув-

ствовац и вельо хасновац туту емисию. Маме ту и други окремносци, маме Горватски радио Вуковар, Радио Осиек, Винковци, хтори би исто требало пробовац хасновац. Исто так, добре би було писац до даяких новинах, даяки статі що ше пише до Новей думки, та кед даєден преайдзе-преайдзе. На концу конца, шицки нашо манифестації барз добри и думам же би ше анї єдна наша манифестація не требала загашиц, аж сом думаня, що зме и бешедовали, добре би було повязац их зоз туризмом. Пан Киш спомнул чи знаме що значи кед це дацо цага назад дому? Чом бизме не пробовали дацо, можебуц кажди рок направиц даяки звичай у валале. То можеме у Петровцох и у Миклошевцох прето же нас ту найвецей ест, но можебуц би ше могло и дагдзе индзей. За тераз би на приклад, барз добре було направиц колячку, наявиц то скорей же би людзе хтори далей могли присц.“

Др Томислав Мишир: „Думам же би требало унессц вецей полемичного духу и вецей контроловац становиска. По моїм думаю, нікому би не требало дац бешедовац вецей як два минути. Шицки епохални одкрица можу ще повесц у двох виреченьох. Пошли зме до дигресийох, з боку бешедуєме койцо. О култури було вельо бешедоване, медзитим, я вам ще питам чи народ вимера прето, чи статистики таки же народ бул нєкультурни та вимера. Мойо думанє же не. И далей кед будземе барз робиц на култури, народ не будзе вимерац. Велі други теми ще отвераю хтори нїхто не дорушує. Ния, я закончел.“

Борис Бучко (член Ради рускай национальнай меншини ВСЖ и член роботного предсідательства явней розправи о Стратегії Руснацох у РГ): „Кед же нїхто вецей не ма цо повесц, давам 10 минути паузи. Хто сце участвовац у розправи най ще упише до табели. Кажде хто ще упише ма 5 минути право на бешеду и 2 минути на реплику. Модлім Вас же бисце ще тримали шора.“

Розправа:

Борис Бучко: „Можеме рушиц зоз шесту точку дньового шора. Двойо нам ще явили. Перша пані Лела Єйтко:

„Тераз можем повесц дацо у своё меню. Опред Ради сом не мала даяки заключеня. Мам еден предклад, понеже ми шицки бешедуєме и складаме ще зоз тим же млади требаю предлужиц и так далей, и так далей... Я мам предклад же би ще основал Совет младих, чи при Союзу чи даяк іншак. Кед опатриме, од младих тераз ту Даниел Вашаш и Мария Русин. Думам

же би було можебуц зацикавених младих бо вони уж маю и искуства. Знам конкретни приклад. Тимкова дзивка у Осиеску тэраз закончела курс за проекти Европскай униї, бизовно би ше могла и ту ангажовац. Ана Бучкова активна у ёдним здруженю у Вуковаре и же би ше, можебуц повязали кед би мали нагоду, свойо идея... Но, ми можеме ту гуториц – требало бы младым того, требало бы гевто – але вони иншак раздумую и треба им дац нагоду най вони сами дацо здумяю, организую даяки активносци и так далей, а вец гвариме же би не було пенежы за їх сходзене... Не муша ше вони сходзиц. Нешка вони комуникую на далёкосц, шицки вёдно. Раз ше позбераю, конститую, а вец им не проблем комуниковац. Мой предклад же би ше им дала така нагода.“

Мийо Шайтош: „Приходзим зоз Старых Янковцах дзе ше у рамикох тे-
рашней Рэспублики Горватской приселели перши Руснацы зоз Руского Ке-
рестура. Патрим у тим нарису статистику. Кажды 10 рокі кельо нас ест
меней на уровню Горватской. Коло тога сом написал статистику Старых
Янковцах, кажды 10 рокі у нас 10% веций: 1971. – 18; „1981. – 20; 1991 –
24; 2001. – 26 и 2011. року – 28 Руснацах, так ше чувствуую. У Янковцах
зме ния скоро 200 рокі. Ту ше и у нарису бешедує, треба пенежы, требаю
школи, треба видавательство и так далей. У Янковцах нігда не було ніяких
пенежох за Руснацах, 200 рокі не було ніякай школи, не було грекокато-
ліцкай церкви, не було ніяких виданьох. Отрымали зме ше и так ше чув-
ствуеме. Тоти Руснацы у тих 50 роках и умерали, и мишиали малженства...
Кельо би нас було кед близме мали тото шицко. Фаховцы би то требали кус
виучиц и ния, я дал приклад як без шицкого тога може нация обстац. У
нарису сом и сам бул у тей комиссії. Цо бим наглашэл од тих 11 точкох то
пията, же би требало пошвециц окрему увагу розвою младых кадрох. Як
член Руснака, на тим и робиме. На пондзелок Наталка ідзе до Загребу.
Роби ше о отвераню Русинистики на Філозофским факультету у Загребу.
Дзевята точка, то повязоване рускай заедніці зоз заедніцами Руснацах у
цалім швеце. Ния, ми члени Шветовога конгресу дзе зоз 10 державох дзе
жию Руснацы, мame тото повязоване. Вони приходзя ту, ми ідземе там и
так ше учиме. И остатня, ёденаста точка – европски фонди. То остатне
написане, але думам же би то требала буц треца точка. Поцаговац пенеж
зоз европских фондох, бо у тей держави пенежы ест кельо ест. Думам же
досц добиєме од держави, кельо сом видзел 1.300.000,00 кн Руснацы и
Українцы, але я єдноставно не видзим дзе тот пенеж. За мн€ и 5-10 тисячи
за ёдно КУД лебо здружене, вельки пенеж. Ту би требали поробиц на тих
кадрох. Лела спомла же хто закончел. Требало бы ище тих наших послац.
Я учел русийски язик, ту тэраз треба английски, млади то уча и вони бы

то требали одробиц.“

Звонимир Колбас: „Чули зме нешкя же нам фамелія основа того шицкого, дзе ше чуваю язик, обичаї, культура и писмо, же требаме младых цо вецей. Було и о тим же маме и емісіі на Вінковцах, але думам же нам проблем же нам млады нє пред телевізором и нє пред радійом. Компьютеры, интернет, мобілни телефоны, медиі хтори барз мало хаснуєме и за информоване и за шицко друге. Керестур ма свой интернет радио, як ёден валал, як Руснаци у Керестуре. Чом би ми як заедніца нє могли мац на уровню Рэспублікі Горватскай? Руснаци хтори по швеце, по Австралиі, зазберую кніжкі, писані документы и обявио их на интернету, як по-єдинцы, а нє як организавані установи лебо здружэння. Думам же тот простор барз мало хаснуєме, же бизме требали велью вецей. Бешедуєме о шицкім цо добре направене, але требаме раздумовац о гевтім цо зме ішце нє направели и цо недобре направене. Маме шицко, дружтва хтори робя як можу, маме ради, музей... Шицко то крашн€, але цо коло тога ішце мож направиц? Дзекуем.“

Якім Ерделі: „Ест велі ствари о чым би ше могло бешедовац. Складам ше зоз др Миширом, кед гвары же зме шицкі найвекши акцент дали на культуру, а поправдзе ніхто од нас нє роби, нє раздумус прецо нас телью препадло, прецо велі з нас нє сцу ше вияшњовац як Руснаци... Ми знаме же ше велька часц Руснацах нє вияшнёю як Руснаци. Велька часц малженствах мішани. Думам же бизме требали направиц ёдну добру, глубоку анализу дзе зме, кельо маме мішани малженства, кельо наших людзох вообще зна руски язик. Дацо можеме вицагнуц зоз статистичных податкох зоз попису, медзитим то недосц. Думам же бизме требали глубіше вигледац. Не знам чи маме даякого фаховца, демографа, хтори би нас могол преучиц лебо дац дакому од других демографох най видза прецо ми нателью и нагло вимераме. Знам же нас 8% погинуло у войни ‘90-их роках и то страшно велька утраты, але требаме видзиц и чом ше Руснаци ганьбя свогого мена, чом ше велі нє вияшнёю, од тога рушме, а вец можеме шицко друге. Складам ше же нам информоване можебуц нєдосц развите, можебуц би ше людзе меней ганьбели кед би чули своё слово, знам же ше дзеци ганьбя бешедовац по руски. Поведзме, у Вуковаре дзеци нє уча по руски. Док дзеци нє знаю, док ше нє чува, нє можеме раздумовац далей. Найлегчайше направиц культурну программу у тим шицкім, але танцовоац нашо танцы може и чарни, и Китаец, але бешедовац нє може кажде. Мушиме рушиц од тога же би ше нашо слово нє страцело. Кед ше страци слово, страцела ше нація, страціме ше ми. Гоч малженства и мішани,

дзеци можу научыц язик, то найменши проблем. Родичи кед сцу науча дзеци. Велі пре дньовополітични обставини не сцу вецей буц Руснаци. Предкладам же кед би ше нашло даяки средства, же бизме направели даяку демографску анализу, же би ше видзело прецо нам ше случує тото цо ше случує, прецо нас за 40 років половка препадла. Знаме же наша фамелій віше були мали, 1-2 дзеци, значи то и биолошке вимеранс. Гваря же би требало буц по тройо дзеци у фамелії же би ше отримал народ. Предкладам най направімі першое тое же прецо зме препадли, яка наша демографска ситуация, а вец можеме видзиц на яки способ анимировац дзеци. Тото цо Колбас гварел то добра ствар. Требаме хасновац сучасни електронски медій за младих. Старши патра телевізію, слухаю радіо, читаю новини... Знам же було бешеди чом не маме руску радіо станіцу як цо ма Керестур. Седем років сом на чоле Жупанійскай Ради и барз добре знам ситуацию коло фінансійох. Фінансій за тое барз чежко до-стац. Можебуц тераз як зме у ЕУ, прейг даяких проектах, але то шицко нездлугорочне, лем з рока на рок, лібо два-три років. Требали бизме то направиц. Ніхто нішка не будзе робіц за дармо. Мушіміе найсць хто би то фінансовал. Нажаль, добре знам же нам наша Жупанія не сце плаціц. Пенежжи вицагуєме на капки. Пробуйме направиц ёден бок, кед млади сцу робіц. Не значне чи то будзе од Союзу чи независни, лем мушіміе ришиць хто то будзе плаціц. Людзе кед чую свой язик, велью им лèгчайше. Тото цо гваря – звичай нам не ставаю. Зазначуєме мі тогі звичай? Не зазна-чуєме. Були даяки ідеї, медзитим істи проблем, як зазберовац и як то шицко зачувац. Ми мушіміе и будземе вецей архівовац як цо будземе дацо нове розвивац прето же природно биолошки одумераме, але ше тре-баме пропагавац при других нароудох. Нішка на інтернету мож найсць шицко з цалого швета. Тераз маме тогі емісії, руске слово ше кельо телью чує. Кед треба, направімі ёден бок хтори би ішол и на англійским и на горватским языку же би цали швет могол знац цо ше з нами случує.“

Др Мишир: „Предкладам же би дзеци у валале не заоставали за гевтіма у городу, не по способносцю, але по понуканю. По моім думаню, треба школу страних язікох у Петровцю и як друге, спортски активносцы. Думам же младих занімаю борительни спорты.“

Звонімир Ерделі: „И сам сом у тей комисії хтору Рада рускей національней меншини Вуковарско-срімской жупанії одредзела же бизме направіли туту Стратегію. Вона барз укратко направена, значи у тезох. Я би модлел дискутантох же би ше врацели на тему прецо зме ше зишли. Значи Стратегія. Цо недобре у ней, яка вона треба випатрац. Чи будзе як

сербиянска од 26 боки, ми тельо нє маме о чим написац. Комисия знова будзе требац принесц тоти заключеня. Як ю направиц? Нормално же будзе ище єдна розправа. Друга би ше направела у септембрю, ал€ же би ше три-мало наисце строго теми тей Стратегії, бо кед будземе приповедац о си-туациї яка у КУД-ох... Дзе нам образован€, информован€, дзе нам други сегменты? Значи, у якей форми ю направиц? Чи лем у таких тезох, чи на-исце розробиц як цо Союз направел. Ту ёст веций ствари о хторих траба роздумовац и директно до того унесц. То нє документ за єден дзень. Ми го направели по 2050. рок, а може ше одредзиц же би вообще нє було року.“

Ярослав Медєши: „Сцел бим ше надовязац на тото цо гварели др Мишир и Лела Дїткова. На стари способ знаме як ишло. На стари способ зме при-шли ту дзе зме тераз. Яким бешедовал прецо ше дзеци лёбо Руснаци ганьбя свайго мена, свайго язика... Мушиме направиц же би ше не гань-бели. Значи, направиц гевто цо их спонука же би остали у тим. Чи то тераз нови технології, нови медій... Мой син патрел якиш фильм зоз Словацкай по руски и то му було цошка вельке, цошка кул. Мушиме их на нови спо-соб прицагнуц. Лела бешедовала о Совету младых... Нє можеме на стари способ исц и обчековац же придземе там дзе сцеме присц. Прето думам же ше требаме врациц на гевто цо зме ту и написали, креативносц, ино-вativносц, на нови способ патриц на ствари. Др Мишир бешедовал о спорцкіх активносцох. Треба направиц шицко цо можеме же бизме були на шветовім уровню, же би можебуц и други видзели цошка вельке и векше у нас. На тот способ думам же можеме исц напредок. На стари спо-соб себе лем одшпиваме и одтанцуеме. То нє подло, ал€ нє посцигнеме гевто цо бизме сцели.“

Др Мишир: „Проблем у мацерох. Знам цо мацери читаю, бо сом робел зоз женами цали живот, *Гloria, Mila, Mоя тайна и Mоя судбина*, а дома патра серій.“

Наталия Гнатко: „Под точку 1. – Отрумуйме креативни роботнї. Пришло ми на разум. Мали зме схадзку горадской рускай Ради по питаню Стра-тегії и була бешеда о Велькай ноци, о писанкох. Шицки то робиме, ал€ хто як. То нє мушиме плациц. Ми хтори знаме, можеме других научиц. То некаждоднівое. Спатриц збуваня на іншаки способ.

Яким Ерделі: „У першай точки Стратегії – зединіц ше на єдней плат-форми. Нажаль, ми Руснаци розєдинені. Майме єдно координацыйне

цело хторе будзе шицко координовац, як будземе, дзе будзeme, а нe кажde за себе. Нe можемe шe тельo дзелiц, ale патриц вeдно робiц. Направме заeднiцку платформу. Мушимe мац координацiйне цело як и нeшka, то основne.“

Др Мишир: „Направме тематски вечари, ale вец нeт дигресiй.“

Звонимир Ерделi: „Интересуе me динамика приношения тога документа. Значи, за яки час муша буц посланi материяли и за кедi, дзе шe отrima другa розправa и who будзе ношитель? Шицко треба голем до августа направиц, послац материяли и пречитац. Мешац днi будзе по 1. сентябер, най людзе пречитаю, а не: тотi два и пол бока nе може шe за три днi пречитац. Модлiм Вас же bi тотi хтори приду на другу явну розправу принесли заключения у писменей формi, же bi остали як документ. Дайце свойо предклади.“

Петро Киш: „Нeшka сцемe вельo тога посцигнуц. Думам же шицки заключения знятi. Модлiм Маю и комисию хтора потераз робела най шедню и направя заключения цо зме их нeшka принесли. Мой думане же тотi заключения треба послац шицким Радом, Представительом и здружenьем. Нeшka треба заключиц дзе будзе другa розправa. Принесли зме красни заключения. Кed лem того зробиме цо зме нeшka гварели, то будзе барз вельo, ale кed nе зробиме, голем най организуемe.“

Борис Бучко: „Модлiм Вас же бизme шe порадзели кедi и дзе направимe другу явну розправу.“

Якiм Ерделi: „To тераз перши крочай, почали зме. To треба обявиц у Новей думки, бо шe то чита же bi шe цо вецей людзох уключело до тога. Дайме явну поволанку за другу явну розправу. Нe треба по 2050. рок. Мой предклад же бизme то публиковали.“

Борис Бучко: „Mi шe nе зишли лem же бизme потрошeli пенсжи, ale прето же уж длуго мame проблем розeдиньованя. Мушимe шe упатриц на других, як други робя.“

Агнетка Балатинац: „Сцела бим повесц цо зме порадзели у Керестуре, же бисце знали же шe дацо робi. Порадзели зме вельo тога. Медзи иншim, же бизme шe зeдинели на даяки способ през ЕУ фонди. Нпр. спор-тски бависка Яша Баков зоз Рутенияду. У Осиеку у розвойней агенциi по-

совитую нас цо можеме дац, а цо нє. Пойдзем вєдно зоз Гелену Тимкову, прето же вона то закончела. Значи, тото цо зме преважали у Керестуре, кажде од нас роби на одредзених стварох. Можебуц зме их нє виношели тераз, а нє записаны су у тей Стратегії прето же то оперативни ствари хтори ше робя. Значи, нє гевто цо будзе у будучносци, ал€ тото цо нєшкага и ютре. Складам ше зоз тим цо Яким гуторел, цо найзначнєйше. Значи, нє лем спартски бависка ал€ и манифестаций, и культура, и знімане документарных філмох и на концу будзе у Новей думки, та ше годно пречитац цо шицко написане, а и на интернету обявене. Думам же найзначнєйше же бизме ше ми, як Руснаци зединесли. Думам же кажде зоз нас зна людзох хтори интелектуалци, ал€ су нїгдзе, прето же нє нашли дацо у да€дним дружтве дзе би ше уключели. Даҳто не зна шпивац, даҳто не зна грац, не зна танцовац – цо друге ище маме? Чи маме дацо цо понукнєме дакому цо би робел през даяку дружтвену активносц? У Петровцах ёст драмска секция. Думам же кажде з нас треба на себе преважац обовязку же би таких людзох поволал на идуци сход, лебо Маї, лебо уж кого ше задлужи, дал меню и прэзвиско вєдно зоз адресу, же би ше послало тоти поволанки на меню и прэзвиско, бо нє лем здруженя гевти хтори можу дац квалитетни идеї. Конкретно, думам же би ше вельо вецей требали уключыц учительки, без огляду чи преподаваю руски язык чи нє, прето же вони найвекей робя зоз дзецы, найвекей познаю тото цо ше нєшкага случус медзи дзецы. Ту учителька Наталка и нікого вецей нє маме, а маме их ище, лем зме их нє поволали. Тиж так зоз шицких фахох дзе маме дакого хто би нам могол помогнуц. По моїм думаню требали бизме прицагнуц, лебо кед нє іншак, заш и заплациц, даякого правнїка хтори би нам формуловал шицко тото цо бешедуєме на таки способ хтори бизме вецка могли тим нашим бирократом презентовац на гевтот язык хтори вони бешедую, бо тото шицко цо ми так бешедуєме коло того шицкого, кед нє направиме так же би то тоти бирократи розумели, нам то заш препаднє. Значи, уключыц учительки, уключыц правнїка – то мойо предклади. Уключыц шицку нашу интелигенцию, без огляду чи су у здруженю чи нє. Сцела сом повесц же тераз, як зме вошли до ЕУ, знаце и сами же национални питаня вецей им нє нательо значни по питаню тога чи даҳто Руснак чи Мадяр. Значни проекти хтори будземе правиц и тераз гоч як их будземе правиц, будземе их и правиц за Руснацах, а од тога же зме Руснаци – слабо дацо добиене. З другого боку, мушиме знац же таких Руснацах як цо ми ту ёст ище лем у Войводини и тоти хтори ше одселели до Канади и так далей. Ми ше мушиме порадзиц зоз ким ше будземе здружковац. Треба принесц таке даяке одлучене.“

Др Мишир: „Пошвидко будзем мушиц пойсц та ше пребачуем. Дзекуем же сце ме поволали. Думам же зме шицки на добрей драги и шицки добре жадаме, медзитим, тот наш сход, ми пайташе медзисобно, познаме ше. Думам же то ёдно гломазне цело хторе чежко будзе ефикасне и я ше по-волосуем, реферуем ше на пана Ерделя цо дискутовал, и ёден и други, так же, предложел бим и на терминох инсистовал, од пані Балатинац – правнік, правнік, правнік. Барз почитуем, велью треба робиц, бо велі ствари медзи нами правно не ришени. Медзитим, предкладам най ше формус ёдно цело хторе будзе робиц помедзи схадзки кожди дзень. Мойо видзене, а ви ме виправце кед гришим, же би то було добре кед би у нім бул предсидент Союзу, предсидент Руслака, Ярослав Медеши, Ердельово Яким и Звонимир, Наталка... Же би цело робело помедзи таки схадзки. Работи ест барз велью, начишли сце сами хтори то роботи.“

Звонко Костелник: „Думам же би Руснаци були Руснаци кед би ше им шицко забраняло. Кед пол валала нєшесно вигнате, друга половка осталася ту, та шицки бешедовали же ше им браняло, а заш лем шицки шпивали, бешедовали, запровадзали свой народаи обычай. На другим боку, шицки танцовали. Роках ‘97., ’98., перша культурна творчосц у Рэспубліцы Горватскай, тэдышні Союз Русинох и Українцах Рэспубліки Горватскай наступел зоз 22, 24, 26 пари. Звычайно, ал€ кождэ приходзел. Іще и нешка паметаме, тераз их нет ту. Поведзме, у Імпортане цэнтру на куглани дзе лем там могло войсц телью людзох, шицки бешедовали по руски у тот час. Ніхто ше не ганьбел, ніхто не подумал же чом я Руснак лёбо дацо иншэ. Приходзели зоз Вінковцах, Пули... Тераз кед нам Рэспубліка Горватска дава пенежы, ми шицко не сцеме. Нараз не мame оркестры, не мame танцошох, слава Богу костими мame. Думам же подаєдини други ствары, а не лем пенеж основна ствар. Ал€ ния, там зме не мали пенежы, ал€ зоз Малого Лошиню знам людзох хтори дзечн€ приходзели танцовац. Отамадз зме ишли до Польскай, Славацкой, на Летні школы, дзечн€ шицки приходзели. Нешка за рукав мушиме цагац же би пришли. Конкрэтно Руснаци, за Руснацах ше то роби. Нет одволаня як цо було дакеди. Нажаль, не знам причину. Найвироятнейше то ідзе од родичнох, цо зме уж велью раз чули. Дзеци велью того не сцу, ал€ пойсц з дому на седем дні за дармо, то досц завиши и од родичнох. Не сцеме кус нагнац дзеци же би ишли голем на тото. Думам же то не лем ствар у пенежу. Ми шицки бешедуем – европски фонди и тато... Чи ше дацо пременій тераз кед Петровчанс добилю 2 милиони евра, чи ми звекшаме нашо жительство? Любел бим ше опитац чи ми знаме зач нам тот пенеж треба. Не можеме лем так бешедовац, подзвигац руки и чи ше стретнеме други раз на явней трибини.

Чежко шицко витвориц, але гварим ёдно основне, теды кед нам ше забранело, верце, шицки робели. Маме два часописи у Републики Горватской хтори ше ютре сигурно загаша. Не прето же держава сце, прето же их ми не сцеме. Ніхто не сце дац 10 куни кажди два мешаци на Нову думку лёбо 5 куни за Венчик. Не пачи им ше папер. Курчата ше им шлізкаю, падаю, а телі пенеж ше од Влади Републики Горватской добива за видавательство. Престали зме ценіц найвироятнейше прето же маме. Думам же и тоти фонди, ЕУ полна з пенжом, лесм най видзиме цо ми можеме. Знаце як идзе, идзе так же КУД-ом лёбо даякому здруженю треба 15-18.000 кн за струю. Най видзиме чи таки фонди вообще исную. Не чита нам ше ані Думка, ані писні, ані ніч. Шицки ше требаме на даяки способ постарац, вецей не знам як. Иду летни школи, а я не мам чистого Руснака же би пришол, ёдноставно ше им не сце. Знам же треба дацо нове обдумац, даяку стратегию школства. Треба раздумац кельо кажде зоз нас може допринесц у кождым сегменту.“

Мираслав Лікар: „Сцел сом повесц же тата разправа квалитетна без огляду кому ше пачи, кому ше не пачи. Шицки, кельо нас ту ест, предклад най ше уключча учительки и да ше знова зидземе. Наисце най раздумаме о тим, най кажде себе дацо запише и най комисия о тим разправи. Предклад бул, кед комисия зосце направиц пречисени текст, та ше онова о тим разправи и так далей. Предклад же би ше то направело, кед не у Миклошевцох, вец дагдзе индзей, але же бизме ше знова зишли.“

Марияна Джуджар

Kultura i prosvjeta

Култура и просвита

Призначки за здогадоване
**АКТИВНОСЦИ КУД-А „ОСИФ КОСТЕЛНИК“
У ВИГНАНСТВЕ ОД 1991. ПО 1999. РОК**

МАМО, ЧИ ТИ ЗНАШ

*Мамо, чи ти знаш –
же Вуковар найкрасши на швеџе,
поготов влєџе,
кед бабку власну
ношим по дворе?*

*Мамо, чи ти знаш –
же нет смачнейши колачи,
як кед мой бачи
принеше з Миклошевцих
од моєй баби?*

*Мамо чи ти знаш –
же зме шицки обеџали нини,
цалей родзини
до Петровцих на Кирбай
же пойдземе?*

*Мамо, чи ти знаш –
цо ши ми твардо обеџала
же лем даскелью ноци ту прешипиме
и дому ше врациме.*

*Мамо, цошка ту нє у шоре,
моя бабка осталла на дворе,
бачи можебуц принеше колачи,
а нина зоз цалу родзину
чека нас на госцину.*

Ганча Гаргай Папандриши

КУД «Осиф Костелник» зоз Вуковару, того, 2014. року наполнел 46. роки од свойого снованя. За мойо 30 роки у тим Дружтве, и сама сом зохабела

часточку шерца у нім. Велі о нім писали и як кед би складали каменчок по каменчок до фундамentoх и исторії того Дружтва, але потераз сом не прочитала же би дахто на єдним месце описал що збувало зоз КУД-ом «Осиф Костелник» под час Отечественей войни и под час вигнанства. У тим тексту попробуем описац даёдни сегменты и способ роботи вуковарскога КУД-а «Осиф Костелник», пред сам початок Отечественей войни и у вигнанстве, зоз власних призначакох хтори сом водзела, веций пре себе як пре дацо друге. Кед же то дакому будзе порив же би тот текст дополнел, хаснующи ше з податками хтори ше находза у архиви КУД-а «Осиф Костелник», я свой задаток сполнім.

Політични обставини у держави дзеведзешатих роках прешлого століття на одредзени способ одражели ше як на нашо животи, так и на роботу КУД-а «Осиф Костелник».

Уж од початку 1991. року вшадзи ше чувствовала якаш напартосць хтора знемирювала, бо ніч доброго не обецовала. Шыцки активносцы у дружтве плановало ше з єдну резерву. У тим предвойновим року предсідатель КУД-а «Осиф Костелник» бул Роман Вареница. Дружтво ше зоз Саймишта «преселело» до вигоднейшого простору, до просторийох истей МЗ «Степан Супанц», але у улічки хтора тераз ноши назву Три ружи (теди улічка С. Супанца). Ту ше на хасноване добило просторию за гардеробу, а проби ше отримовали у сали хтора мала бину. Тот простор Дружтво дostaло на хасноване дзекующи схопносци бувшого предсідателя Дружтва, Мирона Страценского. Активно робели три фольклорни групи, шпивацька, музична и хор. Шпивацьки квартет у составе: Маряна, Лариса, Роман Вареница и Михайло Ляхович участвовали на фестивалу «Червена каліна» у Луцку (Україна). Цеком рока, на тидзень-два приходзели фаховци з України... Дружтво напредовало у своїх активносцях. И хто зна покля би ше могло чишліц вше лепши и лепши результаты у роботи, кед би роботу дружтва не прервала Отечественна война. Будинок МЗ «С. Супанц» звалены до фундамentoх. Народне облечиво, інструменты и архива згорели. Такой, од самого початку агресії на Вуковар, векшина членох нашого Дружтва брані свой город од сербской агресії на Горватску. Даёдни з ніх, ведно з другими брантелями, свой животи уткали до фундамentoх самостойней Горватской. Податки указую же у охрани Вуковару погинуло и нестало коло 100 Русинох и Українцох, односно блізко 8% од вкупного числа Русинох и Українцох. Ту чишлім лем тих за хторых я мам податки и модлім читачох того тексту же би, спрам своїх спознаньох, тоти податки дополнели. У сербской агресії на Горватску позабивани: Любо Чакан, Роман Блотней, Владо Каплун, Владо и Томислав Кираль,

Борис Дорогхази, Желько Чакан, Яким Миклош, Ивица Яшински,... Кед агресорске войско завжало Вуковар, члени КУД-а «О. Костелник» дзелели судьбу вигнатих Вуковарчаньох. Були вигнати и порозсельованi по Горватской, од Плоchoх по Винковци. Велi з нiх були, а даедни и нешкa у вибеженстве (у Австриї, Австралиї, Канади,...). Єдно менше число Русинох и Українцох осталo жиц под окупацио, та дзелели судьбу з другимa хтори жили у, такволаней САО Країни восточней Славониї и заходним Сриме. Члени нашого Дружтва, хтори ше застановели у Загребе, найчастейше ше стретали внедзелю на Служби Божей у грекокатолiцкай церкви у Чирилометодскай улiчки, и, штварткамi, у просторийох Ческай беседи на Долцу, хтори од 20 по 22 годзин за свой потреби могло хасновац КПД Русинох и Українцох Загребу.

Пред войну жимски мешацы були мешаци розваги и балох. Часто ше глядала даедна шлебодна карта за Вуковарски бал. Того, 1992. року, нiкому не було до балу. У просторийох Ческай беседи, на Долцу, отримани комеморативни вечар на хторим участвовали и члени вуковарскаго КУД «Осиф Костелник». Желько Югасов (предвойнови предсидатель Союзу Русинох и Українцох СР Горватской, хтори ше пред тим врацел зоз сербского лагру) прочитал реферат, а праве пред тим написану писню Ганчи Гаргай Папандиршовей «Мамо, чи ты знаш?» одрецитовала Ана Такач. На вечару присутствовали представителi державней власци, городу Загребу и Вуковару.

Госци на 1. Културно-забавним вечару у вигнанстве. З ліва на право: Мирослав Киш, кир Славомир Микловш, Ядранка Косор, Василь Сикорски

Но, гоч и без веліх членох хтори нам барз хибели, уж 20. августа 1992. року КУД реактивує свою діяльносць у вигнанстве. Повиберани папери з Регистру у хторих писало: КУД «Осиф Костелник» зоз шедзиском у Вуковаре, у улічкі С. Супанца, одвічательна особа Дружтва, понеже предсидент Роман Вареница у вибеженстве, постава Сілвестер Дорогхазі, а одлучене же би перши подписанікі у вязі фінансійох, окрем Сілва Дорогхазійового були Гавриїл Такач і Михайло Панкович. Понеже ше КУД «О. Костелник» од своіого першого сновання, цали час тримало як права сестойна часць нашого Союзу, так ше у вигнанстве цали час цесно вязало за ньго.

Рок 1993. прешол з векшай часци у евідентованю не лем членох КУД-а, алі ѿщицких Русинох і Українцох хтори жили і вигнанстве і вибеженстве.

Дакус активнейшу роботу у вигнанстве КУД «Осиф Костелник» започина **4. фебруара 1994. року** зоз схадзку Ініцыятівного одбора за организацию свойого традицыйного Културно- забавного вечара Русинох і Українцох Вуковару. Ініцыятівни одбор бул у составе Гавриїл і Марія Такач і Михайло Панкович, а познейше ше приключел і Сілвестер Дорогхазі. Уж **10. фебруара 1994.** року отримана схадзка Управнаго одбору Дружтва на хорей потвердзены предклад Ініцыятівного одбору, та вибрани Организацийны одбор Културно-забавного вечара Русинох і Українцох Вуковару у составе: **Сілвестер Дорогхазі, Гавриїл і Марія Такач, Михайло Панкович, Владімір Чакан і Владо Гаргай.** Културно-забавни вечар отриманы у Загребе, **8. апраля 1994. року**, у ресторану ГВ на Светицох (коло Динамоваго стадиона). З рестораном подписаны контракт, наручены 100 порцій «чобанцу» за 30.000. ГРД по особи. За пейцох конобарох, хтори послуговавали, од 23 годзін до рана, додатно виплацене ище 640.000. ГРД.

Організатором була велька чесць медзі госцями прывітаць преосвященого Владику Крижевскаго владичества **кир Славомира Мікловша, мр. Миррослава Киша**, заступніка у Собору Горватской, **Васіля Сікорскаго**, пресидента Кризного штабу Союзу Русинох і Українцох Рэспублікі Горватской хтори потримовал роботу нашого Дружтва, редакторку емісіі «Добры дзень, ту Горватски радио» на Горватским радио, пані **Ядранку Косор**, з чию допомогу, познейше, у гуманітарнай акціі, призберані перши інструменты за роботу дружтва, познатаго і признанаго глумца **Крешу Зидарича**, хтори цали час провадзел і помагал роботу Дружтва. Як ше людзе почали сходзіць до ресторана на Светицох, так ше ёдни другім випітковали за дакога свойого або познатаго.

У приихтованю културнай програмі помогли нам хореограф Тадей Рифяк і диригент Тарас Стінковіч, хтори пред тим, на поволанку Союзу

Русинох и Українцох РГ, пребували у Горватской и робели по наших дружтвох. Програма започала з горватску гимну и минуту цихосци за шицких погинутых у Отечественей войни, а веџ ушлідзела шпиванка «Ей нє видно тот мой валал». Потым Ана Такач одрецитовала писню «Мамо, чи ты знаш?», уж горе спомнутей авторки Ганчи Папандриш Гаргайовей, а Борис и Тат'яна Дітково одшпивали шпиванку «Пекар», Лариса Такачова шпиванку «Подаляночка», А.Такач шпиванку «Ластовки», Дует Владимир Такач и Виктор Филима одшпивали «Два ведмеді», Томислав Мудри и Ана Такач шпиванку «Рибар». У културней програми учасцівала тэдишні активны члены фольклорнай и шпивацкай секцій: **Миряна Малацко, Владимир, Лариса и Ана Такач, Томислав и Бісерка Мудри, Виктор и Игор Филима, Борис и Тат'яна Дітко, Блаженка и Наташа Турински и Михал Панкович.** Провадзел их оркестер **Янка Чордашовага** у составе: Янко Чордаш, Йовген Тот Бошо, Томислав Дорогахази **Говльов**, Звонко Рускай Руле и Ярослав Медеши. З оркестром цали вечар шпивала **Снежана Надаревич**.

За приихтоване оркестра и гране, Янкови Чордашовому виплацене 100 ДЕМ. У финансыйным звиту Културно-забавного вечара (балу) пише же: Приходы:

1. Союз Русинох и Українцох РГ	4,500.000.- ГРД
2. Приход од преданих картох	3,270.000.-
<u>3. Приход од преданей томболи</u>	<u>3,850,000.-</u>
<u>Ведно:</u>	<u>11.620.000.- ГРД</u>

Розходи:

1. Вечера за 150 особи	4.500,000.- ГРД
2. Надокнадзене конобаром	640.000.-
3. Пице поволанім госцом	314.500.-
4. Знімок на видео касету	39,990.-
5. Пожичка народнага облечыва	38,400.-
6. Фотокопіране картох	128,480.-
7. Ураміоване малюнкох за томболу	292,000.-
8. Пице Организацийному одбору	25.500,-
9. Календар	20,000.-
10. 2 видео касеты о Вуковару	80,000.-
11. Сувенир Вучедолска голубка	110,000.-
12. Потрошени бензин за приихтоване	150,000.-
13. Гомбошки и найлоново мешкі	11,056.-
14. Букет квеца	70,000.-
15. Озвучене	500,000.-

16. Трошкі драги гудацом470,000.-ГРД

Ведно.

7.389,926.-ГРД

Приходи:.....11.620,000.- ГРД

Розходи:..... 7.389,926.- ГРД

Розлика..... 4.230,074.- ГРД од хторей 369,000.- виплащене Янкови Чордашовому за гудацох, а остаток пенежу положени на жиро рахунок КУД-а.

Тот вечар, у першим шоре, мал за задачу озберац наших людзох з восточнай Славонії на єдно место, бо у вигнанстве були розосвати по цалей Горватскай, а и споза ей граніцох. Указalo ше же ше удало озберац шумне число и же шицким хтори пришли тото стретнуце барз велью значело. Так пришли людзе з Лошиню, Пули, Вараждину, Карловцу, Копривници, Д. Михольцу,... Винковцох.

Теди нам барз велью значела кожда помоц державных власцох хтори потримовали нашу роботу. Окреме нам велью значела морална и духовна потримовка нашого Владики кир Славомира Микловша хтори нас од перших дньох вигнанства озберовал коло себе. Верим же велім вигнатим остала у паметаю Вілія 1991. року. За шицких вигнатих, а векшина нас були Вуковарчане, у Владичестве, на Каптолу 10, пририхтана вечера. Озберал нас наш Владика коло себе як прави пастир своёй стадо. Дзеци колядовали, винчовали. Познейше же указало же кажди Крачун и Велька ноц з Владикову присутносцу добивали прави змисел. Владика радзел, поцешовал, помогал на рижни способи у рижних ситуацийох, окреме у духовним смыслу давал сили за витримац шицко цо вигнанство зоз собу приношело.

О мешац по отриманим Културнозабавним вачару, у емисії «Добри дзень, ту Горватски радио», госц бул Владо Чакан. У тей радиоемисії бешедуюци о Дружтве, о организації традицыйных Културно-забавных вечарох – балох Русинох и Українцох Вуковару, о страданю членох того дружтва и дзеки же би обновели свою роботу, пан Владо Чакан, замодлел слухачох хтори маю даяки инструмент, а же им нє треба и же би го дзечнє подаровали тому дружтву, най ше явя на телефон Редакції «Новей думки» у хторей робя члени КУД-а «Осиф Костелник», Гавриіл и Мария Такач. Ище радиоемисия ані нє закончела, людзе ше почали явяц на телефон Редакції «Новей думки». Сцели подаровац музични инструменты за роботу дружтва. Так напр. пан, хтори не жадал повесц свой мено, з Ерлиховей улічки ч. 3/14 у Загребе подаровал гармонику и гушлю, пані Жупанич зоз загребскаго Врапча особнє принесла мандолину, пані Куншт з Тушакановей улічки подаровала два менши гармоники, а пані Нада Пене (Серди Кова-

чевича ч. 6) гушлю, пан Берец подавал клавир. Пані Миряна Мартинович зоз Задру, по пошти послала трубу, а зоз Крку, тиж по пошти допутовала гитара, о. Михайло Йозафат Гарди (теди з фамелию жил у Словенії) остарал ше же би КУД мало власни бегеш. Каждому даровательови КУД «Осиф Костелник» писмено подзековало за дарунок.

Неодлуга, **30. мая 1994.** року отримана самостойна штерацецмийнотова програма у **Поповачи**, на централней преслави Дня державносци у тим месце. Тот наступ организовал пан Борис Будински хтори жил у Поповачи, а по походзеню є з вуковарскага околіска, син учителькі Любки Фалцовей. У Поповачи наступела дзецинска фольклорна секция. Дзеци танцавали и шпивали з полним шерцом. У интермецеох, медзи дзецинскіма точкамі, познаты глумец Крешо Зидарич пречитал здогадованя на Петровцы його брата Винка Зидарича. Нам барз велью значело же особа такого калибру медзи нами и трима нас як своіх. У програмі участвовали: **Наталія Готюр, Ана и Лариса Такач, Миряна Малацко, Дюри Сабадаш, Віктор и Ігор Філима, Владімір Такач, Сергей Бурда, Томіслав Мудри.** Пісні «Ей, не видно тот мой валал», «Я до леса желеного не пойдзем» и «Помали овечки» одшпивал інг. **Владімір Крайцар**, а «Ой, там на гори Січ іде» одшпивали Владімір Такач и Віктор Філима. «Українську полку» на музику Д. Попичука и «Коломийку» на музику Василя Попадюка з дзецими приріхтал **Тадей Рифяк**. Шпивачох провадзел оркестер на чоле з **Янком Чордашом**.

Потым ушлідзели наступі вредних постоящых секцийох, а з роботу започала робиц и старша фольклорна секция. Старша була нателью же у ёй составе веクшина були штредньошколцы и студенти. Перши члени старшай фольклорнай секції були: **Янко Папуга (на проби приходзел з Марії Бистрици), Звонко Панкович (з Кумровцу), Борис Надь (з Медулину), Ігор и Хрвос Грамняк (В. Горица), Дарко и Горан Голік зоз Св. Дюрадю, Борис Еделински з Долніх Андриєвцах, Філіп Ненадич з Іванкова, Владімір и Лариса Такач, Невенка Мудри и Снежана Бучкова зоз Загребу, Блаженка и Наташа Турински з Копривници, Даниела Іван з Долнього Михольцу, Мирта Герак и Анастазія и Наталія Пап з Вінковцах, Даниела Москал з Чепину и Даниела Жиповски з Пишкуревцах.**

Старшай фольклорнай секції танци поставял Звонко Костелник, теди ище студэнт у Києве. Проби не отримовани часто, але знам же кажды треци мешац пробы була обовязно отримана, бо теди Звонко з Києва приходзел до Горватской предлужиц себе визу за дальше студиране у Україні. Проби отримовани так же тоти цо приходзели од далей, на пробу рушали пияток вечар же би до Загребу сцигли всботу, та проба починала пред

поладньом и тирвала до вечара, а внедзелю од рана до пополадньовых годзинох, а веց ше разходзели кожде до свойого дочасового дому, же би пондзелок кожде сцигол на час до школи.

Неодлуга ушлідзели наступи на:

- Манифестації культуры Русинох и Українцох – **Липовляни 94.** – дзецінска секция (**Дюри Сабадош, Владимир Такач, Виктор и Игор Филима, Томислав Мудри, Наталия Готюр, Ана и Лариса Такач и Мирияна Малацко**);
- Першого септембра 1994. року на «Вінковських єшеньох» наступела и младша и старша фольклорна секция. У старшай секції танцювали. **Наташа и Блаженка Турински, Анастазия и Наталия Пап, Даниела Иван, Даниела Жиповски, Снежана Бучко, Любица Гаргай, Мирта Герак, Даниела Москаль, Борис Надь, Владимир Такач, Филип Ненадич, Хрвос Грамняк, Янко Папуга, Томислав Дорогхази (Мики), Звонко Панкович, Игор Бурчак, Борис Еделински, Дарко Голик.** За младшу секцию наступели: **Наталия Готюр, Ивана Кошиш, Ана и Лариса Такач, Томислав Мудри, Владимир Такач, Игор и Виктор Филима и Дюри Сабадош.** Провадзел их оркестер на чоле з **Томиславом Дорогхазийовим, Йовген Тот Боцо и Силво Медеші.** Понеже то були часи кед ше іще велі обавали присц так далёко на восток, зоз танцюшами ишли члени Управного одбору дружтва и даєден родитель: **Владимир Чакан, Михал Панкович, Гавриїл и Марія Такач, Владо Гаргай, Гема Мудри, Блаженка Кираль** (чесала и помагала облекац танцюшох). Танцюше були пооблескани у нажичаним облечиве од КПД Русинох и Українцох Осиєку, КПД Русинох и Українцох Загребу, КУД-а «Ліпа» з Липовлянох и до присподобеного облечива пожиченого зоз «Посудиони» у Загребе. Познейше ше укаже же «Посудиона» цали час помагала нашему дружтву, дзекуюци любезному директорови панови Йосипови Форянови и пані хтора видавала облечиво, а по походзеню була з Беркасова, та барз добре знала цо нам треба.

По отриманих «Вінковських єшеньох» порадзене же би ше гудацом виплацело трошки. То ше одношело и на Йовгена Тота. Пришол до просторийох дзе дочасово бул уряд Редакцыі «Новей думки» у Мартычовей улічки ч. 27, незнаюци прецо го волам. Кед чул же прецо сом го волала, як да застал, попатрел на мене та гварел: «Я у свойм живоце не зарабял з граньом». Дакус ше задумал та предложел: «Знаш цо? Тераз нас двойо пойдземе поновиц дзеци. Купімє свили за шалвари». Понеже мой работни час бул при концу, та як Боцо надумал – так и было. Кед зме у ёдним дутяну на загребскей Дубрави конечно нашли свилу и кед зме пораховали кельо метери за Боцов пенеж можеме купиц, Боцо штурел руку до ки-

шенки, дакус подумал та гварел »Маш ти дацо пенжку при себе»? «Ша, праве дацо, мам. Прецо?» питам ше му. «Пречитай кельо маме ведно», а по тим гвари »ноле, вимерай ме од пасу по костки». Бешедовал то з таким тоном же би нікому анї на розум не пришло же би му ше спроцивел. Вимерала сом го, пораховали зме шицку «дробеняву» хтору зме мали при себе, та зме докупели свили за ище двої шалвари. Купену свилу поскривали и шалвари зошили **Любица Тот** (Боцова супруга), **Блашка Кираль и Лела Рац Креніцки** у Блашковим квартелю.

Організовац наступ фолклорней секції не бул таки проблем. Векша брига було назберац до чого ше танцоще пооблескаю. Перша трапеза була призберац хто цо и кельо од облечива ма у Осиєку, Липовлянох, од українській секції хтора робела при горватским дружтве «Ліпа» и Загребе, та кед же можу пожичиц – модліц их же би пожичели, а кед ше наступ закончел, на шор приходзело порайбац, попейглац та врацац пожичене. То ше робело особне або ше посилало на автобусу у пакету до Осиєку, а до Липовлянох ше, найчастейше то були чижми, привожело и одвожело на авту.

КУД «Осиф Костелник» 1994. рок закончуе з наступом на **Стретнуцу вигнаних** Руснацох и Українцох хтори ше посходзели до найвосточнійшого места РГ хторе не було окупироване, у Винковцох. Стретнуце ше збуло у просторийох бувшай мадярской школи. У культурней програмі участвовали **Наташа и Блаженка Турински, Невенка Мудри, Даниела Иван, Наталия Готюр, Ана, Лариса и Владимир Такач, Борис Надь, Игор и Хрвос Грамняк, Томислав Мудри, Сергей Бурда, Виктор и Игор Филима, Дюри Сабадош, Андрей и Наташа Павлешен, Емил Бобрек, Дарио и Мирослав Шагадин, Орест и Остап Гралюк, Марина Малацко, Ирина Семенюк, Гордана Бухиняк, Игор Юриста, Игор Готюр, Иrena Юриста, Лариса и Олег Гралюк, Таня Бурчак и Владимир Крайцар.** Програму провадзел оркестер у составе **Янко Чордаш, Томислав Дорогхази Говльов, Йовген Тот Боцо и Ярослав Медеши.** За программу и учашнікох програмі були задлужени Гаврил и Мария Такач.

Петнастого януара **1995.** року шнайдерови Сильвови Сегедийовому, за зошиты 10 крадучки и 20 длугоки дзвівоцки подсукні виплацене 3.000 кн. Неодлуго потым, принешене одлучене же «...и Йовгенови Тотовому (Боцови) виплащи...» Тераз ше не здогадуем точно за цо и кельо то було пенежку. Тото паметам добре, бо сом уж теди знала же наш Боцо знова будзе мац дацо нове на розуме. Корцело ме цо, по Боцовим думаню, тераз найхітнійше купиц. Несподзиване було же Боцо пенеж приял без слова. Такой ми було ясне же вон уж теди мал ясни план цо зроби з пенежком хтори добил. Так ше и збуло. Порадзел ше зоз супругу Любицу же би купели билого леакрилу та ше на нім вишили женски блузни и таблічки за

10 хлопски кошулі, хтори ше вец пришию на платно. Скорей вишиваня, леакрил за блузни поскравал вуковарски шнайдер **Елемир Киш**. До вишиваня ше лапели **Любица Тот, Блаженка Кираль, Мария Стрибер, Ирина Дорогхази и Мария Такач**. Шицки дзешец кошулі зошила и повишивани таблічки, крагни и коло рукавох поукладала малженска пара **Любица и Сильво Сегедийово** зоз В. Горици.

Концом януара, 27.01. (остатня субота) 1995. року, на загребским Велесайму у ресторану «Глобус», отримани 29. по шоре, а други у вигнанстве, Вечар Русинох и Українцох Вуковару. Присутни коло 300 особи. Бал започал з горватску гимну, минуту цихосци за шицких хтори погинули у Отечественей войни, а вец ушлідзела писня «Ей, не видно тот мой валал» хтора ше цали час вигнанства шпивала з носталгію за крайом до хторого ше не могло врациц. Младша фолклорна секция, у власним (дружтвеним) облєчыве одтанцовала Коломийку и Козачок, а старша «Барешивску полку» и «Привитни танец», «На танец» (дзивчата у оригиналных широких сукњох и фитюлох хтори до Загребу сцігли зоз Миклошевцох и Петровцох на рижни способи, прейг Мадярской, а **Блаженка Старчевич (родз. Колода)**, сей шестриніца **Юлка** зоз Дякова и инг. **Владимир Крайцар** шпивали «Зреє жито, зреє», »Червена ружа трояка», «Вежні зайду», «Гаю, гаю», «Помали овечки» и «Ша я Руснак». Оркестер бул у составе: **Янко Чордаш, Томислав Дорогхази Говльов, Йовген Тот Боцо, Звонко Рускай Руле и Зоран Петричевич**. За туту нагоду порихтана и вистава вишиваних роботох **Блаженки Киральовей з Вуковару и Иринки Мудри** з Миклошевцох.

Значне спомнуц и же, од самих початкох роботи у вигнанстве, КУД «Осиф Костелник» не мало власни простор за отримоване пробох и схадзкох, та ані за гардеробу. Проби ше отримовали кеды дзе. Спачатку дзецінска секция пробы отримовала у Основней школи Мирослава Крлежи на Каптолу, дзе приходзели факультативно виучовац мацерински язык, руски и українски, хтори викладали учителька **Мария Блотней и проф. Василь Стрехалюк**. Старшай секції то не было можліве, бо пробы отримовали так же ше пяяток вечар або суботу рано посходзели до Загребу, а тэди школа не була отворена. Танцовало ше цали дзень. Прерви були лем за полудзенок и вечеру. Танцували до позно вноци. Пре недостаток стаємного простору за отримоване пробох гледало ше даяку салу на шицки боки, але шицки сали хтори би ше за пробу могло хасновац, були, уж од скорей, позаберани за рижни потреби хтори настали пре войну. Перши стаємни простор за пробы винайдзены дзекуюци велькому порозуменю КУД-а «Іван Горан Ковачич» на загребскей Опатовини. Одомкли нам дзвери, дали нам ключ же бізме мали свой куцік за пробу и нігда ніхто

Перша поставка старшої фолклорнай секції у сали КУД-а «І. Г. Ковачич» .

ніч не споминал за плацане або дацо подобне. Дали нам розпорядок своїх пробох, та зме простор могли хасновац вше кед сала була шлебодна, без предходного наявікованя. А, була шлебодна вецей раз як що нашо танцюше могли сходзиц. Пошвидко тот простор постал цесни та ще знаходить зело, знова, кеди як. Алс, кед ще не нашло ніч векше проба отримана на Опатовини.

Осмого мая 1995. року, Звонко Костелник з України принес 6 пари гуцулского (за хлатцох: 6 кожухи, 6 вишивани кошулї, 6 панталони, 6 пояси од скаю, 6 калати; за дзвічата: 6 кожухи, 6 вишивани блузни, 6 подсукнї при сподку вишивани-шітки. 6 сукнї, 12 фартухи и 6 коруни за на главу) и 8 комплекти женского облечива з централней України (8 вишивани сукнї, 8 фартухи, 8 корзетки, 8 вишивани блузни) и 10 венчики за на главу. За туту нагоду у просторийох Редакції «Новей думки» бул «одбор за дочек народного облечива» у составе: Йовген Тот (Боцо), Сильво Дорогхази, Михал Панкович Владо Чакан, Владо Гаргай и Мария и Гаврийл Такач. О два дні до Союзу Русинох и Українцох послана пожурніца за, уж пред тим погледовани средства, у виношенню од 3.630,00 кн, же би ще по старей цени купело червени женски и чарни хлопски чижми, та же би ще не мушело доплацац як то бул случай з облечивом принесеним 8. мая за хторе була порадзена єдна цена, а кед сцигло до Горватской – подрагшело.

Тринастого мая 1995. року у просторийох Ческей беседи, на загребским Долцу отримана сновательна и виберанкова скупщтина КУД-а «Осиф Костелник». По Закону о Дружтвених организацийох и здруженъох граж-

З ліва на право: Й. Тот, С. Дорогхази, М. Панкович, М. Такач, В. Чакан, В. Гаргай дочекали гуцулське облечиво

данох, скорей як ше отрима виберанкова скупштина, 13 особи, снователє, перше мушели отримац сновательну схадзку Дружтва. Так снователє Дружтва «Осиф Костелник» у вигнанстве були: **Гавриїл Такач, Михал Панкович, Мария Такач, Владо Гаргай, Владимир Чакан, Йовген Тот, Сілвестер Дорогхази, Звонко Панкович, Владимир Гача, Мирко Пап, Винко Турински, Яким Мудри и Кирил Бурчак.**

На виберанковей скупштини були присутни 26 члени Дружтва: **Владо Чакан, Блаженка Кираль, Любица Тот, Желько Югас, Звонко Барна, Кирил Бурчак ст, Мирко Пап, Янко Папуга, Винко Турински, Сілвестер Дорогхази, Блаженка Турински, Йовген Тот, Владо Гаргай, Владо Гача, Томислав Кетелеш, Звонко Рускай, Яни и Мижо Голик, Янко Чордаш, Яким Мудри, Михайло и Звонко Панкович, Мирко Чизмар, о. Михайло Симунович, Гавриїл и Мария Такач.** На скупштини поднешени звити о роботи и финансийни звит од 1992. по 1995. рок. Понеже скупштина отримана у маю мешацу, єдна часц предложеного Плану роботи за 1995. рок уж бул остварени, але незгоршше ше здогаднуц: активно робели два фольклорни секцій (младша и старша) и музична. У младшай фольклорней секцій були дзеци по 8. класу основнай школи, а хтори жили у Загребе (**Ана, Лариса и Владимир Такач, Томислав Мудри, Игор и Виктор Филима, Наталия Готюр, Сергей Бурда, Ивана Кошиш, Мирияна Малацко и Дюри Сабадош**), а у старшай фольклорней секцій були штредньошколци и даскельо члени з младшай секцій: **Блаженка и Наташа Турински, Наталия и Анастазия Пап, Даниєла Иван,**

З ліва на право: Й. Тот, С. Дорогхази, М. Панкович, М. Такач, В. Чакан, В. Гаргай дочекали гуцулське облєчivo

Мирта Герак, Данила Москаль, Снежана Бучко, Данила Жиповски, Славана Николешин, Лариса и Владимир Такач, Борис Надь, Филип Ненадич, Хрвоје и Игор Грамњак, Звонко Панкович, Борис Еделински, Дарко и Горан Голик, Томислав Доргхази-Мики, Янко Папуга. Члени музичнай секцii були: Янко Чордаш, Томислав Доргхази Говльов, Йовген Тот Боцо, Звонко Рускай Руле и Силво Медеши. Младша фольклорна секция на репертоару мала 3 хореографii. Шицки три поставел хореограф Тадей Рифяк з України, а дзеци шпивац подучовал Тарас Стінковий, тиж з України.

Старша фольклорна секция ма приихтани 5 хореографii. Шицки 5 поставел Звонко Костелник. Кажды його приход до Горватской, же би себе предложел визу, хасновало ше за отримоване пробох и поставянє новей хореографii и добавянє народного облєчива з України.

По поднєшених и прилапених звитох принесени одлученя:

1. Снус ше Културно-мистецке дружтво под назву «Осиф Костелник» з Вуковару з цильом же би пестовало, розвивало и унапредзовало и презентовало культурни скарб Русинох и Українцох.
2. Подручне ділованя КУД-а «Осиф Костелник» то подручне городу Вуковару, Вуковарско-сримской жупаниї и местох на подручну Републики Горватской у хторих, дочасово, змесцени вигнati члени Дружтва.

**Сновательна схадзка КУД-а «Осиф Костелник: В. Гача, В. Чакан,
М. Пап, В. Турински, М. Панкович, К. Бурчак ст., Б. Старчевич, Я.
Мудри ст., о. М. Симунович**

3. Шедзиско КУД-а у Вуковаре, улї. Саймиште 27, а дочасово у За- гребе, Фра Грги Мартича 27/ II.

На истей скупштини выбраны **Управни одбор:** 1. Владимир Чакан, 2. Гаврийл Такач, 3. Силвестер Дорогхази, 4. Владо Гаргай, 5. Мария Такач, 6. Йовген Тот, 7. Михайло Панкович, 8. Мария Блотней и 9. Звонко Панкович и **Надпатраци одбор:** 1. Владо Гача, 2. Еугения Надь и 3. Винко Турински.

Окрем нововибраного Управнога и Надпатрацаго одбору на тей скупштини прилапени и нови Статут хтори бул ускладзены з одредбами Чл. 2.ст.2 и Чл 17. Закону о дружтвених организациях и здруженьях гражданох. Такой по отриманей скупштини, записнік зоз схадзки и шицки други нужни документы придани до Уряду за общу управу городу Вуковару хтори уж теди мал дочасово шедзиско у Винковцах.

Уж 19. мая 1995. року Уряд видал Ришене же *дошлебодзуе упис здру-
женя КУД «Осиф Костелник» з Вуковару з дочасовим шедзиском у За-
гребе до Регистру здруженъюх гражданох бувшей општини Вуковар,
под ред. числом 3. у кнїжки число 1, дня 19.05.1995. року.*

На схадзки Управнаго одбору Дружтва за предсідателя Дружтва выбраны **Владимир Чакан**, за допредсідателя **Гаврийл Такач**, за секретарку **Мария Такач**, а за касира **Владимир Гаргай**.

Понеже ше финансійни вимоги и финансійни звити порядово и на час

Управни и Надпратаци одбор.

З ліва на право: Й. Тот, М. Панкович, С. Дорогхази, З. Панкович, М. Такач, В. Турински, Г. Такач, В. Чакан, В. Гаргай и В. Гача

подношили Поглаварству городу Вуковару и Союзу, а трошене одобреного пенежку віше транспарентно приказоване – помоц не виоставала. Членство ше звекшувало. Так початком 1995. року уж веќшина членох Културно-просвітного дружтва Русинох и Українцох Загребу приходзи на проби нашого Дружтва. Можебуц прето, а можебуц пре даяки други причини, хтори мнє анї нешкада є цалком ясни, почала віше частейша *письмова комуникация* медzi нашим дружтвом и Союзом.

По отриманей виберанковей скupштини, зоз приятельским дружтвом «Зора» зоз Пишкуревцох порадзене же за викенд приму наших членох до своїх обисцох, та ше у їх Доме култури отрима проба старшой фолклорней секцii. Шицких членох сом поинформовала же би ше требала отримац проба у Пишкуревцох, та уж 27. и 28. мая до Пишкуревцох пришли шицки танцоше як и обецали (Блаженка и Наташа Турински з Копривици, Анастазия и Наталия Пап и Мирта Герак з Винковцох, Ана, Лариса и Владимир Такач и Игор Бурчак зоз Загребу, Славана Николешин и Даниела Иван зоз Долнього Михольцу, Горан и Дарко Голик зоз Св. Дюрадю, Хрвоє и Игор Грамняк зоз В. Горици, Борис Еделински зоз Долнiх Андриевцох, Борис Надь зоз Медулину, Звонко Панкович зоз Кумровцу, Томислав Дорогхази (Мики) зоз Слатини, Томислав Дорогхази (Говльов) зоз Пули, Янко Чордаш зоз Загребу, Звонко Рускай зоз Св. Дюрадю и хореограф Звонко Костелник зоз Києва. Танцovalи цали дзень з прерву лем за смачни папригаш и колачи хтори за шицких членох порихтала панi

**На бини танцоше уча нову хореографию, а у сали
пишкуревска публика**

Мария Планчакова з Пишкуревцах. Пишкуревчане нас прияли, най-красшэ як знали и могли, як у своїх обисцох так и валалски власцы и КУД «Зора». Дружтвени дом бул два дні од рана до позно вечар отворены, та док танцоше отримовали пробу Пишкуревчане ше приходзели припатрац. О Пишкуревскай госцюлюбивосци би ше могло велью писац. Я то тэраз не будзем. Спомнем лем тото: док оркестер и танцоше робели свою работу у сали, старши члени хтори до Пишкуревцах пришли як провадзаци особи, прейг драги Дома культуры шедли зме пред кафич попіц кафу. Наручели зме себе кожде по кафу и погар жимней води. Несподзівано швидко конобар приноши на танеру кулену и сира. Першэ зме були цихо, а вец сом конобарови гварела: «Пребачце, але, ви нас озда не разумели. Ми наручели кафу и по погар води». А вон одповед: »Розумел я вас. Алё, озда не будзе чекац кафу за празним столом». То Пишкуревчанс.

Проба була ефективна и барз значна за наступ хтори ушлідзел уж **4. юния на манифестації Русинох и Українцох у Славонским Бродзе**. Розтанцована младосць на даскељо хвильки помогла же би ше не думало же на другім побрежжу рики Сави (хтора ту не широка) було окупаторске войско. Манифестація ше отримала у Сл. Броду бо ше, пре окупацию восточней Славонії, не могло отримац «Петровски дзвон» у Петровцах. Младша фольклорна секция одтанцювала «Українску полку» и «Козачок», а старши танцювали руски народни танец «На танец» и «Гуцулски танци». У младшай секції танцювали **Віктор и Ігор Філіма, Дюри Сабадош**,

**КУД «О. Костелник» перше дружтво Горватской хторе
наступало у Свидніку**

Томислав Мудри, Владимир, Лариса и Ана Такач, Наталия Готюр и Ивана Кошиш. Старша фолклорна секция була у складі: Даниела Іван, Славана Николешин, Блаженка и Наташа Турински, Мирта Герак, Лариса Такач, Дарко Голик, Хрвое и Игор Грамняк, Звонко Панкович, Борис Надь, Владимир Такач и Звонко Костелник. Гудаци: Янко Чордаш, Йовген Тот, Звонко Рускай и Силво Медеші.

Лем що танцюше поодходзели дому, неодлуга ушлідзел одход до Свидніку. По перши раз дахто з наших дружтвах зоз Горватской участвує на такей велькай манифестації. По теды то було віше резервоване лем за културни дружтва зоз Бачкей. Термін отримованя: од **16. по 19. юний 1995.** барз невигодні бо закончующи класи штредніх школах починали покладац матуру. Но, наступело ше. Не у полним складзе, алс, хто мал щесца же не бул матурант або, пре добры оцени бул ошлебодзены од покладаня матури – путовал на Горніцу. У Свидніку танцовали: **Снежана Бучко, Марина Малацко, Наташа Турински, Даниела Іван, Лариса Такач, Блаженка Турински, Гордана Бухиняк, Славана Никиолешин, Борис Надь, Владимир Такач, Томислав Дорогхази - Мики, Звонко Панкович, Хрвое и Игор Грамняк, Янко Папуга и Дарко Голик.** Гудаци: **Томислав Дорогхази Говльов, Звонко Рускай, Еміл Бобрек.**

Лем що ше врацэли з Горніцы, іще ше ані упечаткі не злегли, уж **25.06.1995.** ушлідзел наступ у Долнім Михольцу на манифестації **«Mi-holjačko sijelo».** Накадзи зме допутовали до Д. Михольцу, у просторийох Клубу Вуковарчаньох нашо жени понукали колачи хтори сами понапекали

Пред дяковску катедралу 1995. р.: перша стої Лю. Гаргай; други шор: С. Бучко, Б. Турински, Н. Мудри, А. Балінт, М. Малацко, Б. Кираль, Л. Такач, С. Николешин, М. Такач; хлапци: Д. Голик, И. Грамняк, В. Такач, Х. Грамняк, В. Гаргай и З. Костелник

и охладзене пице. Манифестация отримана у спортской дворани. У програми участвовали: **Невенка Мудри, Лариса Такач, Снежана Бучко, Любица Гаргай, Гордана Бухиняк, Марина Малацко, Славана Николешин, Дубравка Бесерменї, Игор и Хрвоє Грамняк, Владимир Такач, Борис Надь, Емил Бобрек, Звонко Костелник, Янко Папуга, Звонко Панкович, Дарко Голик, Зденко Бурчак, Борис Еделински, Томислав Мики Дорогхази.** Оркестер: **Янко Чордаш, Йовген Тот Боцо, Звонко Рускай Руле, Сильвестер Медесши.** Дзивчата чесали и помагали облекац **Блаженка Кираль и Аранка Балінт.**

Дзевятого юлия 1995. у Дякове на «Дяковских вишивкох» участвую: **Лариса Такач, Блаженка и Наташа Турински, Марина Малацко, Злата Папуга, Даниела Иван, Славана Николешин, Снежана Бучко, Любка Гаргай, Владимир Такач, Борис Надь, Игор и Хрвоје Грамняк, Янко Папуга, Горан и Дарко Голик, Томислав Мики Дорогхази, Звонко Панкович, Филип Ненадич, Борис Еделински и Звонко Костелник.** Дзивчата чесали и облекац помагали **Блаженка Киральова и Аранка Балінты** зоз Загребу. Под час дефилеу за танцошами куфри з облечивом влекол **Владо Гаргайов**, а воду заношела **Мария Такач.**

Од первых наступох танцошом ше припомніала же би кажде чувал народне облечиво як свойо. На наступ до Дякова Филип Ненадич пришол зоз войска. Теды хлапци за викенд з войска о власним трошку посылали дому. Филипове родичи з дому до Дякова принесли вояцке облечиво же

**Стална спортска постава КУД-а «О. Костелник»: з ліва на право
стоя: В. Такач, Х. Грамняк, И. Грамняк, Б. Еделински; куча:
Г. Голик, Б. Надь, З. Панкович и Д. Голик**

би ше Филип преблекол, та такой по наступу рушел назад до войска. Научени же облечиво ма чувац як свойо, Филип народне облечиво крашнє поскладал, та понагляюци ше же би нє запожнєл рушиц на драгу, зоз своїма цивилними шматами дал родичом и облечиво у хторим танцовал. Родичи Филипа одвезли на штацию же би не запожнєл, а до мещка нє патрели бо им, як би то було и шицким другим родичом, у тих хвилькох на разуме бул лєм син. Филип рушел до войска, його родичи до Иванкова, а ми требаме рушац до Загребу, а єдно облечиво хиби. Перше зме вигледовали хто о своїм облечиве нє поведол рахунку та, можебуц, дахто з дæдного другого КУД-а, случайно, вжал. Но, нє тирвало то длugo, бо ше пошвидко хтошка здогадал же чийо облечиво хиби. Наволали зме Филипових родичох та такой «спадла»: ми з Дякова, а вони з Иванкова рушаю спрам Верполя. Нашли зме ше у Верполю на гайзибанской штациї, дзе нам Филипов оцец пошвидко принесол народне облечиво, та зме рушели кажде по своїй драги.

У другой половки мешаца юлия, окрем Янка Папугового и Томислава Микия Дорогхазийового, хтори уж були оженети, шицки до єдного, члени младшай и старшай фольклорней секції участвовали на Летних школох хтори за нїх Союз Русинох и Українцох РГ того року организовал и отринал у Загребе. Учашнїки були змесцени у школярским доме медицинскай школи у Млинарской улїчки. През числени проби и части путованя на наступи, члени нашого дружтва так ше барз медзи собу повязали же ше з

Дефиле на Медзинароднай смотри фольклора у Заґребе

таку екипу віше могло у шицким раховац і велі могли на тим завидзиц. Прето на самей Летней школи за старших було вшеліяки ситуаций. На приклад, єдна з таких ситуаций була і тата же кед хлапци бавели фодбал, віше бавела екипа КУД-а «О. Костелник» проців шицких других.... О тидзень **16.07.1995.** року старша фольклорна секція наступа у **Марії Бистрици**, на Смотри фольклорних групох їх жупанії, од хторих ше вибирало найлепших же би учаськовали як представителі тей жупанії на Медзинароднай смотри фольклору у Загребе. КУД «Осіф Костелник» наступело з трома танцами: «На танец», «Барешивську полку» і «Гуцулскими танцами». Наступ на главней площи у штред вароша барз крашнє прияти.

Такой по законченей Летней школи за штредньошколцах и студентох, уж од 19. по 23.07. 1995. року старша фольклорна секція наступа на **29. Медзинароднай смотри фольклору у Загребе**. Шицки учашиіки змесцени и маю полни пансіон у студентским доме Степан Радич при Савским мосце. За нашо дружтво то було цошка вельке и барз значни наступи. За тоти три дні, кельо манифестация тирвала, учаськовали зме у дефилеу

Пред олтаром римокатоліцькай церкви у Пишкуревцох: з ліва на право: Б. Кираль, С. Бучко, Н. Турински, Д. Жиповски, М. Такач, Л. Такач, Д. Москаль, Н. Мудри, Б. Турински, А. Балінт; други шир: Я. Папуга, В. Такач, Д. Голик, Г. Голик, Х. Грамняк, И. Грамняк, М. Панкович

хтори рушел од Студенстского центру у Савской улічки, та по главну плошу у самим центру Загреба. Гоч було барз горуцо, танцовало ше цалом драгом, а вец и на отвореней бини на Площи Йосипа бана Єлачича, ведно зоз загребским КПД Русинох и Українцох. Горучава велька, асфалт ше позпушце, а даскельо дні пред тим випечена славонска шлівовица даєдним старшим учашніком дефилеу «бие» до глави, а ноги одоцина. Покута жива. Коло дефилеу **Владо Гаргайов и Мария Такач** ношили коршови з воду же би дахто од горучави не замлел, а андя **Блаженка Киралььова** влекла шицки женски ташочки з найнужнейшима стварами и мою, найвекшу, до хторей ше запихало шицко що ше не змесцело до дзвицких ташочкох. Ютредзень бул наступ на Опатовини, тиж на отвореней бини, але условия були велью лепши бо витрик дакус цагал. У дефилеу и на бини участвовали: **Невенка Мудри, Снежана Бучко, Любица Гаргай, Анастазия и Наталия Пап, Лариса Такач, Славана Николешин, Блаженка и Наташа Турински, Марина Малацко, Данисла Иван, Дарко и Горан Голик, Борис Надь, Владимир Такач, Звонко Панкович, Игор и Хрвојес Грамняк, Филип Ненадич, Борис Еделински и хореограф Звонко Костелник.** Гудаци: **Томислав Дорогхази, Звонко Рускай, Йовген Тот и Силво Медеши.** У студенцким доме з танцашами змесцени були и нозовали **Михал Панкович, Гаврил, Ана и Мария Такач,** а през дзень

Желько Костелник (син Осифа Костелника) з членами узшай фамелії и родзину (перши з правого боку у окулярох)

гу нам приходзел и **Владо Чакан, Владо Гаргай и Йовген Тот.** Дзивчата чесали и коло облеканя им помагали **Блаженка Кираль и Аранка Балінт.**

А веց ушлідзел лётни одпочивок хтори тирвал по **23. септембер 1995.** кед ушлідзел наступ на «Вінковских ёшеньох». Оркестер у составе: **Томислав Дорогхази Говльов, Йовген Тот, Звонко Рускай и Дарио Шагадин** провадзели танечнікох: **Невенку Мудри, Ларису Такач, Снежану Бучко, Блаженку и Наташу Турински, Данислу Иван, Данислу Москаль, Славану Николешин, Наталию и Анастазию Пап, Бориса Еделинского, Владимира Такача, Звонка Панковичовага, Игора и Хроя Грамняка, Бориса Надя, Дарка и Горана Голикових и Томислава Мікія Дорогхазійовага.**

Шлідзи наступ **14. октября 1995.** у Пишкуревцах на манифестації „*Piškorevački sokaci*“. Наступели: **Лариса Такач, Невенка Мудри, Блаженка и Наташа Турински, Анастазия и Наталия Пап, Даниела Иван, Гордана Бухиняк, Славана Николешин, Даниела Москаль, Любица Гаргай, Звонко Панкович, Владимир Такач, Игор и Хройс Грамняк, Борис Надь, Дарко и Горан Голик, Борис Еделински, Янко Папуга и Томислав Мікія Дорогхазі.** Танцошох провадзел оркестер у составе: **Янко Чордаш, Йовген Тот Боцо, Дарио Шагадин, и Звонко Рускай Руле.** Дзивчатом коло облеканя и чесаня помагали **Блаженка Ки-**

Бал у «Панорами» 1996. р.

1. шор: з ліва на право: С. Бучко, Н. Мудри, Л. Такач, Д. Москаль, Н. Пап, Б. Турински,
2. шор: Д. Голик, В. Такач, Г. Голик, Х. Грамняк, И. Грамняк, Б. Надь

раль и Аранка Балінт. Под час програми, коло мн€ стала єдна старша жена, облечена у шокецким обл€чиве. Кед дзивчата одтанцовали танец у широких руских сукњох, зоз слизами у очох ми прегварела: “Fala vam lipa što ste došli. Samo, nemojte se ljutit, zašto nemate niti jednu žaburovu suknju? Piškorevačke Rusinke su bile tako lipe u žaburovim suknjama“. После того наступу пробовало ше найсц и жабурову сукню. Нажаль, ан€ єдна не була така красна як то, кедиш давно, ношли пишкуревски Рускинї.

Було порадзене 25.10.1995., та уж ютре дзень, 26.10.1995. Михал Панкович пошол до В. Горици, та у шнайдера Сілвестера Сегедийового наручел дзешецери чарни хлопски панталони и гу нїм чарни лайбики.

За гране на «Вінковських єщенюх» и у Пишкуревцах, Янкови Чордашовому виплацене 500,00 кн, а Звонкови Костелниковому виплацене 1.000 ДЕМ же би у України купел и до Горватской принесол 6 пари закарпатского народного обл€чива.

Остатнї наступ у 1995. року бул 9. децембра у Загребе на Площи А. Старчевича, а з нагоди отвераня Централней бібліотеки Русинох и Українцах РГ. У програми участвовали: **Даниєла Москаль, Лариса Такач, Невенка Мудри, Снежана Бучко, Блаженка и Наташа Турински, Наталия и Анастазия Пап, Борис Надь, Хрвоє и Игор Грамняк, Владимир**

Опред бини у амфитеатру у Свидніку 1996. р.

Такач, Горан и Дарко Голик, Янко Папуга, Борис Еделински и Томислав Мики Дорогхази. Оркестер бул у составе: Томислав Дорогхази Говльзов, Янко Чордаш, Звонко Рускай Руле, Дарио Шагадин и Йовген Тот Боцо. И з тей нагоди дзивчата чесали и при облеканю им помагали **Блаженка Кираль и Аранка Балінт.**

И у 1996. року активно роби секция вредних вишивачкох, чийо члени, (**Блаженка Кираль, Любница Тот, Ирина Дорогхази, Лела Рац Креніцки, Мария Стрибер и Мария Такач**) по тераз вишили 8 хлопски кошулї, 3 женски блузни, пооправяли 6 фитюли, а на 4 фитюли попришивали нови пацерки. И не лем то. Постарали ше вони и же би ше вишивани хлебовки, ручніки и партки, вишити пред войну, вицагло зоз розваляніх хижох, та з Вуковару пренесло до Загребу. Кадзи и на хтори способ – то лем вони знали.

Литературно-рецитаторска секция чишлі 16 членох. Под час Летней школи за младеж зоз руководителями Летней школи приихтали и означели рочніцу шмерци Осифа Костелника, а на іх поволанку (членох КУД-а «Осифа Костелника») з Немецкей допутовал син Осифа Костелника, Желько Костелник. Дзивка, Блаженка (Костелник) Хорват, похорела ше пред сам приход до Загребу, та не могла присц.

Того 1996. року, члени КУД-а «Осиф Костелник» почали робиц и у секції младих новинарох, та сотрудзую як фоторепортере и сотрудніки, перше, у виданьох Союзу Русинох и Українцох РГ и у ВУ новинох.

Оркестер КУД-а «О. Костелник» у Марії Бистрици 1996. р.

Секция за призбероване народного скарбу и народних звичайох була ангажована коло призберования народного облечива. Так з окупированого подручча добавени 6 широки руски сукнї, 2 подсукнї, и 1 заруцоваячка стари коло 50 роки, як и три фитюли.

Музична секция тиж поряднє роби. Рихта ше за кожди наступ и за ювилейни, 30. по шоре, Културно-забавни вечар Русинох и Українцох Вуковару (бал) хтори **27. януара 1996.** року отримани у загребским готелу «Панорама», потим за винковски бал (**03.02.1996.**) и за Културно-забавни вечар Русинох и Українцох Загребу (**10.02.1996.**)

Понеже даєдни нововибрани члени Управного одбору не приходзели шорово на схадзки, а же би Управни одбор могол лепшне робиц и приношиц полноважни одлученя, **4. мая 1996.** року зволана схадзка на хторей принесена одлука: *До Управного одбору кооптирую ше нови члени: Снежана Бучко, Невенка Мудри и Блажсенка Турински.*

У першим полпрочу того року фольклорна секция не мала велью наступи. Так 8. юния 1996. отримана проба фольклорней секций, та ше такой ютре дзень, **9. юния 1996.** наступело у Йосиповицу Пунитовацким, дзе зме наступели зоз «пожиченим» оркестром загребского КУД-а «Коледа», а на месце КПД Русинох и Українцох Загребу хторе ше не могло озберац уполнім составе. До призначакох сом записала же зме ше облекали у школи, у центру або блізко центру места, а потым зме мали пойсц на єден конец валала дзе ше формовала колона за дефиле хтори преходзел през цали валал, а хтори, так ше нам теди видзело, як да не мал конца. Танцовало ше на валалскім стадиону дзешка коло поладня, по Служби Божей. Тан-

На «Лемківской ватри» 1996. р. у Ждинї

цише ше преблскали за бину у хладку єдного єдиного младого древка. Слунко припекло... та одтанцовані лєм два танци: «Петровски хлапци танцоше нялкоше» и «Тропотянка». Танцювали: **Наташа Павлешина, Гордана Бухняк, Блаженка и Наташа Турински, Снежана Бучко, Наталия и Анастазия Пап, Лариса Такач, Хрвос и Игор Грамняк, Дарио Шагадин, Игор Готюр, Орест и Остап Гралюк, Сергей Бурда, Янко Папуга и Владимир Такач.** Оркестер у складі: **Томислав Дорогхази Говльов, Звонко Рускай Руле, Божидар Угриня (оцец глумца Кристияна Угрини), Дражен Бартол, Горан Дорич и Мирек.**

Од 16. по 19. юний 1996. у Свидніку наступала старша фольклорна секція нашого Дружтва и похвалена є як найуспишнійше аматерське Дружтво. Танцювали: **Лариса Такач, Даниєла Жиповски, Невенка Мудри, Наташа Турински, Снежана Бучко, Даниєла Іван, Наталия Пап, Томислав Дорогхази Мики, Борис Надь, Владімир Такач, Хрвос Грамняк, Горан и Дарко Голик, Янко Папуга и Філіп Ненадич.** Оркестер: **Томислав Дорогхази, Звонко Рускай Руле, Божидар Угриня, Дражен Бартол, Горан Дорич и Мирек.** Дзивчатом коло облесканя и чесаня, як и више, помагали **Блаженка Кираль и Аранка Балінт.** За цалу организацію путованя и пребуваня у Словакії задужени були **Владо Гаргай и Марія Такач.**

У драже, по роках старши гармоникаш, погубел жалудок. Було му барз чежко и недбре. Алє, дзекуюци сцерпеному и полному порозуменя спрам хорошого, шоферови Даркови Бришки, хтори нас часто вожел на наступи, през цалу Мадярску «читали зме копи».

На стадиону у Д. Михольцу 1996. р. кажди танец одтанцовани на бис

Предсидатель Дружтва Владимир Чакан **10. юлия 1996.** року звал позарядову схадзку Управнаго одбора же би ше порадзело чи нашо Дружтво годно наступиц **21. юлия 1996.** року у **Ждині (Польска)** на Лемківскай ватри. Поволанка позно сцигла, але то ніч не завадзала бо члени нашого Дружтва праве поприходзели до Загребу на Летну школу за штредньюшколски возраст. Цо ше дотыкало програми – проблему не было, автобус не был проблем бо зме «мали» уж свога шофера, хтори спрам наших наступох радзел други превозки. Найвекши проблем Управному одбору был же, понеже иножемни наступ не был наявени на час, як мож плановац драгу прейг граніці без пасошох.

Кед нашо члени, хто одкаль, рушали на Летну школу, не рыхтали ше за наступ у иножемстве. Шицки уж були у Загребе кед дознали за одход до Ждині. Ані нешкі ми не ясне як ше им шицким удало дому явиц і з дому, на час, добавиц пасоши до Загребу. Хто як знал, так ше постараў и остатній дзень шицки мали пасоши у рукох, та такой по закончуюцей програмі, хтара уж була узвичаеная за остатній дзень Летней школы, шицки пошедали до автобуса та рушэли, не гу родичом, але до Польскай. Ішце под час тирваня Летней школы, за **14. юлий 1996.** мали зме дагварени, голем 15-минутовы наступ у **Марії Бистрицы.** Нераз сом себе думала же келью то енергіі мали тоты млади особи. Келью довирия мали іх родичи до нас и до нашей организаций каждого нашего путована... и нікому нігда ніч не было чежко, та тераз кождому з іх на шицкім широ дзекуєм.

Драгу до Ждині и назад заплацел нам Союз Русинох и Украінзох РГ, бо зме у Польскай представляли шицкіх Русинох и Украінзох з Горватскай.

**Док чекали чи диждј престане падац – танцоше ше
сликовали з естраднима гвоздама у М. Бистрици 15.08.1996.**

Зоз нами путовал и тедишнї соборски заступнїк, пан Мирослав Киш. Зоз Загребу зме рушели пияток позно вноци, та зме до Брадейова (Словацка) сцигли пред поладњом (10-11 годзин). Ноц зме преспали у автобусу, але поладнє було блїзко, а коло поладня швечи и полудњовац. План бул же станеме у Бардейове коло даякого ресторрану та дацо цепле захлїпаме. А-га! План бул добри. Ал€, у Бардейове анї у єдним ресторрану нє мож було нїч цепле захлїпац. А кед чули же нас єст 40 особи, такой нє було анї тово цо би могло буц у ресторрану. Находзели ше ми и з нами наш соборски заступнїк по Бардейове. Тото же з нами, у Горватскай значна особа – ту нє помагало анї кус. А веџ, озда лем Божа милосц одведла нас до якогош ресторрану дзе уж були порихтани столи за полудзенок. Питаме ше им за полудзенок, а вони гваря же и попри найвекшай дзеки, бо зме з Вуковару, а чули же у Вуковаре була война, нє можу нас прияць бо столи порихтани за свадзбу хтора мала присц на полудзенок, але им явели же буду пожнїц, та нам нє можу нїч варыц на шпоргетох, бо ше, пре пожнене свадзебных, шицке ёдзенє огрива. Но, як то часто зна буц, слово по слово та «спадла» порада же од квашней юшки нам кущичко одлею, ми швидко похлїпаме, а свадзебним веџ долсю кельо будзе хибиц... ша и так ше у шерпенї цали час огрива, а ми заплацимиме так як швечи за свадзебну «полевку»... Та будзе добре и конобаром и нам, а свадзебни не останю гладни. Так и було, та по полудзенку рушели зме далей. Преноцовали зме у єдним школяским доме, а ютре рано гайд до Польской. Ждinya нєдалеко од гранїци, та зме швидко сцигли, а уж з далека зме обачели же коло потока цошка робя. Кед

На «Розшпиваней Цвелфериї» у Гуні 1996. р.

зме пришли на место дознаваме же ту штири дні падал диждж як да ше небо предзирали. Кадзи крошиш вшадзи мутлянка по костки, а швет коло потоку... хто як зиходзи з брега – у потоку умива обуй.

Организатора би нам найсц, але як? Питали зме ше домашнім, та нам го указали там dakus далёй. Видзиме же уробени ходзи без почежжкосци, а ми ше не можеме начудовац як так оштро бежи геваль тамаль по тей мутлянки. Бул то прави домашні. Добре познал обставини у своім kraю и не дал ше збуніц. Нацагнул рибарски чижми (по сцегна), та раздва ришовал шицко цо другим було проблем. Бул то пан Василь Шлянта, хторого часто и нешка споминаме по добрим. Шицко добре прешло. Под час програми шумнє рошел диждж. Танцоше ше даскелью раз преблекали у автобусу, а плановане стретнуце учашнікох програми у таких обставинах виостало.

Дня **28. липня 1996. року** на 9 годзин рано танцоше ше, хто одкаль, посходзели на главней гайзибанскай штациі у Загребе. Ту их чекал автобус та зме рушели до Долнього Михольцу. У Д. Михольцу догварени полудзенок у Иновим ресторану на 13 годзин. Главни кухар – наш чловек! Зденко Иванов з Петровцох. Прешвечени зме же гладни не будземе. Шицко було добре док зме були у автобусу и док робела клима. А вонка – незвичайно спройни дзень. А кед ше танцоше после полудзенку за дефиле пооблекали до кожухох, а дзивчата ище и хусточки на главу повязали... шицки були цихо, а кажде поцерпал. Бо, треба витримац, а ані кус не лёгкo. Но, на концу шицко добре прешло. Танцоше сцерпено подношли спройносц, а организатор мал порозуменя та наших зохабел же би остатні наступели док спройносц dakus попущи, док слунко почне заход-

**Публика под амрелами сцерпено чекала и остатніх виводзачох.
Гоч падал диждж ніхто не одступійовал**

зиц, а і же би ше публика не розішла на страшней запари. Наступало ше на стадиону. У моїм роковішку як призначка записане лем: «*Урнебес пред вечаром*». Одтанцовани «Петровски хлапцы танцоше нялкоше», «Буковински» и «Пастирски танци». Кажды танец танцували даскелью раз на бис. А вец... танцоше: Любица Гаргай, Невенка Мудри, Блаженка и Наташа Турински, Снежана Бучко, Наташа Павлешин, Лариса Такач, Даниела Жиповски, Гордана Бухиняк, Марина Малацко, Славана Николешин, Дубравка Бесермені, Игор и Хрвоє Грамняк, Сер'гей Бурда, Владимир Такач, Борис Надь, Янко Папуга, Звонко Панкович, Дарко и Горан Голик, Игор Готюр, Дарио Шагадин, Борис Еделински, Орест и Остап Гралюк и хореограф Звонко Костелник мушели кажде по своёй драги.

Не прешло ані мешац дні, (**15.08.1996.**), фольклорна и музична секция руша до Марії Бистрици на гуманітарни концерт за докончене вібудови монастира часних шестрох Кармелічанкох. На концерт поволані и по-приходзели найпознатні естрадни гвозді у Горватской. Нажаль, спущел ше вельки диждж и концерт не приведзены по конец.

Перши септембер 1996. остане у паметаню пре наступ на «Розшпіваней Цвелфериі» у Гуні. Дефиле за паметане. Танцоше драгом не танцували бо их целом драгом коло калдерми понукали з рижними колачами и пицом. Хвіля була красна по сам початок програми, а вец почал рошиц диждж. Програма була на стадиону. Нашо танцоше наступали остатні, а публика под амрелами сцерпено провадзела программу од початку

Дефиле на «Винковских єшеньох»

по конец.

По конец септембра два раз ше наступа у Винковцах – на Фолклорних вечарох Вуковарско-сримской жупаниї (**14.09.1996.**), а од **16. по 19. септембер** на семинару фолклору Славониї и Баранї у Винковцах участвовали **Даниела Москаль и Игор Грамняк**

Шицки члени фолклорней и музичнай секцій озберую ше **22. септембра** та участвую у дефилеу на «Винковских єшеньох», а о два тижні (**06.10.1996.**) шлідзи наступ на 2. по шоре манифестаций «Piškorevački sokaci»

У рамикох манифестаций Город Вуковар городу Копривници, **09.10.1996.** Поглаварство городу Вуковару организовало одход до Копривници. Як коруна тей націви, у вечарших годзинох була культурна програма у хторей участвовали два вуковарски культурни дружтва: горватске КУД «Дунай» и КУД «Осиф Костелник». Фолклорни точки нашого Дружтва барз уdatнє виведзени, а даедни танци танцовани и на бис.

З организацию Културно-забавного вечара Русинох и Українцох Вуковару, а хтори ше по други раз отримує у Готелу «Панорама», започина **1997. рок.** У краткей культурнай програми одтанцовани танци: «Петровски хлапци танцоше нялкоše», «Барешивска полка», «Буковински» и «Пастырски танци». На балу граг оркестер под руководзенъем Томислава Дорогхазийового. Шицки члени оркестру, як и Томислав, студенти Педагогійнай академії и музичнай школи зоз Пули (Кристиян Поточняк,

На бал 1997. р. зоз Задру допутовала пані Блаженка Хорват (р. Костелник), а з Немецкей и Желько Костелник – дзивка и син Осифа Костелника.

Єрко Црлєнко, Ана Войводич, Звонко Рускай и, розуми ше, Томислав Дорогхази). Млади школовани кадер цали вечар забавял госцох, а у прервох наступал оркестер КПД Русинох и Українцох «Кобзар» зоз Загребу под руководзеньем Горана Недохина. Медзи почесними госцами Вечара присутни и дзеци Осифа Костелника – Блаженка (Костелник) Горват зоз Задру и Желько Костелник, хтори допутовал з Немецкей.

У априлу (**11.04.1997.**) з нагоди 5. рочніци КУД-а «Дунай» и його роботи у вигнанстве, прирхтани цаловечарши концерт у организації КУД-а «Дунай» з Вуковару, у просторигох Войного училища «Петар Зрински» на загребским Чрномерцу. Наступ двох вигнатих КУД-ох од самого початку винімково крашнє прияти, та учашніком у програми барз импоновало и давало якиш окремни порив по конец програми.

У мешацу маю зазначені лем ёден наступ (29.05.) у Сали на загребской Дубрави, а з нагоди означования 25. рочніци КПД Русинох и Українцох Загребу. Успишно одтанцовани три танци (Буковински танец, Руски народни и Пастирски танцы).

Векшина членох старшои фолклорней секції, того, 1997. року успишно закончела штредній школи, а тоти цо не були ошлебодзени покладаня матури, тиж успишне попокладали и матуру. Так початком юля (05.07.1997.), пре покладане приємних испитох за упис на факултети, велі нє могли присц до Мариї Бистрици, та танцували лем 6 пари. Хвиля була

Дјаково 1997. р.: У дефилеу танцоше не преставали танцовца

красна. Цала програма була попладнjo на отворенej бини. **Игор Грамняк и Лариса Такач, Дарко Голик и Невенка Мудри, Горан Голик и Блаженка Турински, Янко Папуга и Наташа Турински, Зденко Бурчак и Ивана Багарич, Звонко Костелник и Даниела Москаль** одтанцовали: «Тропотянку», «Опришки Олекси Довбуша» и соло «Буковински танец». Оркестер нe бул – шицки три танци одтанцовани на фонограм. **Андя Блажка Киралььова (з Вуковару) и Аранка Балйтова (з з Загребу)** дзвичата, як и вше, сцерпено позачесовали и помагали им ше облєкац и помедзи танци преблекац. З танцошами у автобусу путовали и **Владимир Чакан, Владо Гаргай, Гавриjl и Мария Такач**. По закончнej програми, домашнї крашнe погосцели шицких учащnikoх.

После вечери, як и нe раз пред тим, шицки пошедали до автобуса, та з Марий Бистрици ровно на други наступ – до Дјакова на «Дјаковски вишывки». Автобус за тото путешествиe коштал 3.729,00 kn, а пенеж обезпечел Союз Русинох и Українцох РГ.

У Дјакове, тиж, танцовали 6 пари. Лем же, на месце Зденка Бурчакового танцовал **Звонко Романов**. У Дјакове нас дочекали и до народного облєчива ше пооблекали и **Даниела Жиповски и Михал Панкович з з Пишикуревицох, Злата Папугова з Марий Бистрици и Мария Такач**, та ше приключили танцошом у дефилеу. До Дјакова допутовали и члени музичнej секцij под руководством **Томислава Дорогхазийового**. Пре здравствени стан предсидателя Владу Чакана, врачаюци ше з Марий Бистрици, зохабели зме го у Загребе. У дефилеу танцоше целом драгом танцовали и

**Лариса Такач, Наталия Пап, Лілля Маньош, Даниела Москаль,
Наташа и Блаженка Турински и Звонко Костелник на
«Петровским дзвону» 1998. р**

були барз крашнє прияти з боку патрачох. Хвиля була красна. До после полудзенку. А вец... нагло ше похмарело, задул за тоту часц рока незвичайно жимни витор, почал падац диждж. Так захладло же танцоше свой шор за наступ чекали у автобусу. Наступали остатні, а публика их сцерпено чекала под амрелами. Танцовала ше по барз невигодніма условіями, але то танцошом не так барз завадзalo бо су у конферансі барз крашнє наявени, а танец «Петровски хлапцы танцоше нялкоше» барз крашнє прияти з боку публики. Танцовали го даскелью раз на бис.

О два мешаци (07. септембра 1997.) у Пишкуревцах ше отримовала манифестация „Piškorevački sokaci“. КУД «Зора» зоз Пишкуревцах, як и віше по теди, крашнє и шицко на час покончели. Тиж так, и у нашим Дружтве приихтованя ишли своїм цеком без даяких векших проблемох. Танцоше ше, хто одкаль, посхподзели до Загребу, та зме на 6 годзин рано зоз Загребу рушели до Пишкуревцах. У драже не было ніяки проблеми. До Пишкуревцах ше сцигло по плану як стало у поволанки, та пооблекані танцоше уж на 14 годзин шицки були на Служби Божей, а на 15,30 годзин 22 особи були у дефилеу. У дефилеу не танцовали, лем шпивали „а са-рела“, бо оркестер пре обовязкі на факультетох не могол допутовац. На біни шицки танци публика барз крашнє прияла, а танцовала ше на фонограм. Соло «Буковински танец» танцовани даскелью раз на бис. Автобус коштал 2.700,00 кн, трошки драги танцошом за приход до Загребу виношели 1.050,00 кн, а за єдзене драгом потрошеннe 2.171,68 кн. Шицки

**Мария Семенюк, Андррея Матушински, Наташа Матушински и
Ольга Ступяк на Летней школе у Великой**

трошки подмирел Союз Русинох и Українцох РГ.

Точно о тидзень (14.09.1997.) требало участвовац на Фолклорных вечарох Вуковарско-сримскай жупанії, хторы ше отримовали пред сам початок «Винковских ёшеньох» у Винковцах. Тот наступ зме мушели одказац пре испитни рок на факултетох, а хторы даёдним членом бул барз значни, та з организатором и нашима порадзене же би ше участвовало лем у дефилеу (28.09.1997.). За дефиле, хторы ше отримовало внедзелю, порыхтали ше: **Невенка Мудри, Ивана Багарич, Лариса Такач, Звездана Каниух, Наташа и Блаженка Турински, Снежана Бучко, Наталия и Анастазия Пап, Даниела Москаль, Даниела Жиповски, Зденка Кризманич, Ліля Маньош, Борис Надь, Игор и Хрваоє Грамняк, Владимир Такач, Янко Папуга, Горан и Дарко Голик, Дарко Кризманич, Зденко Бурчак, Марио Бакич.** Вироятне би шицки тоти и участвовали у дефилеу, алс, нажаль, пияток, организатором «Винковских ёшеньох» и танцошом одход до Винковцах отказани, а поєднани автобус зоз Загребу ані не рушел пре недостаток пенежу за драгу. Бо, того, 1997. року Союзов финансийни звит за перши шейсць мешацы (01.01.–30.06.1997.) Уряд за национални меншини не прилапел, та дочасово претаргнуте финансаване, цо ше такой одражело и на культурни дружтва – членом Союзу прето престали сціговац дотаций од Союзу.

Того 1997. року, наступи найактивнейших секций даус ше преридзели. Озда на то уплівовала и вкупна ситуация и живот у вигнанстве, та и велі обецунки же ше вигнати за Вельку ноц враца до своїх домох, а понеже з

того не було ніч, та обецовали же врацанє почне за Крачун, та знова, за Вельку ноц,... лєм нігда ніхто не гварел же хторого року. Не було легко але ще не одступивало. Плановало ше, але план ще вище сполньовал. Так, після велих успіхів у плану було і зніманє полгодзиновій ТВ емисії о Дружтве хторе було єдно од найактивніших у вигнанстві. Шицьки поради ишли у тим напрямі. Телевізія прилапела наш предклад. У остатнєй пораді з представителями Телевізії і КУД-а участвовал и тедишиї предсідатель Союзу Русинох и Українцох РГ, Василь Сикорски. Шицько порадзене, іще дакус та до детальох, лєм, остало за утвердзиц термин кеди точно почне зніманє. Та, кед то пришло на шор, остал нам термин штредком юния мешаца.!?! Алтернативни термин не мож було добиц. А кед бизме сцели вибрац найнеподзечнійши термин през рок – то би бул штредок юния.

Рок 1997. вигнатим давал нови надії за врацанє до своїх домох, бо ше Поглаварство городу Вуковару уж врацело з вигнанства і почало робиц у Винковцох, а велике жаданє було же би ще Союз цо скорей врацел з вигнанства, бо то подозумівало же ще вец і КУД «Осиф Костелник» врати. На схадзки Управного одбору КУД-а отриманей **02.12.19**

97. року, а приихтующи ще за Скупштину Союзу, принесени заключеня хтори ще послали одвичательним:

1. КУД «Осиф Костелник» прилапює предклад же би ще за Скупштину Союзу меновало 2 делегатох з кожного дружтва і гу тому надодало іще по 1 делегат на кождых 200 жительох по попису зоз 1991. року;
2. Же би ще на Скупштини Союзу принесло одлученє же би ще Союз Русинох и Українцох РГ и «Нова думка» врацели до Вуковару найпознейше по 16. януар 1998. року, по можлівосци до предвойнових просторийох;
3. Же би ще шпоровало пенеж (шицьки схадзки целох Союзу, та так и находитца Скупштину, а вец і схадзки Предсідательства треба отримовац у Вуковаре);
4. Же би ще розписал конкурс за стаємного секретара або же би ще меновало особу хтора будзе окончовац тоту должностц и будзе робиц у Вуковаре;
5. Аниматорови культуры – хореографови, тиж так, обезпечиц условия за роботу зоз шедзиском у Вуковаре, а же би порушал роботу культурних дружтвах у Петровцох, Миклошевцох, Осиєку, Сл. Броду, Винковцох и Райовим Селу;
6. Же би ще утаргло виплацованє гонорарох функціонером Союзу, а пенеж хтори би ще ушпоровал же би ще подзелело дружтвом за їх

- роботу;
7. Же би ше на надиходзаци Скупштину поволали представитеље Влади РГ и Уряд за етнічны и националны заєдніци або меншини РГ;
 8. Понеже по предложеним ключу КУД «Осиф Костелник» треба предложыць 10 своїх делегатоў за надиходзаци Скупштину, Управни одбор КУД-а «Осиф Костелник» предклада делегатоў хторы сцу и можу 06.12.1998. року пойсць до Вуковару на Скупштину Союзу як шліфдзи: 1. Владо Чакан, 2. Гаврийл Такач, 3. Мария Такач, 4. Йовген Тот, 5. Томислав Дорогхази (Говльов), 6. Невенка Мудри, 7. Блаженка Турински, 8. Йовген Надь, 9. Янко Папуга, 10. Ириней Мудри.

Под точку 2. на тей схадзки порадзене же, спрам законских предписаньго, Дружтво отрима свою Скупштину и окончи пререгистрацию по 15. януар 1998. року.

Скупштина Союзу планована за 06.12.1997. була зволана же би ше отримала, не у Вуковаре, але у просторийох загребскай Пивовари. Понеже не было кворуму – не отримала ше. Порадзене же би ше ю знова зволало за 20. децембер 1997. року у Вуковаре. Спрам порады Скупштина зволана и отримана у Вуковаре. На тей Скупштини принесене одлучене же ше Союз врача з вигнанства до Вуковару. За председателя Союзу выбраны мр Ириней Мудри.

На уровню шицкого горе спомнутого, а по упутству законодавца, КУД «Осиф Костелник» **11. януара 1998. року** отримало свою Скупштину. Членох скупштины и присутных госцох прывітал председатель КУД-а Владимир Чакан, а пре свой здравствени стан дальше водзене схадзки придал подпредседателью Гаврийлові Такачовому и на нъго пренесол шицкі овласценя. У роботним председательстве були: **Владимир Чакан, Гаврийл Такач, Томислав Дорогхази (Говльов), Невенка Мудри, Михаіло Панкович. Председатель роботнага председательства бул Гаврийл Такач, записнічарка Мария Такач, а овіровител€ записніку – Борис Надь и Гема Мудри.**

Под першу точку дньового шора потолкованы пременки хторы ше мушело направиць спрам Закону о здруженьго. Скупштина овласцела Управни одбор КУД-а же би, кед же то будзе нужне, Управни одбор у меню Скупштины покончел евентуалны зауваги, кед же их Уряд да док препатри Статут. У Статуту ше меня шедзиско КУД-а, та пише же то у Вуковаре, дочасово на адреси М.Тита 11/I (дзе по войну були просторії Союзу и до хторых ше жада врациць, а же би то було цо скорей на тоту адресу региструє ше и Дружтво. з.а.).

Потим, одредзена висина рочнай членарини. Так: за занятых членох членарина виноши 120 кн, за пензионерох 60 кн, а за особи без приманьох 30 кн рочнє. Шицки одлученя єдногласно прилапени.

Паралелно зоз приихтованнями за Скупштину Дружтва, приихтовало ше и Културнозабавни вечар Русинох и Українцох Вуковару и за наступ у Концертней сали «Ватрослав Лисински» на манифестації «Kulturno stvralaštvo nacionalnih manjina u RH». Организатор тей манифестації бул Уряд за етнічни и национални заєдніци або меншини РГ, 24.01.1998. Правда, не бул то самостойни настауп КУД-а «Осиф Костелник», але ансамбл составени од вкупно 16 танечних парох, членох зоз шицких наших КУД-ох. Так спред КУД-а «Осиф Костелник» танцвали: **Даниела Москаль, Блаженка и Наташа Турински, Лариса Такач, Зденка Кризманнич, Ивана Тот, Владимир Такач, Борис Надь, Дарко Голик, Игор и Хрвос Грамњак.** Оркестер бул под руководзеньом Томислава Дорогхазийово, а на бегешу грал наш Руле – Звонко Рускайов. Публика барз крашне прияла Пастирски танци, бо наступ бул атрактивни, успишни и замерковани. Проби и приихтованя за наступ финансовал Союз.

Културно забавни вечар Русинох и Українцох Вуковару, того року отримани 31.01.1998. у ресторану «Глобус» на загребским Велесайму. Госци на тим вечару були преосвящени владика кир Славомир Микловић, велепосланік України у Республики Горватской, пан Анатолий Шостак и його сотрудникі, пан Ивица Трнокоп, предсидентель Горватско-українскаго дружтва приятельства, предсидентель и подпредсидентель Союзу – мр Ириней Мудри и мр Теодор Фрицки. Уж по звичаю, Вечар започал з кратку культурну програму у хторей одтанцовани »Петровски хлапци танцоше нялкоше«, »Опришки Олекси Довбуша« и »Пастирски танци«. Сала була украсена з вишиваніма ручніками **Невенки Гралюковей** зоз Загребу (по походзеню зоз Петровцох) и **Иринки Мудри** з Миклошевцох, хтора була у вигнанстве у населеню «Блаце» при Винковцох. **Оркестер, под руководзеньом Томислава Дорогхазийового,** бул барз добри. У оркестру грали и Томиславово пайташе з Музичнай академії у Пули: **Ерко Црлёнко, Кристиян Поточняк и Ана Войводич.** З оркестром цали вечар шпивали **Звонко Рускай и Силво Медеши.** У прервох грал и оркестер КПД Русинох и Українцох Осиеку. Нажаль, велі хтори були порихтани присц на бал, у остатні час, ше оддумали. Не пришли прето же даскельо дні пред самим балом наявене одкоповане масовных криптох у Вуковаре.

О тидзень по вуковарским балу, уж 06.02.1998. танцоше и оркестер наступаю на Балу у Еслингену у Немецкей. Бал бул барз весели. У культурнай програмы одтанцовани «Венчик руских танцох», «Барешивска

полка», соло «Буковински танец», «Опришки Олекси Довбуша» и «Пастирски танци». До Еслингену путовали танцоше: **Владимир Такач, Хрвоје и Игор Грамњак, Янко Папуга, Марио Бакич, Дарко Кризманич, Владо Ардан, Борис Надь, Невенка Мудри, Лариса Такач, Наташа и Блаженка Турински, Даниела Москаљ, Ивана Багарич, Анастазия и Наталия Пап, Ивана Тот, Невенка Хованец, Ліля Маньош и Звонко Костелник.** Оркестер бул у составе: **Томислав Дорогхази, Ђерко Џрленко, Кристијан Поточњак, Ана Войводич, Силво Медеши и Звонко Рускай Руле.** Як и вельо раз пред тим, дзивчатом коло облеканя и чесаня помагали **Блаженка Кириль, Аранка Балінт и Лела Рац Кренїцки.** Зоз танцошами путовали и Злата Папугова, Гавријл, Ана и Мария Такач.

Початком мешаца мая (03.05.1998.) зазначени наступ на 18. Смотри фольклору Мославини у Кутини. Одтанцовани «Пастирски танци», соло «Буковински танец», и «Черешенки». Танцоше: **Анастазия и Наталия Пап, Ана и Лариса Такач, Невенка Мудри, Даниела Москаљ, Даниела Жиповски, Ивана Тот, Наташа и Блаженка Турински, Зденка Кризманич, Невенка Хованец, Ана Мария Папуга, Ліля Маньош, Ивана Багарич, Владимир Такач, Янко Папуга, Дарко и Горан Голик, Дарко Кризманич, Игор и Хрвоје Грамњак и Борис Надь.** Оркестер: **Томислав Дорогхази, Кристијан Поточњак, Звонко Рускай и Силво Медеши.** А вец, о мешац и пол (19.06.1998.) ушлідзел ище ёден, нам барз значни и мили, наступ у Свидніку на Святу култури. Того року у Словацкай Русинох и Українцох зоз Горватской представляли: **Ана и Лариса Такач, Невенка Хованец, Невенка Мудри, Блаженка и Наташа Турински, Даниела Москаљ, Зденка Кризманич, Звездана Канюх, Ивана Тот, Ліля Маньош, Лариса Гралюк, Блаженка Мудри, Владимир Такач, Хрвоје и Игор Грамњак, Янко Папуга, Дарко Кризманич, Марио Бакич, Златко Гиризовати, Мирко Пап, Владо Ардан, Игор Поклатко, Тисай и Звонко Костелник и оркестер под руководством Томислава Дорогхазийового.** За чесане и облекане знова задлужени **Блаженка Кириль, Аранка Балінт и Лела Рац Кренїцки.** За организацию одходу, наступи и шицкого цо було потребне у драже задлужени були **Мария и Гаврий Такач.** Наступ нашого Дружтва бул барз крашнє прияти. Но, не прешло баш шицко без проблему. Бо, кед зме на автобусу рушели гу амфитеатру дзе ше одвивала програма, на паркингу почал проблем. Шофер ше трапел напаркирац автобус, але ше му ніяк не удавало та зме повіходзели вонка, а автобус рушел у истим напрямне як и пришол на паркинг. Не обращал ше. Шофер нам шепнул – «страцел сом рикверц». Цо ше дотика програми – не було ніяки проблеми. Шицко ішло по плану, а шофер под

час програми пошол поглєдац майстра же би му помогнул «врациц рикверц» и же бизме ше щешліво врацели дому. Ту зме похопели же кельо добре вше патриц и исц напредок, ніч меней не важне кед ше, дараз може «уруциц и до рикверцу».

Як и роками пред тим, так и того, од 15. по 25. 07.1998. **Блаженка и Наташа Турински, Даниела Москаль, Лариса и Ана Такач, Лариса Гравлюк, Ліля Маньош, Зденка и Дарко Кризманич и Марио Бакич** участвую у роботи **Летней школы Русинох и Українцох Горватской**, хтора ше отримовала у Планинарским доме у Великей, при Пожеги. Лем цо почала Летна школа, о три дні, члени КУД-а «Осиф Костелник» путую на манифестацию до Марії Бустрици, а о два мешацы (**20. септембра 1998.** участвую на «Петровским дзвону» хтори ше, по перши раз по войни, отримує у Петровцох. У Петровцох одтанцовани лем Венчик руских танцох бо хлапци не могли поприходзиц пре испитни роки на факультетох. У програми участвовали: **Лариса Такач, Даниела Москаль, Ліля Маньош, Наталия и Анастазия Пап, Блаженка и Наташа Турински, Янко Папуга, Дарко Кризманич, Дарко и Горан Голик, Игор Грамняк и Звонко Костелник. Лариса Гравлюк, Ивана Тот, Звєздана Канюх, Невенка Хованец, Невенка Мудри и Ана Такач** допутовали до Петровцох, але не мали хлопску пару, та не танцвали. З оркестром у хторим грали **Звонко Рускай Руле, Силво Медеси, Мирон Надь, Звонко Еделински, Томислав Рускай и Мирослав Костелник, руководзел Томислав Дорогхазийов.** Нашо Дружтво наступело медзи першима, та такой по наступу у Петровцох, у автобусе зоз членами вуковарскаго КУД-а «Дунай» пошли до Винковцох участвовац на Фолклорни вечари Вуковарско-сримской жупаниї хтори предходзели «Винковским ешеньом».

По перши раз, на шветочним отвераню «Винковских ешеньох», 25. септембра 1998. року пред главну бину у нароним облечиве, под час шветочного отвераня, були Злата, Мирела и Янко Папугово, Марио Бакич, Зденка и Дарко Кризманич, а 27. септембра 1998. у обходу «Винковских ешеньох» були пооблекані шицки члени КУД-а.

Културно-забавни вечар Русинох и Українцох Вуковару, **30.01.1999.** року конечно ше враца дому. Як и пред войну, остатней событи у януару мешацу, у Велькей сали Работнїцкого дому у Борово населеню, зишли ше розошати члени КУД-а «Осиф Костелник» и любител€ нашей культуры, пришли «на бал». Велї почежкосци живота у вигнанстве, на хвильку не були у першим плане. Окремне поцешен€ нам було же зме анї тераз не були сами. И тераз, як и у вигнанстве, з нами були мили нам приятел€ представитеље Поглаварства городу Вуковару, представитеље Велепослан-

ства України у РГ на чоле з першим секретаром, др Евгенийом Пащенком и окреме нам мили госци з Пишкуревцох и Марії Бистрици. Кед би не було першої нашої проби хтору нам оможлівели Пишкуревчанс и дальшої роботи з благословом доброго Бога и Мацери Божей Бистрицкей, шицка тата радосць не виполньовала би нашо шерца у такої мири. Шицки вони ведно давали нам сили, а ми же тримали гевтей народней: вшадзи идз але ше, на концу, вще своюму дому врац. Шицко витримане дзе-куюци людзом добрей дзеки, іх порозуменю, сцерпеню, потримовки и помоци вше кед то могли.

На «Петровским дзвону» 1999. року нашему КУД-у указана чесць же би з «Привитним танцом» хлебом и солю перши наступели.

Мушим визначыць же члени фольклорнай секції шицки були добри школьніяре хтори позакончовали штредні школы, а ридко хто з ніх не ма закончени факултет або голем висшу школу. Так ёден з ніх електротехнічар, медицинска шестра, инж. Защити на роботи, руководитель нашого оркестру бул дипл. професор гармоники, а за других цо сом дознала позакончовали факултеты, та су тераз: дипл. экономиста, дипл. ветеринар, дипл. инж. поштового и телекомуникацыйного транспорту, три бувши танцошки тераз дипл. учительки класней настави, а ёдна з ніх з помоцненім студійом подобовей культуры, ёдна од двох шестрох дипломовала на прехрамбенотехнологийним факултету, а друга на лесарскім факултету. Ёдна спомедзи ніх мр предшколскаго вихованя, а ту и дипл. специалист криминалистики,... Шицки вони позакончовали свойо школованя на час (у року). То не перша, а верим ані не остатня генерація зоз хтору ше Русини и Українци можу цешиц. Мне особне барз мило же сом мала можлівосць и чесць сотурдзовац зоз шицкима горе спомнутима особами. Окреме з тима хтори свойо дзецинство и найлепши роки младосци уткали до успіхах КУД-а «Осиф Костелник».

Мария Такач

100 РОКИ ШКОЛСКОГО БУДИНКУ У ПЕТРОВЦОХ

Школски будинки як свойофайтови памятніки. Стоя роками, приповедаю власни приповедки, алє виše су указатель витирвалосци єдного народу, єдного места дзе ше образоване третира як значна часць чловековага жыцця, напредованя и обстойносци за будучносць.

Петровски жителі давно похопели же од животней значносци буць образовані. Зоз кнїжкі „100 godina škole u Petrovcima (1914.–2014.)“ котру у коавторстве написали Наталия Гнатко, lic.theol. Владимир Седлак и Еугенія Врабець, можеме пречитаць же першую форму организовання школства можеме повязаць зоз ткв. конфесионалним (вирским) школамі котры ше на тым подручу починаю спомінаць 1756. року. Рэзвой запровадзую царица Мария Тэрезія и ей син, цар Франко Йосип II. Зоз кнїжкі можеме вичитаць же ше то рахує як зачаток державных школах у Австро-Угорскай. Реформа школскага законодавства у Кральевині СГС прыводзі до тога же ше два народны школы 1925. року зединнюю до єднай пучкай школы.

По присельванню Руснацох до Петровцах и по снованню грекокатоліцкай парохіі 1836. року, по тэдышніх просвітніх законах була обовязка осноўваць школу за Руснацох. Мария Тэрезія ішце 1774. року принесла закон о Опчым школскім порядку, дзе було напісане же там дзе ше оснүе парохія, обовязково ше мусі основаць школа за месне жительство и ма ше водзіць рахунку о ўх нацыональнай и вирскай прыпадносці. Шлідом тога и у Петровцах основана така школа. Було даскельо файти школох котры ше раз-ліковали по ступнёх образовання и числу учителькох котры там були запашлени, як и по програмах котры давали можлівосць за дальше школоване. Початкова, лёбо «тривіялна» школа, мала єднаго учителя и була оснава школскай системі. Такі школы могло ше найсць скоро у кождым населенні. Главны школы сновали ше у тэдышніх котарских штредкох, мали двохтрок учителькох, а у таких школох звычайно ше раздзельвало класы по роднай прыпадносці (хлопски и женски). Нормални школы сновали ше у окружных горадох (котры заступали округ), мали найменей штырох учителькох, а були основа за дальше школоване у гімназіі. То значело же ше комплетує державне ушорене школох и же су вецеі не конфесіональні (церковны), алє поставаю державны, гоч з веліма ішце виše управляли парохове.

Трансформация школох и школскай системі през историю цекла спрам порядку які тэди пановал на одредзеным подручу, алє ше школска система виše вецеі уєдначавала. Уж под час Габзбургскай монархіі пришло до уєд-

Школа у Петровцох

начованя школских програмох, а лём вирски елемент котри мал буц почитовани, давал розличносць школом. По законах о школству які у тэдышні час вредзели, перша подучиона у Петровцах основана 1849. року. Термини назвох школох од валалских по горадски меняли ше як ше меняли предписаныя и закони, а цыкаве же по закону було одредзене же ше у валалских школох ма учыц на народным языку. То би значело же Руснаци у Петровцах учели по руски.

Зоз часом Церква зноў змоцнела при впліву на приношэне одлученых, та так находитзіме записане же парох Василь Лушканцій (1844.–1861.) гледаў же би ше, пре вельке число дзеюх у Петровцах, отворела окремна Подучиона. То і одобрене, та находитзіме же од 1. апрыла 1849. року у подучиони Нуштарскай школы (дзе прыпадали Петровцы) у Петровцах, як учитель почал робіц Дюро Мудри. По тэдышніх предписаных о обовязкох учительох, вон источашнє мушел буц и дзияк у церкви. Сымбиоза валалских школох и церквох през историю мала вельку значносць, та и нешка видзиме же вшадзи дзе ше людзе одселя, и през шыцкі новини котры провадза живот, континуитет остава у грекокатоліцкай церкви. Вира хторей Руснаци остали вирни праз шыцкі рокі свайго існованя, без огляду на міграціі, остава моцны фундамент котры дава моц шыцкім генераціям и зединюе их на шыцких континентах.

Число Руснацох у Петровцах росло, а перши будынок до котрого Петровски школьніе ходзели була звычайна хижя закрыта зоз сламу. Тэди ше учителем давала плаца од 160 форинти и квартель. Перши учитель бул лём

З промоції монографії „100 godina škole u Petrovcima“, з ліва на право: mr Илона Грецешин, Еугения Врабец, о. Владимир Седлак, Наталия Гнатко, Иван Мадярош, Мелана Дюдяр, Томислав Рускай

учитель по назви, а як записане, дипломовани учитель постал аж 1854. року, пейць роки потим як уж службовал як учитель.

Дзецеох було вше вецей, а будинок бул неадекватни. Настава ше отримовала двократно, од 8 по 12 и од 14 по 16 годзин. Кед парох у Петровцох бул Дионизий Шовш (1861.–1881.), до Петровцох за учителя до рускей школи пришол Дюро Штефанчик з Подкарпат'я.

Треба надпомнунц же у тедишині час у Петровцох були два школи: тророчна грековосточна, до котрой ходзело 25 школьнія котрих подучовал Йован Ковачич и тророчна грекокатоліцка (руска, наша), до котрой ходзело 55 школьнія, а подучовал их Дюро Штефанчик.

По записох провадзіме же од 1881. по 1895. рок парох у Петровцох бул Нікола пл. Радич котри запровадзел одлучене церковного одбору же би ше купело жем за школу и учительски квартирль и же би ше их збудовало. Так ше и збуло, та будоване започало 4. мая 1882. року. Школа, ведно з учительским квартирлем и инвентаром, була церковна власносц, а збудавана була на терашній локациі Дома культуры.

Нешкайшу школу почало ше будовац 1914. року, дораз попри церкви, а на истим месце и модернізована, находзи ше и нешка.

Істория школи през роки провадзі державне ушорене, як и трансформацію од церковных по державни школы. Школа ше розвивала, та од даек-дишней котра тирвала три роки и дзе ше учело лем зоз Буквару и Біблії, та читало Євангелью, напредовала през додаване учения рахованя, рисо-

вания, шшиваня... Преросла до школи до котрой ше ходзело шейсць рокі, а потым и осем. У ёднай хвильки у исторії школи бан Гедервари понукнул Руснацом же им збудує школу кед у школи буду учыц по мадярски, але Петровчане одбили, сами збудовали школу и учили по руски.

През 165 роки існовання школства у Петровцах, през школу прешло вецеў од 100 учителькох котри подучовали не лем школски предметы, але и гевто цо было значне за кождодньови живот на валале. Зазначене же у школи у Петровцах найдлужей робел учитель Петар Фирис, полни 34 роки (1898.–1932.). Под час його службования, а пре коло 120 дзеци котри у тот час ходзели до школи, 1914. року збудована нова школа. Учитель Фирис грав на гушльох, та учел дзеци и чежши шшиванкі, але источашнє помагал и сноване оддзеленя руского народного просвітнаго дружства Просвіта у Петровцах. Барз любел овоцнікі та шицкі школски дзеци научел каламиц овоц. Велій просвітні работнікі були источашнє и ношителе культурных збуваньох у валале, а понеже бивали у учительских квартирльох у валале дзе робели, у подполносцы були актере и шицкіх дружствених збуваньох. З ёдним словом, учитель жил з валалом.

Ёдна од долговичнейших учителькох у Петровцах була и Вира Бесермині, одана Гудак. До Петровской школи пришла 1947. року. Окрем же дзеци подучовала мацернскому языку (од 1949. року) и культуры, збогацела Петровски штредок з поставяньем 36 драмских фалатох на сцену. Научела не лем дзеци, але и одроснутых глумиц, шпивац, наступац на бини. А у школскім 1971./72. року порушала и ушорела часопис за дзеци на руским языку Венчик, котри виходзи и нешка.

Шлідом записох вичитуєме же 1953./54. року до Петровцах приходзи нови учитель, Штефан Гудак, котри бул музично надарены и образовани, а кед 1955. року постава управитель школи, формує школски тамбурови оркестер котри бул успишны ище длugo по законченім школованю.

Супружнікі Вира и Штефан Гудаково охабели моцни шлід у Петровцах уключуюци ше до шицкіх файтох культурного живота, найчастейше як предняки, але источашнє и як актере.

Школски 1969./70. рок до Петровцах принесол пременку котру дзепоёдни видзели як назадоване, а други як напредоване. Бо, того року, Петровцы страцели, односно добродзечнє ше одрекли осемрочнай школи. Руководзаци у валале одлучели же ше приключча мрэжи основных школох на тот способ же школяре од 5. по 8. класу основнай школи буду ходзіц до Вуковару. На тот способ Петровска основна школа постава Подручна школа ОШ «II конгрес КПЮ» у Вуковаре.

Дальши трансформаций пре войну и други причини вимагали вельки за-кладаня учителькох и учителькох на очуваню мацеринскаго языка, а од

мирней реинтеграції, у осемрочній школі знова ше уводзи виучоване макарінського язика, але терьаз по моделю Ц, котри у своєй програмі ма виучоване язика, традиції и культуры, котра облапя не лем сам язик, але у рамікох культури ту и вишиване, шпиване, етно элементы як Руснацох взагалі, так и локални.

Нешка школски будинок модернізованы, кожда класа ма свою учальню, ёст спортска сала, зборніца, кабинет, кухня, санитарни гузел, а и вонкашні простор крашне пошорени и присподобени не лем ученю але и розваги, бо поставени парк за дзеци. Терашня водітелька Подручнай школы у Петровцох Мелана Дюдяр, а Подручна школа Петровцы припада Основнай школи «Антун Бауэр» з Вуковару.

Агнетка Балатинац

ЛИТЕРАТУРНИ ВЕЧАР НА 41. ПЕТРОВСКИМ ДЗВОНУ

У рамикох 41. Петровскага дзвона, 7. юния таго року з початком на 20 годзин, отриманы и Литературни вечар чий модераторе були Агнетка Балатинац и Любица Гаргай.

На початку програмы пречитаны два рефераты, “165. роки рускай школы у Петровцах” хторы написала и пречитала Любица Гаргай и “110 роки од виходзеня Идилскага венцу «З моего валала» Гаврила Костельника” хторы написала др Оксана Тымко Дітко, а пречитала го Агнетка Балатинац.

З тей нагоды Тымслав Рац рецитовал два часцы Идилскага венцу.

У літаратурнай часцы наступелі афірмованы поетове, як і новы літаратурны надзеі зоз нашай жемі. Так ше публіка могла здогаднүць даедных писнёюх и чуц новы творы Ганчи Папандриш Гаргай, Ксениі Лікар, Олгіци Мудры, Владимира Провчия, Агнетки Костелник Балатинац, Звонимира Барни, Славкі Плишкі и Любіцы Гаргай.

Поетеса **Ганча Папандриш Гаргай** народзена 15. децембра 1943. року у Петровцах. Поэзию писала и обяжвала уж у гімназійскім чаше. Писні ёй обяжвованы у рижніх часописах, у двух антологіях “Поэзия и проза Руснацах и Українцах у Горватской” и “Русински ренесанс” обявленых у Мадярской, а 2012. року вишла зоз друку ёй самастойна збирка пезій под назыву “Дунайская рапсодия”;

Поетеса **Ксения Лікар**, народзена 27. децембра 1969. року у Вуковаре. Пише писні за дзеци, а обяжвое у Венчику. Жыє у Міклошевцах.

Поетеса **Олгіца Мудры**, народзена 03. фебруара 1966. року у Вуковаре, а дзецинство и младосць препровадзела у Міклошевцах. Поэзию обяжвое у наших часописах Венчику и Новай думкі. Тераз жыє у Загребу.

Поета **Владимир Провчі** народзены 15. юля 1946. року у Міклошевцах. Писні почал писац кед мал 9 рокі, векши успіхи посцігнул у гімназіі, але познейше не писал велью. Интензивнейше почал писац пред двома рокамі, а зявел ше на Фестивалу поэзій Приморско-горанской журналь. Того року му будзе видана перша збирка поэзій. Тераз жыє у Матульях.

Поетеса **Агнетка Костелник Балатинац** народзена 27. януара 1962. року у Міклошевцах. Писац почала у основнай школы, а писнёочки ёй були обяжвованы перше у “Піонірскай заградкі”, а потым и у других наших часописах. Писні ёй тиж обявлены у двух антологіях, а ма виданы и два кніжкі: збирку поэзій “Камень гора” и сліковніцу

“Їжик Мижик”.

Поета **Звонимир Барна** народзени у Петровцох 13. марта 1949. року. Ішце у основнай школі замерковані ё як успішны творець літературных творох. Обявіовал пісні по наших часописох, а участвовал на веліх літературных вечарох поезій. Того року шицки його твори буду обягнені у збирки поезій “Дом у шерцу”.

Поетеса **Славка Плишка** народзена 1949. року у валале Горні Детлак у Босні і Герцеговині, недалёко ад Дервенти. Зоз фамелію ше 1961. року приселела до Вуковару. Од одаванкі 1969. року жыє у Петровцох. Поезію почала писаць под час воіні. Пісні ёй обявіовані у дзецинскім часопису “Венчик”. Смостойна збирка поезій “Слунко и хмари” видана ёй 2006. року.

Поетеса **Любіца Гаргай** народзена 17.августа 1969. року у Петровцох. Пісні почала писаць у основнай школі, а обявіowała их у рижних руских часописох. Окрем у двох антологіях, ма и самостойну збирку поезій под назыву “Рускей пісні”. У остатні час найвецей пише пісньочки за наймладших.

У музичнай часці літературного вечара наступели госьці зоз Кошицох, зоз Словачкей, чия хлопска шпивацка група “Поляна” виволала щири аплаузи публики, а наступала и солістка др Ана Побегова, тиж так зоз Кошицох.

Хлопска шпивацка група КУД “Якім Гарди” зоз Петровцох одшпівала пісні *Ей не видно тут мой валал, Ружи червени ружи, Блукal я уж велі роки, У лешику при валале, Бундевара и Яй, Боже мой, тоти мойо черешнї.*

Вера Павлович

110 років ад выходзення Ідилскага венца “З мойога валала” Гавриіла Костельника

*Прим валалу слова тоти,
Прим народу мой –
Гоч я одбил ше ад тебе
’Ще я зато твой!
Перши слова и труд перши
- Шицко, цо сом мал,
До тих я паперох звязал,
И тебе сом дал.*

Зоз тима словами Гавриїл Костельник 1904. року пошвеџує Ідилски венец “З моего валала” своіому родзеному валалу Рускому Керестуру. Праве живот на валале и тема котра ше описує у цалім Ідилским венцу. Можеме повесць же то у першим шоре опис способу живота и справованя Руснака на валале, конкретно у тедишинім Бач-Керестуре, на початку XX вику, каталог обичайох и ситуацийох у смислу етнографского документа.

Венец почина з летом, а закончує ше з яру, з початком будзеня природы, зоз чим ше сутереж значене вичного обновівованя и тирваня живота. Ідилски венец почина:

Слунко горе, витрик шущи, житко ше коліше,
а шкорванчик з нього вілет и леци вие висши.

На початку уж зашпивал гласом як од меда:
раз жалоине, раз весело – описаць ше не да

Ідилски венец и закончує зоз тима стихами и зоз тим наглашую непрерывне повторйоване животных циклусох природы и живота на валале.

На концу кнїжки у “Толкованю”, Костельник пише: “Главна ми дума була, кед сом писал тому писню, же бим приказаць шумни и щешліви живот на валале. Зато сом ей дал мено “идилски венец”. А “венец” зато бо сом повиберал шицки красни навики и тілесни и духовни, та сом их едну з другу ягод до венца звязал зоз першу строфу.

Ідилски венец “З моего валала” обявени 1904. року, у друкарні Василиянох у Жовкви, у нешкайшій України. З огляdom же Костельник Ідилски венец написл скоро двацет роки скорей граматики, котра вишла 1923. року, його правопис не одвітує нешкайшим нормом руского язика, але то не уменишует літературну, уметніцьку и культурну вредносць твора. Не шмеме забуць же Гавриїл Костельник 1904. року, кед обявени Ідилски венец мал лем 18 роки и бул студент теології у Загребе. Зоз тим твором Костельник уж у младосци указал же од нього ище велью мож обчековаць у літературі, науки и культури.

За нас Костельников Идилски венец “З моего валала” не ма лем культурну, историйну и літературну вредносць, вон и документ котри ішведочи о любови, почитованю и чуваню мацеринскога язика.

165 РОКИ РУСКЕЙ ШКОЛИ У ПЕТРОВЦОХ

Кед ше Руснаци концом XVIII и початком XIX століття почали присельо-вац до Петровцох, ту уж дійствовала грековосточна школа, основана ище 1756. року. У літературі, зоз першу нашу руску школу у Петровцох, стретаме ше 1849. року, як і з ей першим учителем.

Од яри, точнєйше 1. априла 1849. року, у рускій школі у Петровцох учитель бул Дюра Мудри. Понеже теди за учителя нє було квартеля, Мудрийови општинска власц виплацovala 95 форинти рочнє квартеліни, а його плаца виношела шицького 160 форинти рочнє. Учитель Мудри источасно бул и дзияк у петровскай грекокатоліцкай церкви.

Маме податок же ше нє школовали шицки дороснути дзеци. Наприклад, у школским 1857./58. року од 52їх руских дзецох дороснутих за школу, од чого були 29 хлапци и 23 дзивчата, до школи ишли 19 хлапци и 10 дзивчата.

Даскельо роки познєйше, школского 1861./62. року учитель бул Дюра Штефанчик.

Петровци ше віше баржей полнєли з Руснацами. У роках 1863./64. ту було 508 руских жительох, а дзеци за школу: 31 хлапец и 26 дзивчата. У Петровцох ше настава одвивала од 1. октября – по жатву, значи же закончовала концом юния або початком юля.

У школі ше хасновали шлідующи knїjki: “Буквар за народни училіща”, “Руска язикучебна читанка”, “Повисти біблічни Писма Святого” и ”Жемопис”. Дзеци учели читац и церковни knїjki же би ше з нїх могли поучовац и з вironауки.

У Петровцох 1875. року дійствовали два школи, трокласна грековосточна зоз 25 школярами, и трокласна грекокатоліцка зоз 55 школярами. Грекокатоліцка, наша руска школа робела цали дзень, пред поладньом и пополадню. Дороснутих за школу було 95, док ше школовали спомнути 55 хлапци, без наводзеня же чи було и кельо дзивчата. Будинок бул општински и у подлим стану. Ище віше учительовал Дюра Штефанчик з 250 фортинами плаци на рок.

Учительох державни власци меновали по розписаних конкурсах. Так 1885. року на конкурсу за руских учительох-дзиякох глелало ше же би мали за-кончену учительску школу и же би владали з руским язиком. За Петровци ше того року вимагало учителя-дзияка грекокатоліка з рочну плацу од 400 форинти, 20,5 кубни метери древа за школу и учителя, квартельом и заграду на пол гольта жеми.

Школство ше у цалей Австрії, познєйше и Австро-Угорской, тих децени-

йох развивало спрам закону о школстве цо го подписала царица Мария Терезия 1774. року. Держава була обовязна отверац народни школи вшадзи дзе за тото иосновали условия. Перше условие було же у месце у хторим иснує парохиялна церква, лёбо филияла, муши робиц и школа. За кажду школу ше мушело обезпечиц єдну лёбо два просторій и квартель за учителя. Општини, з допомогу паньства, були службни отримовац школу.

Податки за тот реферат вжати зоз тексту Влади Костелника обявеним у Думкох з Дунаю 2001. року.

З ліва на право: Любица Гаргай, Агнетка Балатинац,
Владимир Провчи, Олѓица Мудри и Ксения Лїкар

З ліва на право: Славица Плишка, Звонимир Барна и Ана Гаргай

ЮВІЛЕЙ ДРАВСКИХ ГАБОХ И РОБОТА КУД РУСНАЦОХ ОСИЄК

КУД Руснацох Осиек 6. децембра 2014. року 10. раз организовало єдинствену руску манифестацію у Горватской – Дравски габи.

Перши Дравски габи отримани 4. децембра 2005. року з намиру омасовийованя хорского шпиваня,чування руских шпиванкох од забуца, прещирйованя познанствох и нїменей значне, гоч не припада файти манифестациох, бешедована по руски.

Кед ше радзело цо и як ше будзе, порадзене же най то будзе и дарунок городу Осиєку за його дзень котри пада 2. децембра. Так Дравски габи отримовани першай нїдзелі у вчастніх пополадньювих годзинах у децембре. За суботу чежко было достаць простор, та ше прето мушело отримоваць внєдзелю, чежко было винайсць средства же би ше дочекало и погосцело шицких котри би жадали присц... Манифестация була нова, нїхто за ню не чул, нїхто не знал чи то дацо вредзи, але члени КУД Руснацох Осиек були упарты. Каждого року дзвигали квалитет своеї манифестації, цешели ше же им з рока на рок приходзи віше вецей патрачох и учащнікох, же ше по наших местах формую шпивацки групи и хори хтори вец, раховало Дружтво з Осиєку, приду и на їх манифестацію.

КУД Руснацох Осиек

Початки були скромни. Позберало ше до сали, пошедало за столи як на свадзби, а вец дружтва виходзели ёдно по ёдно и шпивали цо думали же би було цикаве гевтим котри слухали.

Нащывітельох вше було надосц, ал€ активістох премало.

Манифестація на хторей ше шедзи за столамі як на свадзби, а н€ у шорох як у кино сали, іще ёдна специфічносц тей манифестації. Намира була же би ше людзе упознавали, бешедовали, же би ше добре чувствовали і же би н€ мали прыцисок наступу ал€ приємне дожице дружэння.

З часом профіловали ше хори і шпивацькі групи, КУД Руснацох Осиек того року ма даскеліх новых членох, надополніте хлопскіе обл€чівко з калапамі, а женскіе зоз прикраскамі коло пасу, «Дравски габі» достали схопных водітельох конферансі, дружтва котри наступаю наявую ше як на правых вельких фестивалях, обдумуе ше сценографія, аранжую ше сала у котрой ше «Габі» отримую, а госцующи дружтва ше после манифестації затримую вше длужей на дружэню, бешеди, шпиванкі.

Як манифестація поставала познатша, так доставала і векши простор у медійох, та і у самім городу. Пременела дзень отримована на суботу, же би ше учашнікі вн€дзелю могли одпочинуц, фінансоване з векшай часці подпомага Совет за нацыоналны меншини РГ, уключели ше і город Осиек і Осиецко-бараньска жупания, а тиж так і соборски заступнік нашай нацыональнай меншини, Велько Кайтазі, дал скромне доприношэнне з фінансійну потримовку. Дружтво ма уж стаємных спонзорох, та гоч шицко тога часто н€достаточне же би ше погосцело учашнікох і госцох так бо-гато як то Руснацы знаю, векшина задовольни, а дзепо€дни аж і одушевлені.

Развило ше стаємне сотрудніцтво з Матку Словацку з Осиеку, а виглядни і нови сотрудніцтва з Руснацамі з другого боку Дунаю.

КУД Руснацох Осиек 2014. року наполніло 31 рок дійствованя, ма коло 50 членох, од того коло 30 активных у трох секційох: хорскай, тамбуровай і етно, а організатор є манифестації «Дравски габі», Подобовей колоні і Меморіяльнага турніру у столним тенісцу «Владимір Тимко». През рок наступа на шицких руских манифестаційох на котры є поволане, як і на шицких горадских дзе ше зявлюю меншини. Сами организую і літературні вечари з нашима рускими пісателями, а прилаплюю шицкі нови ідеї як злешац роботу Дружтва і омасовиц го. Понеже у Осиеку вельочислені культурни, спортски і други змісті, чежко зацикавиц дакого праве за рускі культурні скарб ал€ н€ і н€можліве, як видно по звекшованю членства. Културно-уметніцкому дружтву Руснацох Осиек приключую ше і студенти котри студираю у Осиеку, а маю жадане пестовац свою мацеринску бешеду і культурні скарб. Так Дружтво часто ма, попри стаємных

КУД Руснацох Осиек

секцийох, и секцийі котри прилагодзени тому возрасту.

Попри культурных збуваньох, Дружтво ше, спрам свойх можлівосцюх, од-
волує і на спортски змаганя кед є поволане. Того року участвовало на
спортских бавискох «Яша Баков», а у штрэляцтве освоєли друге место.
Манифестация котра обстала през тоты 10 роки, дава надію же Дружтво,
гоч числено мале, з вельким шерцом чува руски культурни скарб за поко-
лёння котры приходза.

*Агнетка Балатинац
Фото: А.Балатинац*

ЗАЙДА ЗА МИРНИ СОН

У Миклошевцах, дзе ё и народзени, свою першу збирку поэзій „Зайдза за мирни сон“, 30. августа 2014. року, у рамікох 29. Културнай манифестаціі „Миклошевци 2014“, промовоўвал Штефан Гудак.

Модератор була Агнетка Балатинац, котра медзі іншым наглашала же Гудак доаён рускай литературы, же обявіл значне число романох, прыпovedкох, драмох і радиодрамох, а тата збирка поэзіі то осторожна пребрани бісери красного слова под будним оком автора, котры наставали през велья рокі, а аж тэраз су приказані і подаровані шицким залюбеніком до поэзій.

Кнiжку выдало НВУ „Руске слово“ з Новога Саду. О кнiжки, але і самей літературнай творчосці Штефана Гудака бешедовал редактор Видавательнай дiяльносці „Руского слова“ Мікола Шанта. Вон, медзі іншым, наглашал же гоч Гудак познатыя як прыповедач, його дзешец писні з тей, єдинай його кнiжки поэзії, маю високу антологийну вредносць, та уж самім тим то барз вельке доприношэні рускай поэзіі і творчосці взагалі.

Штефан Гудак народзены 6. януара 1931. року у Миклошевцах, та праве промоция у Миклошевцах була значна, як за самого автора, так і за Миклошевчаньох. А понеже длуги рокі службовал у Петровцах, промоцию звелічала хлопска шпивацька група КУД «Якім Гарді» з Петорвцах ведно зоз женску шпивацьку групу КУД «Якім Говля» з Миклошевцах. Поэзию читали Иван Лікар, Паула Поточки, Ксения Лікар, Любіца Гаргай і Агнетка Балатинац. На концу бешедовал сам автор, а вец шицкі ведно, цала сала, предводзены зоз женску і хлопску шпивацьку групу, котрим ше прыключел і о. Янко Колашняй з Канады (у нащыви Миклошевцом), зашпівали писню «Хижочко стара». Тата шпиванка вивола велькі эмоціі пры шицких присутніх як і пры самому авторові, бо не так давно, кажды Руснак мал даяку стару хижочку котра ше волала ДОМ, дзе ше віше могло врациц і дзе віше чекала мац, а тэраз уж велі преселёли до квартельох. ДОМ, а часта і мацери, уж лем у думкох і молітвох, а тото ўже осстава, то поэзия котру пишэ Штефан Гудак, слово котре очува шицкі памяткі.

Агнетка Балатинац

КНІЖКА ПОШВЕЦЕНА МИКЛОШЕВСКЕЙ МЛАДОСЦІ

Фотомонография „Жвератко нашей младосці”, котра вышла з друку у маю того року, дзевята по шоре кніжка миклошевскага учителя у пензіі Дюры Лікара. Понеже цали работни вик препровадзел у родимым валале, автор назберал и зачувал велі работи котры написали юго и школьніе тэдышніе работніх колегіньюх Марії Папуговай и супруги Ксеніі.

– Найкрасши памяткі у наших шэрцох ношімі зоз часу кед зме були школьніе” – запісане на початку кніжкі и праве тата думка була водзца у ёй наставаню. Хронологійно облапены подіі вязані за миклошевскую младосць през дзялкі час од приселеня скорей весяй як 160 рокі та по нёшкі.

На тот спосаб овиковічні успіхи школьніе рецитаторскай, літературнай і фольклорноспівацкай секціі. Богато ілюстравані бокі шведоча о красных памятках тэдышніх і терашніх членох спомнутых секцій котры наступали на числених преславох і манифестаціях ширцом бувшай і терашнай державы.

РЕЦЕНЗІЯ

*Преходзя рокі як хмари ѿ вітор их ноши
дзешка далеко, далеко.*

*Високо, високо птицы лятаю, бавя ше,
а кед ше спушча и пошедаю на конари чуц їх шпив,
чвирикане.*

*През густы конари цеплы слунково зарі их огриваю.
Так и дзеци од малючка ведно ше бавя,
таницю, шпиваю.*

*Дзецинство то найкрасаша часць нашаго жыяту
и часто ше го здогадуєме.*

*Як квеце краши нашо заградки,
як вредны пчолкі и рижнофарбово мотылій
украшую кветы, так разбавені дзеци и ўх нашмяяни лічка украшую
наш и цали швем.*

...Кнїжка, фотомонография Дюри Лікара „ЖВЕРАТКО НАШЕЙ МЛАДОСЦІ” пошвецена нашим наймладшим, нашим найкрасшим квітком, школяром. През тот долгоки период нашо школяре свойо схопносци презетовали през рижни активносци, а насампредз през роботу літературней, драмскорецитаторской и фольклорномузичнай секції. Кажда секция зазначавала замерковани успіхи.

Робело ше з вельку любову, ентузіязмом и жаданьом же би ше зачувала и розвивала мацеринска, руска бешеда, з ёдним словом поведзене, традицыйна культура през красне слово, шпіванку и танец.

Жадам же би тата кнїжка була прочитана у кождым обисцу, а авторови щыро винчуем же нашу публіцистичну творчосц збогацел зоз іще ёдним виданьом. Як рецензент думаня сом же автор Дюра Лікар и з тей нагоди подаровал вельку драгоценосц шыцким Миклошевчаньом, а рускому народу най будзе на поцешене же є видата на чесц вецеідеценійовей работы з дзецми, бо – „Дзеци наша радосц, наша краса и наша будучносц” ...

Мария Папуга

Зоз уводного слова автора визначуєме:

– Жадане ми же би кнїжку прочитало цо векше число терашніх и скорейших школярох, жительох з Миклошевцах, як и з других местох, бо вона потвердзене о нашим постояню и дійствованю на добро нашого народа. Тоти цо приду поза нас годни у ней найсц своіх найблізших, але и трасирану дражку по хторей би требали предлужиц шпивац, танцовац, писац и крашне по руски бешедовац.” У тим здогадованю на часи младосци терашні генерацыі на фотографійох годни пренайсц своіх родичнох, баби, дідох лёбо родзини, прочитац іх писньочки и состави хтори обяйовани у дзецинских часописох „Венчик” и „Пионирска заградка” зоз котрима поряднє сотрудзували. Автор тиж так хасновал статі зоз „Новей думки”, „Думкох з Дунаю” и „Руского слова”. Найлепши попатрунок на зазначені подїі овиковичени на чарнобилих фотографійох з другой часци прешлого століття, а тиж так и на новших, у фарби. З тей нагоди, автор похасновал свойо фотографій як и фотографій своіх сотрудникікох Дюри Бикия, Звонка Костелника и Ксении Лікар (Юретич). Насловни бок ушорел Мирослав Штимац. Лекторе Ксения Лікар (Чизмар) за руски и Изабела Млинаревич за горватски язик.

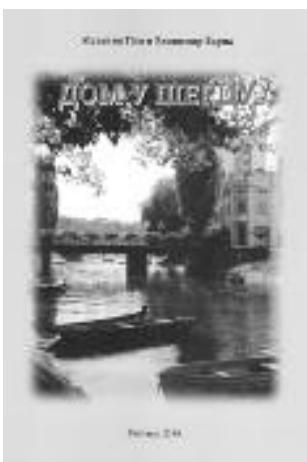
Кнїжку у тиражу од 300 прикладнікох выдала Основна школа Чаковци, а друкована є двоязично – на руским и горватским язику. Зоз ёй выдаваньом означени 140 роки як нашо школи постали державні, 55 роки як устано-

вена Матична школа у Чаковцох и 125 роки од народзеня учителя Йоакіма Костелника. Друковане кнїжкі морално и материјално помогли Министерство науки, образованя и спорту Републики Горватскей, Рада рускей националней меншини Општини Томповци, Дружтво за руски јазик, културу и литературу Нови Сад, мр Ириней Мудри, представитель Рускей националней меншини городу Загребу и подприємство „Агротоварнік” Товарнік.

По тераз були промоциї у рамикох преслави Општини Томповци у Матичнай школи у Чаковцох и Дружтвеним доме у Миклошевцох з нагоди Дня Руснацох.

Ксения Лікар

“ДОМ У ШЕРЦУ”

Початком септембра мешца 2014. року зоз друку вишла збирка поезій двух вуковарских поетох под назву “Дом у шерцу”. У першай часци збирки находза ше трицец писні поетеси Меланії Пап, а у другой седемнац писні поети Звонимира Барни.

Ідея за видаване збирки поезій “Дом у шерцу” зявела ше пред даскеліма роками по отриманих “Дравских габох” у Осиєку. Цалком ненасподзивано на разум пришло питане що будзе зоз писнями гевтих поетох хтори не маю досц писні же би обявили самостойну збирку поезій. Правда, їх писні обявівовані по часописах и новинах, але то писні не одорве од забуца.

Же би ше писні занавше не затрацели и препадли, зявела ше ідея позберац писні двух або веций авторох и видац их у єдней книжки. То ше зоз туту збирку поезій и зисцело, та у ней обявівени писні уж спомнутых поетох зоз Вуковару.

Мелания Пап народзена 21. юля 1934. року у Пишкуревцох, у фамелії Колбас. Оцец ей бул Никола, а мац Мария, народзена Кирда. Була єдине дзвічче у обисцу та одрастала коло трох братох. У Пишкуревцох закончела штири роки основнай школи, а вец як и векшина других дзецеох тедишнього часу, живот ей бул вязаны за паастски живот на валале. За Мирка Паповога одала ше 1952. року, а о два роки (1954.) зоз фамелію преселюю ше до Вуковару. Як млада жена була барз хора, але зоз мацеринску упартосцу и вельку любову гу животу и своїм найблізшим победзела хороту и предлужела зоз нормалним животом. Не була занята, але як газдиня у обисце була віше велька потримовка супругови и дзивки Лели.

Поетеса Мелания Пап поэзию почала писац цалком ненасподзивано, у вигнанстве 1992. року, кед ей стихи єдноставно приходзели сами од себе и вона их почала записоўвац. У тих стихох кладла свойо чувства на папер, та лёгчайше прэживівала дні у вигнанстве. З єдней нагоди 1995. року записала: “Жиєме у готелу, вельким, красним, на морю у Примоштену. Гоч лём у єдней хижі, але досц задовольни бо ше не штреля, що нам барз одвитуе после гевтого зла цо зме го прежили у Вуковаре. Може ше повесць же нам кожди дзень исти. Кед рано поставаме, идземе на фриштик, сами себе не мame ані цо, ані у чим увариц, бо зме ту кожде пришли лём зоз

торбичку. Я ходзим помагац до кухні и порайц конки, але то заш лем нёвелью роботи. Нё научели зме буц заварти, та ше вец шейтаме коло моря. Ту морё белаве, широке, праве богатство, але чкода же зме старши и нэздрави, та ше лем дараз окупаме. Часто зме смутни, та так бешедуеме як зме шыцкого мали, ані зме нё знали як нам добрае було, бо як ше гвари, док дацо не страциш и нё знаш до ши мал. Я ше такой розплачэм, а мой мі гвари – Нё плач, мали людзе и вецей, та шыцко страцели як и мі. – Алё мнё мойо було найвецей... Заш зме лем щешліви же зме шыцки вишли живи зоз того зла вуковарскаго..."

У писньох позберані події хтори ше случели у войни и думки хтори ю прицискали, та озда на тот способ мушели висц і олєгчац ей душу. То тирвало даскелью мешаці 1992. року, а вец помали узихло. Шыцко тото знова ше зявело под час врацаня дому, та ожило чежки хвильки прежітей войни. По нёшкайши часи, з часу на час ожие пирко у ей руки. Окрем уж спомнутых темохвойни, вигнанства и врацаня дому, вона пише и о живоце на валале, здогадуе ше и свойого дзесцінства, а дзепоедни писні пошвецуе и своім найблізшим.

Чытаючи писні Меланіі Пап, мі ю з кожду нову писню віше баржея и баржея упознаваме. Кажда писня, ёдна приповедка. Гоч писні пошоровані гронологійно, так даяк як наставали, вінімок перша писня “Писня читачом”. Положена є на перше место праве прето же би ше читач уж зоз першу прочитану писню упознал зоз поетесу.

Писні ей по тераз обявівани у “Новей думки”, “Венчику” и Білтену Рускай ради городу Вуковару.

Тоти ей писні оставаю на памятку дзецом, унучатом и цалому рускому народу зоз жаданьем же би ше таке зло, як цо то война, нігда вецей нё повторело.

Звонімир Барна народзены 13. марта 1949. року у Петровцох, у парастской фамеліі од оца Дюри и мацери Мелані, народзеней Надь. Одроснул у Петровцох. Основну школу закончел у своім родним месце, а штредню технічну школу у Вінковцох. По войну робел у вуковарским комбінату ВУПІК. Оженел ше 1974. року и преселел до Вуковару. Зоз супругу Наталию маю двойю дзеци.

Участувал у охрани городу Вуковару у Отечественей войни. Бул загарештовані у лагрох у Стайчеве и у Нишу. Як вигнati жил у Загребе, у касарні на Чрномерцу. До Вуковару ше врацел 1999. року дзе и тераз жиє у своім обновленым доме. Тиж так є активни член КУД “Осиф Костелник” и роками окончуе роботу касира.

Поета Звонімир Барна уж добре познати у нашим руским народзе. Ище

у основней школи замерковани є як успишни творец літературних творох. Перши його писні друковані у тедишиній Піонирскій заградки, а потім у Руским слове, Маку и Шветлосци. Писні му обявівани и у Новей думки и Білтену Ради рускей національней меншини городу Вуковару. Зявює ше и дзечнє чита свой твори на стретнуцох дзе го поволаю.

Його здогадованя о писанню іду глібоко до дзецинства, кед як школяр писал писньочки у школі. Же би предлужел зоз писаньом вельку потримовку мал у учительови Штефанови Гудаковому, хтори як учитель робел у Петровцох. Кед ішол дас до седмей класи, написал писню “Вноци у риту” и дал ю учительови же би ю прочитал и дал свой думнє. Учитель препознал його талант и гварел му най лем и далей пише. Од теди участвовал на веліх літературных вечарох поезії, на Митингу поезії у Руским Керестуре, Петровским дзвоне...

У окремним паметаню му и одходи на Митинги поезії до Руского Керестура. Так на ёден завод на Митинг пришол зоз войски, ані дому до Петровцох не ішол, але лем до Керестура и назад, до тедишинього Титограду (Подгорици) дзе служел воєни рок. Тот рок наступел зоз писню “Вона”. Муши ше вшеліяк надпомнущ же тоти два спомнуты писні не у тей кніжкі, а по поетовим особним прецензіванию єст их коло двацец хтори му пред войну обявени по рижних часописох, а не мали зме нагоду пренайсц их за тово друковане.

Поета Звонімир Барна у своїх писньох пише о войни, валалу, дзецинству, а найдзе ше и дзепоєдна любовна лёбо фамелиярна писня.

Видаватель збирки поезій “Дом у шерцу” Союз Русинох Републики Горватской. Редакторка Любица Гаргай, главна и одвичательна редакторка Вера Павлович, лектор Мария Вулич, а рецензант Блаженка Будимчич, проф. Збирка украшена зоз ілюстрациями Роберта Ердельового, школяра другей класи Штредній уметніцкей школи у Осиеку.

И цо повесц на остатку? Можебуц найлепше похасновац стихи Меланії Пап:

Ви мили читаче
я вам ше радуєм,
кед будзеце читац,
та вам подзекуєм...

Любица Гаргай

ВЛАДИМИР ПРОВЧИ “ДУША ЯК ГУШЛЯ”

Концом 2014. року зоз друку вишла кнїжка поезій Владимира Провчия “Душа як гушля” хтору друковал Союз Русинох РГ, а зоз финансийну по-тримовку Совиту за национални меншини РГ. Кнїжка перши поетски твор автора, написана є двоязично – по руски и горватски. Друкована є на 100 бокох у чарнобилей технїки, а автор за своєй діло нарисовал и 30 авторски илустраций. Рецензию за кнїжку написали Надія Саджак и Ана Мария Сасо. Лекторски роботи окончела Мария Вулич, а редакторка кнїжки Вера Павлович. Кнїжка друкована у Вуковаре. Препоручуєме ю за читанє и наздаваме ше же ше нашему авторови уда написац ище даєдну лирску збирку.

Вера Павлович

МОНОГРАФИЯ 100 РОКИ ШКОЛИ У ПЕТРОВЦОХ 1914-2014

У виданю ОШ “Антун Бауер” зоз Вуковару и Дружтва “Руснак”, а з на-
годи 100 рочнїці будована школи у Петровцих (подручней школи) “Ан-
туна Бауера” зоз Вуковару, вешенї 2014. року з друку вишла монография
на 64 боки. Авторе монографий Наталия Гнатко, учителька руского язика
и культуры у истей школи, мр Владимир Седлак, петровски парох и Еугенія
Врабец, учителька истей школи, тераз у пензїї. Кнїжка друкована у А4
формату и у чарнобилей технїки. Тексти лекторовала мр Илона Гречешин,
а похасновани фотографиј зоз архиву школи и Општини Богдановци, як
и зоз приватних збиркох бувших учительох и школярох. На насловним
боку находзи ше фотография Подручней школи у Петровцих, а на остат-
нїм боку фотография спомин плочи 100 рочнїці школи. Уводне слово написал
директор школи Йоза Михалев. У кнїжки ше находза дзешатки
фотографијох наших учительох и школярох хтори у будинку петровской
школи препровадзели часц свойого школования и рботного вику.
Друковане монографий финансийно оможлївело Министерство нуки, про-
свити и спорту РГ.

Вера Павлович

Literatura

Литература

заградка у чувствох

вшадзи
коло мн€
квеце розквитнute
заградка
крашн€ ушорена
фарби ше прелїваю
з квета на квет
пчолки прелєтаю

заверам очи
и чувствуем
пах квета
найлїшого
а веc помали пахам
и други
гевти з далёка
кажды ма цошка
специфичне
свойо

а веc
ослухуем
мелодия хтора ми доходзи
по уха
нїжне колісан€ квецикох
на витрику
и бринен€ пчолкох
одкриваю
мелодичну часц
розквитнuteй заградки
пополадня
єдного

Любица Гаргай

закей

пустиня
а вец
желена оаза
город
стари
прастари

спонаглёносц
коло учителя
гужва

нїзки чловек
як ше пребиє
коло горилох

попендра ше
високо
на древо
нєобачліво
будзе патриц
ша и так го
побожни
добри
и здрави
давно одруцели

але ти не

на уходзе
до городу
и нєшка
закейова
смоква

Любича Гаргай

ЦИНКА

На облак цинка
сциха задуркала,
фриштик од парааста
вона питала.

Рука зранцевена
заренка житка
ніжно висипала,
на облашнїци
за цинку малу
хижку збудовала.
Цинка параастови,
древка од хробачкох
вредно чисцела,
парастову любов
зоз свою врацела.
Так зложно жили
параст и цинка
док покров били
щипал за лїца.

Агнетка Костелник Балатинац

ЖИМСКИ СОН

Хотар завяты
сон жимски шніс,

поля ше

одпочиваю.

Лем крекки зарна
житка младого,
спод шнігу главки
покус дзвигаю.

Валал змиreno
дні своё жие,
дим ше зоз хижох

помали вис.

Турня зоз шнігом
ніжно обвита,
цихо, цихучки,
парастох вита.

Мир запановал
у жимских часох,
док Баба Жима,
шнішок витреса,
зоз билих власох.

Агнетка Костелник Балатинац

Я НЕ ОГВАРЯМ И НЕ ВИВОЛУЄМ

Читаючи дньову пресу, слухаючи радио и патраци ТВ, замерковал сом же ше у остатній час навелько бешедує о феномену огваряня. Медзитим, фаховци з обласці психології і соціології гваря же ше по тим питаню не треба возбудзоваць, ніби огваряне хорота од котрой чловек здавен-давна хоровал и вше будзе хоровац! Огваряю шицьки: звичайні газдині, службеники по канцеларийох, поштаре, тарговци, професионални политичаре итд. Шицьки огваряю? Купак шицьки – я не зоз тих! Родичи ме од малих ногох виховивали у духу нєогваряня, а я ше потим, як добри син, тей поуки вше притримовал. Поведзме, кед сом мал даяки осем-дзецец роки случела ше шлідуюча подія: з нагоди якогошик церковного швета, думам же було слово о Кирбаю, моя мац даскелью дні пред тим напекла „брадло“ лакомних колачох: койяки видумовани торти, койяки колачи зоз чоколадовим філом, медовніки и цо вам я знам яки ище „чуда“. Мац гварела же ше тоти колачи по нєдзелю не шму ані дотхнуць, а през ноц их скрила на пойд нашей фамелійнай хижки на валале. Медзитим, мой старши брат Янко бул правдиви „пренаходзач“ и як даяки пшичик напахал тоти скрити колачи, та зме ше по нєдзелю добре погосцели, а я го не виволал мацери.

Надалей, кед сом мал даяки 15-16 роки, а то бул час моїх перших залюбіваньох, часто сом ноцами не могол заспаць и вец сом нєплановано бул шведок приходу моего оца з валалскай карчми. Же бим го не виволал мацери, доставал сом од нього менши пенежжны „премій“, як поведзме там подобне, а розумліве же сом пре таки нєвиволованя з боку мацери вше бул солидно наградзени. Од вше сом бул добри син, кед вам гварим!

Як матурант штредней школы бул сом у нєзвичайно „живей“ класи. Професором зме кладли райснегли на карсцель, віправляли оцени у дньовніку, сцекали з годзинох и подобне, але я нікому ніч не виволал! Можебуц прето же организатор шицьких тих начищлених ділох бул праве я особне (з главу и ище вше без бради)!

Кед сом ше надумал женіш, вец сом ше одлучел за Меланку, праве гевту цо ю валалски анді, але и легінє, найбаржей огваряли пре ей „чесносц“. На шицьки тоти огварки остал сом глухи и нєми, и на концу сом оженел гевту котру сом и надумал оженіш. Прето же не верим до огваркох, а же бим ище баржей не верел, постарали ше и Меланково родичи и преписали ми красни тал!

Кед сом дostaл першу роботу, вец сом на истей пошвидшано напредовал, на вельке чудоване шицьких. Злобніки преширели глас же директор блізка родзина по мацери, та сом ніби прето напредовал у служби. Медзитим, чу-

дованю нє було места: я лєм робел свою роботу и бул цихо – нє огварял сом нїкого. И точка! И нє точне же ми директор родзина по мацери! Вон ми родзина, але по оцови!

Прето же нє огварям и нє виволуєм, пошвидко сом од мойого подприемства достал єден векши дружтвени квартель, гоч злобнїки доокола бешедовали же сом близовно „подмасцел“ дзепоєдних членох квартельнай комисії. Гоч цо! А понеже нє огварям и нє виволуєм, вец сом ше нє сцел уключичц до огварки членох квартельнай комисії. Кед же тоти людзе дацо и погрищели, най ше тераз вицагую як знаю и можу! На концу, хто им виновати же су „дробни души“ и материалисти, и же их мож купиц за дробни пенеж?!

Пре факт же нє огварям и нє виволуєм, пошвидко сом змогнул викендицу на морю, нови авто, красни девизни рахунок итд. Кед же и ви шицко тото сцеце мац, вец як першे мушице престац огваряц и виволовац! Медзитим, остатніх дньох начул сом же ше по городзе навелько бешедує о тим мойм нїби богатстве, як кед би богатство було шицко у живоце человека, и же за мой случай заинтересовани полиция и державни тужитель! Медзитим, лепше би було кед би шицки тоти „огваряче“ и „виволоваче“ меней огваряли и солєли доокола, а вецей робели роботу за котру су добре плацени, та би и вони мали шицко цо и я! Соціализем шицким роботним людзом и гражданом дава єднаки можлівосци, чи нє?! На концу, кед их я нє огварям, най ані вони нє огваряю мн€, та будзе пановац мир и злога на тим швеце!

(1982)

Яким Пушкаш

РОЗГВАРКА ПРЕД ЮШКУ

По приходзе з роботи, млади супружнік Йовген вжал дньово новини до рукох и потым ше випросцел на кавчу у дньовей хижі. За тот час його млада и вредна супруга и газдиня Ганча докончовала полудзенок у кухні и при тим весело пошпивовала. Була то идилична слика складнога и цеплого спосабу малженскага жывота.

– Йовгэнчу, мили, юшка на столе! – гварела нёодлуга потым вредна кухарка.

– Гм, гм... – гварел Йовген.

– Йовгэне, гварела сом дацо у вязи ёдзеня и нё будзем два раз повторйовац! Прето крашне зохаб новини, потым крашне умий руки у купальні, а вец крашне придз ёсц! И ище цошка: нё забудз застановиц воду и одложиц мидло на свойо место!

– „Модлім крашне тото, модлім крашне гевто!“ Справуеш ше спрам мнє як спрам смаркоша! А я, нё забудз, заменік шефа у подприемстве! – гварел Йовген.

– Знам, знам! Заменік шефа на роботи и заменік шефа у фамелиї, га-га!

– Лем помали, мила. А на основи чого ше ты преглашела за шефа у нашей фамелиї? Я потераз думал же ми ровноправни!

– На основи познатей и припознатей народней присловкі хтора гвари же жена трима три куцики у кождэй хижі! Нё обчекуеш озда же биш ты зоз тим твоім ёдним куциком бул шеф?!

– Я мам порозуменя спрам тебе, мила, але на другім боку мушим повесц же незувічаене же би жена була главна! А цо пове и сущедство – хлоп, а заменік?!

– Було бы добраe, мили, кед биш свойо хлопско-шовинистични попатрунки охабел за свойо хлопске дружтво у карчми, а рукводзене у хижі препуш гевтому хто у ней найвецей роби!!

– Чи то значи же я през цали божи дзень ніч нё робим, га?

– Я то нё гварела!

– Але ши думала! Повем ци лем телью же на роботи робим за трох, потым шлідза рижни схадзки и конференцыі, совитованя и путованя, потым робота у дружтвено-политичных организаций на локальным уровню итд.

– А тераз послухай як випатраю мойо каждодньовно обовязкі: варене, райбане, пейглане, пораене...

– Лем помали, женочко! Ты сцеш повесц же вам, женом, у нешкайшим чаше, чаше науки и технікі, чежко буц газдиня?

– Вера же чежко!

- То наисце нє розумим! Ния, опатъ: електрични шпоргет варі за вас, машина за райбане орайбе за вас, електрична пейгла так повесц сама по пейгла, уцизовач позбера прах, а другу техніку най анї нє споминам!
- Крашнє ти то себе задумал! Лем ми поведз, модлім це, прецо ци тата твоя техніка нє зошие отаргнуту гомбичку на кошулу, ал€ то мушим я зробиц, прецо ци не очуха шмати, прецо ци нє посклада маїци и гачи до ормана, або прецо ци тата твоя техніка нє накладзе дунци з овоцу?
- Окрем обовязкох на роботним месце и у дружтвено-политичних организацийох, як цо сом уж гварел, я и член Скупштини у фодбалским клубу, потым член Одбора у ловарским дружтве...
- ... окрем обовязкох цо сом их уж начишела, мушим спомнуц и умиване купальнї и гарадичнох, виношене шмеца до канти за шмеце, потым заліване квеца, вишиване, виробка гобленох... Бидна я!
- Добре, припознавам же велью робиш, ал€ же ши бидна, то циганьство вельке як брег!
- Ал€, Йовгенчу!
- Ніч ти мн€ „ал€“! Отвор дакус лепше очи, та увидзиш келі сом ци шмати накуповал, потым позлацену годзинку, бо таку ма и сущеда Макрена, потым вельки златни ланцущок, прето же би друга сущеда Иля нє була лепша як ти, а достала ши и два златни персцені на руки...
- Шицко то праве так як цо ши начишел, мили, и я ци на тим барз подзековна, ал€ же бим була правдива панї хиби ми ище лем єдна дробніца – златни брош!
- До дюга и зоз тим златним брошом! Ша купим и його кед же треба!
- Требало би! Знаш, тата сущеда прейг драги, вона ма аж два златни броши, а я анї єден!
- Добре, добре, обецуем же ютрепоютре купим и тоту дробніцу, та вец будзеш „комплетна“!
- Дзекуем крашн€!
- А тераз бизме уж могли почац ёсц тоту юшку!
- Яй, ша вона ше вихладзела док ми разришовали тоти койдзяеки фамелийни дробніци! Ал€ ніч, вежн€ ти крашн€ свой новини и идз дакус прылегнуц на кавч, а я ю крашн€ зогреем! Зограта юшка, як и сарма, по смаку ище лепша од гевтей на перши завод увареней!

(1983)

Яким Пушкаш

ШАХ АНЕГДОТИ

ФИШЕР – ВЕЛЬКИ ШАМПИОН И ВЕЛЬКИ ПАН

Перши Медзинародни шах турнір у Винковцах, отримани у рамикох „Винковских єшеньох ‘68“, бул у знаку америцкого велемайстра Бобия Фишера. Окрем же прешвечліво победзел на турніру, з двома бодамі вецеў як цо их освоєли велемайстрове Хорт і Матулович, остал запаметаны и по красним справованю, цо за ньго було досц незвичайно. Шыцким заинтересованим подпісоваць ше на шах кніжкі, текі и цидулкі, крашнё ше справовал з другіма учашнікамі турніру, од організатора не гледал екстра гонорар, як цо то було звичайно на других турнірох пред тим, а под час турніра мал лём ёдну пригварку – же ошвицене у сали можебуц не найлепше. Організатор тоту цалком оправдану пригварку пошвидко ришел на такі способ же поставел цалком нове ошвицене! По законченю турніра пошол з велемайстром Хортам на Радио Винковци и надлугоко и нашироко бешедовал о праве закончением турніру и о Винковцах.

„Организация турніру була на високим уровню, атмосфера на турніру и коло турніра була барз добра, так же можем повесць же ми то бул ёден з найлепших турнірох у моїм живоце! Надалей, ваш город барз красни и барз ше ми попачел, а вашо людзе барз сердечни!“ – гварел Фишер.

Бул то Фишер якого ніхто пред тим, але ані познейше не видзел и не чул!

ЛЮБОЄВІЧ И РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МОНАКА

Двацец перша Олімпіяды у шаху отримана 1974. року у Французкай, у Ници. Пласман у верху бул шлідуюци: СССР 46, Югославія 37.5, ЗАД 36.5 боды итд. Репрезентация Югославії бавела у шлідуючым составе: Глигорич, Любоеевич, Івков, Планинц, Парма и Велимирович, а тренере були Марович и Минич. На Олімпіяды бавела и репрезентация Князівства Монака, тренер бул млади майстор Ервін Сіндік зоз Загребу, з надпомнуком же шахисти Монака були змесцены у предсідательских апартманох, ёсли у найлепших и найдрагших ресторанох и мали окремну плажу на побрежю моря! Кед шыцко тото видзел велемайстор Любомір Любоеевич, котри бул ведно з бавячами з югославянскай репрезентациі змесцены у найтуныших хижох и ёдол у найтуныших ресторанох, у франти так гварел Сіндікови:

„Слухай, могол би ше я даяк преруциц до репрезентациі Монака?“

КАСПАРОВ И СИМУЛТАНКА У БАНЯ ЛУКИ

Под час Медзинародного шах турнира „Баня Лука ‘79“, на котрим победзел тэди 17-рочны Гарі Каспаров, котры на турнір пришол з велемайстрам Петросянам, отрымана и симултанка Каспарова з домашнімі шахистамі. По законченю симултанкі, на котрой ше домашні преведли „як босі по церню“, отрымане и пригодне дружене з ёдзеньем и пицом. Двоме локалны бавячэ, котры бавели на симултанкі, вихасновали нагоду за поносоване. „Видзі ше мі же сом у ёднай хвилькі бул достати проців Гарія!“ – гварел перши. „І мнє ше видзі же сом бул достати!“ – гварел другі. Розгварку случайнно чул і Каспаров, понеже стал блізко пры ніх, та ше опітала першому бавячові на котрой таблі бавел. Потым репродуковал цалу партію и замодлел домашніго най му укаже у котрой то хвилькі бул достати. Док ше перши бавяч червенел и раздумовал цо бі вообще поведол, понеже ані у ёднай хвилькі не бул достати, другі бавяч гварел: „Раздумал сом дакус лепшэ и заключел сом же сом не бул достати!“

ПРАВЕ ПИТАНСЕ НА ПРАВИМ МЕСЦЕ

Побіднік велькаго медзинароднага турнира под назыву „Турнір мира ‘85“ у Заграбе бул голандскі велемайстор Ян Тіман. Чарногорски новинар (зоз словенску адресу) Мілош Дьюновіч по законченю турнира сцел Тіману поставіць ўдно питане и прето замодлел Ервіна Сіндіка зоз Заграбу же бі му бул прекладарель.

„Як глаши питане?“ – интересовал ше Сіндік.

„Чи правда же ше у шаховских кніжкох у Голандії найчастейше обрабя тема голандской охрани?“ – гварел, до шаху неупущены, новинар и остал живи.

КОЖУЛ – ЕВРОПСКИ ШАМПІОН И ОСОБА З ОБІДВОМА НОГІ НА ЖЕМИ

Велемайстор Здэнко Кожул зоз Заграбу на Поєдинечним першэнстве Еўропи у Турскай 2006. року освоєл 8.5 боді з ёденац одбавеных партійох и несподзівано завжал першее место! Новы шампіон Еўропи дал вельочислені разгваркі за ТВ, радио и новини, а новинара „Вечарших новинох“ зоз Заграбу найбажней интересовало на яки ше му способ поспишело постац шампіон старого континету у шаху. Велемайстор Кожул, котры вінімково борбени и упарты бавяч, можебуц дакус твардоглаві, але віше з обідвома на жемі, одвітовал так: „Патрице, на першэнство не пришли

дзепо ёдни руски велемайстрове, у дзепо ёдних партыйох мал сом даkus щесца, а мойо процивнікі не мали щесца, потым...“

– Станьце, модлім вас, бо у процивним назва нашей розгварки будзе глашиц „Кожул случайно и незаслужено постал шампіон Европи!“ – гварел новинар „Вечарших новинох“.

Яким Пушкаш

Povijest i suvremenost

История и сучасносц

ОБНОВЙОВАНЄ НАРОДНОГО ПАМЕТАНЯ, А НЄ ПРЕПОРОД И ЗРАДА СВОЇХ ПРЕДКОХ

(Препород почина з копаньом фундаментох, а нам нашо предки збудовали прекрасне здание котре нє шмеме валац)

Звичайни чловек при вияшњованю о особним идентитету, вирскей и национальней припадносци, своёй знанє лёбо незнанє о тих власних и сущних опредзеленьох, каждей особи понаособ, по правилу, віше пове по правдзе, так як зна. Процивно, вельо раз, або барз часто, кед не здобул прешвечене о сущних стварох, лёгко подлęгує под цудзи вплїви. Okреме вплїви своїх преднякох и институцийох, дружтвох, партійох чий є член, а барз часто „примушени є“ прилапиц явне думанє и манифестовац го и постац жертва. Розуми ше, віше на свою чкоду. Найменша чкода теди кед ше чловек „опече“, наприклад кед купи продукти на одруцанє. Вельо боляцши рани витворюю знєверени обецунки особох котрим ше вери лёбо политичним лидером котри спричиня економске препаданє и войну свойому народу. Маюци у оглядзе цалосни политични и дружтвени обставини у єдним штредку, та и держави – треба буц винїмково осторожни, роздумани и доцильни кед слово о меншинских заєдніцох, нашим культурним и национальним животу. Пре иснующи идеологийни блуканя и ламаня при наших преднякох у далекей и блїзкей прешлосци, а пре недостаточне знанє о себе, своїм походзеню и припаданю ище и нєшка поставаме жертви. Ище и нєшка, наприклад, кед маме висловиц свойою погляди о себе и свої вири, кореньох и походзеню, етнічнай лёбо национальнай припадносци, ту оставаме недоповедзени и на концу найменей конкретни.

– Прецо? – запитаце ше и сами.

Не случайно, стримане и непрецизне вияшњованє найскорей скриване „чогошик интимного“. У питаню, по моїм думаню, нерозполаганє з обективными аргументами о тих питаньох. Okреме у остатніх 6-7 дзешецро-чыох поєдинци нє разполагаю з фактами котри би при ніх створели прешвечене о тих фундаментальных питаньох. З другими словами поведзено, особи нє дознали, нє звладали, нє були им доступни, нє мали одкадз о тим шицким научиц. Непозната им tota вирска и национальна материя. Родичи их о тим нє учели, бо ані сами вельо нє знали, школа их то нє научела, бо ёй то не була обовязка, церква их нє мала можлівосц тото учиц, бо ше нє шмела мишац до воспитно-образовней школскей роботи. Без знаня о себе, свої национальнай припадносци, своїм походзеню, кореньох,

своїй вири и грекокатоліцькай церкви нєможліво ше без знаня историйних фактох правдиво ориентовац. Прето на нашей драги до будучносци ест надосц блуканя и подпаданя под вплів дньовей политики, явных медийох и їх тенденційним закладаньом, та и преси, котра стихийно пише о велім без одредзеней редакторскай концепції и политичного, культурного и национальнога опредзеленя. Нє шме ше виключиц и дійствоване иснуююцих духовных високодостойнікох, культурных и национальных лидерох, преднякох лєбо чолнікох.

У тим напису праве разматриме корені наших нєскладаньох и блуканьох, а укажеме и на пошлідки власних дзелідбох.

КОРЕНІ НЕСКЛАДАНЬОХ, ДЗЕЛІДБИ...

Мукачовске владичество у XVIII сторочю залапяло 13 комитати з котрих преселює руске жительство до Южней Угорской у часу од 1745. по 1880. рок. То: Спиш, Шариш, Земплин, Унг, Берег, Мараморош, Гемер, Абауй-Торна, Боршод, Саболч, Угоча, Гайду и Сатмар. Зоз Габзбургскай монархії (польскай Лемковини и Галичини) у чаše од 1890. по 1914. рок тиж приселює вельке число Лемкох и Русинох до Сріму, Славонії и Босни

*

ГОРНІЦА (ЗАКАРПАТЄ) то пространство 13 комитатох Мукачевского владичества, польска Лемковина и Галичина, як терашні краї Заходнєї України з котрого приселюю предки нєшкайших Руснацих/Русинох/Українцох у Сербії и Горватской.

Тото пространство у прешлосци було у составе вецеї державох, та вєдно з тим и рижних политичних, державних, религийних, культурних и национальних впливовх. Хронологично начишліме тоти держави. То: Галицко-волинське князовство, Польське кральовство, Мадярське кральовство, Габзбургська монархия, Австо-Угорська монархия.

После Першої шветовей войны зоз дзелідбу Австро-Угорской монархии, ГОРНІЦА (горня руска жем) припадла шлідуюцим державом: Польской – Лемковина и по 1939. рок Галичина; новооснованей Чехословакской и Подкарпатской Руси; Мадярской и Румунії. (Помоцнёта чарна смуга на мапи указує тоту дзелідбу.)

После Другої шветовей войны Галичина и Подкарпатска Рус постали состояйна часц Саветской України.

*

Наша история не почина од обнавяня Мукачевской епархii, котрой подполнна юрисдикция врацена дзекуюци царици Марії Терезиї и епископови Андрийови Бачинскому, односно похопеня обставинох при грекокатолікох у восточним мадярским пространстве, але велью сторочя пред тим, од часу приманя християнства у крайох пребуваня наших найдавнейших предкох. Було то з того боку Карпатах и у Потисю, та Нізких Бескидох Карпатах – Лемковини и Галичини, на пространстве дакедишнього Галицко-волиньского князовства и кральовства, на подручох нєшкайшой Польской, отамадз дзешка «дзе тата праста дражка од Перемишля до Львова», залапнююци цалу нєшкайшу Восточну Славацку, та на юг залапнююци комитати Боршод, Саболч, Сатмар и Мараморош у Мадярской, дзе жили православни християнє од приманя християнства, а дзе и нєшка жио православни и грекокатоліки, але уж обединени у вецеї епархийох шейсцох державох: Польской, Ческей, Славацкей, Мадярской, України и Румунії. Значне, з тей нагоди указац на зявоване Брест-литовской (1596) и Ужгородской (1645) униї, зединьованя єдней часци православных з Римом, односно сноване Грекокатоліцкей церкви, бо и tota церковна дзелідба допомогла стваряню розликох медзи вирнима, та и различни религийни, культурни и национальни напрям у наиходзацим чаше.

Карта котра ше находзи пред нами шведочи нам о пространстве Мукачевского владичества у часу свойого обнавяння (снованя?), потамадз док не пришло до прерастаня Викариятох до самостойних епархийох – Прешовской 1816. року и Гайдурожской 1912. року. Пространство Мукачевской епархії, як и руски народ, котри з латинизованьом, реформацио и противреформацио остал у своїй вири и восточним обряду после розпаданя Австро-Угорской монархії, дожил фаластоване своеї споконвичнєй рускєй жеми на штири держави. Руска жем раздзелена по верхох-розтоку Карпатах на сивер и юг, а пейцсто метери од городу Ужгороду, по вертикали сивер-юг граніцу Чехословацкї и административно створеней «Подкарпатской Руси», як окремного краю Русинох, чо мал постац автономна обласц.

Населеносц Русинох на вельким пространстве Горнїци, чо пояснене на подпису карти, през историю од 1340. року, после забераня рускєй жеми з боку Литви, Польской и Мадярской, односно ёй заберане виродзело державновирски вплїви на руски народ, його преводзене до католікох, вец реформатах, та врацане до католікох, а понеже грекокатоліки «завадзали» и протестантам и католіком, та и їх дзелідбох, вербованя и присвойованя, чо познейше допринесло звекшованю спрам народносци Полякох, Словакох, Мадярох и Румунох!

У чаще национальнаго будзеня народох Европи, та и народох Габзбургской монархії, под час Буржоазкей революції 1848. року, руски народ монархії под Габзбургами (Польска, Лемковина и Галичина), стретнуце з русийским войском виродзело над'звичайни симпатії и прихильносц гу славяном Русом. Уж по законченей революції, прициснути з боку Габзбургох, у Галичини оживює прихильносц Русинох гу Русиї, та и при єдному числу интелигенциї, як преднякох народу, самоидентификоване себе як *русских*, русофилох. Друга група преднякох духовней и шветовей интелигенциї идентификує ше з народом, його бешеду и культуру. Снуете «Просвита», котра свою єдносц видзи зоз своім руским (малоруским-українским) народом котри у составе царской Русиї. Так дзешка после 1860их роках приходзи до першай дзелідби Русинох и Лемкох у Габзбургской монархії на русофилох и просвиташох (українофилох). До тих дзелідбох уходзи и Церква – православна и грекокатоліцка – потримуюци вирску дзелідбу, котра спричинює и националну (єдни ше тримаю же су Руси, други Русини (Українцы).

Перша шветова война, войovanе, битки медзи царским русийским и австрийским войском у Галичини, та и єдночасове ошлебодзене, пановане з Галичину и подпомагане жительства – подгрива народну дзелідбу и помоцнюю «єдносц» русофилох з царску Русио. После контраофанзиви и вра-

цаня Галичини Габзбургом, уж концом 1914. року приходзи до несрозмирного вимсцяня, гарештования и одводзеня лемковскай и галицкай интелигенції, учительох, священікох (и русофилох и просвиташх) до лагрох Телергоф и Терезин, що представя злодійне обезглавйоване народа и застановіоване його культурного розвою.

По законченю Першої шветовей войны Лемкова над Карпатами и Галичина оставаю у составе Польской, односно приходзи до забераня (неставаня) Соборней України (обединетей Галицкай зоз Київску 1921. року) и подпадаю Галицкай под Польску, а Київской под большевикох.

Дзелідби Лемкох и Галичанох у Габзбургской монархії пред Першу шветову войну на прихильнікох Русії (русофилох, самоіндентификованих за Русох) и прихильнікох України (просвиташох – Українцох) предлужени у Польской и медзь двома шветовими войнами. Тоти зраженя источашнє пренещени на Лемкох Русинох у Словацкай и Подкарпатской Руси, та и медзь наших людзох у Старей Югославії. Уж з Руским батогом 1922. року приходзи до зароду «Заряшства», же би свой верх дожило зоз снованьом КСЮР, односно КНСЮР «Зарї», вербование тутейшого жительства и приставаня гу русофилом Закарпатя и ведно з тим гу православю и руским зліваньом до державотворного сербского народа.

Од 1934. року, кед Союз основани, по початок Другей шветовей войны, Заряше не посцігли вельку масовносц. Тоти цо прешли на православе поступнє ше, пред Другу шветову войну, оккупацию и терор – притаєли. Зоз законченьом войни и пременку дружтвено-политичнай системи, одвойованя Церкви од держави, а прихильносц гу Русії ишло на хасен прихильніком Союзу. Створени вецей Културни дружтва з русийскими менами (М. Горки, Ал. Пушкім, Н. Гоголь), але, найскорей и пре Резолуцию Информбира, а и значне число Русинох Информбировцах, неподуга скапали медзвойново дзелідби.

Утвердзена платформа национальнаго и культурнаго розвою, зарисована з Резолуцию на сновательней схадзки РНПД 1919. року, без окремаго наглашования, але прецихно предлужена и у Титовей Югославії. Такой по войни мали зме дзешец роки препородни полёт у аматерских активносцох, вец наступа прерва, же би од 1966./1967. року пришло до обновенаго культурнаго препороду и віше лепшаго екомскаго подніманя та и культурнаго напредованя, без огляду же политичне руководство Войводини було против верикальнаго организованя народносцох, цо не бул случай у Горватскай.

Новы залёт обновенаго культурнаго препороду при ёдней часці нашай интелигенції виволал явни идеологійни розправи коло нашаго культурнаго и национальнаго розвою, але о тим познёйше.

Но, без огладу же у Войводини нє було єдинственей культурно-национальной организациі, як цо бул Союз Русинох-Українцох Горватскей од 1967. року, руским предняком у Войводини удало ше повязац и организовац у одредзених діялносцох. Насампредз, основац их, створиц и вец робиц на очуваню свойого культурного и национальнога ідентитета и ёства.

У 1962. року перше ше обединела штредньошколска и студентска младеж и рушело ше зоз змаганьом за найкрасши дзвіоцки и легінськи глас, при-редбу „Червена ружа (трояка)“, же би ёй организацию по вецейрочним отримуваню, як Фестивал превжал Дом культуры у Р. Керестуре. Фестивал Руснацох и Українцох «Червена ружа» ожил аматерску діялносц КУД, дзе шицки дружтва мали нагоду наступац; у 1970. року обединює ше театрална діялносц и окончую змаганя, смотри, отримує ше Драмски мемориал ПР «Дяді», а од 1970. року основане Дружтво за руски язык и литературу, котре мало у компетенциі старане о образованю, мацеринским языку, його пестованю и литературнай творчосци.

Наиходзаци час од 20-25 роках представя „златни период“ у розвою нашей народносци у Сербії и Горватскей. Витворена вертикала у образованю од предшколского воспитаня по университет, оможлівена культурна діялносц, отримую ше фестивали, смотри, преширена и збогацена информативна активносц прейг РТВ Нови Сад, оживотворене хасноване мацеринскага языка у Скупштини Войводини, оформлена прекладательна служба, Завод за видаване учебнікох Войводини, котри обезпечовал учебніки и за руских школьніх, збогацена литературна творчосц, видате значне число кнїжкох красней и документарнай литератури...

ЦЕРКВА И ЄЙ ЗАНЄДЗБАНА УЛОГА У ОБРАЗОВАНЮ И ФОРМОВАНЮ НАЦИОНАЛНОГО ЄСТВА

У остатніх 60-70 роках Грекокатоліцка церква у СФРЮ и Р. Сербії як духовна институция була звонка организованих дружтвених цекох. Була опарта лем на себе и своїх вирних, була виключена з образовно-воспитнай школскай системи, та спрам того нє була у можлівосци найуспишнейше пестовац руску традицию и церковно-народни швета, провадзиц народни обичаї и уплівовац на їх одвиване, развивац их, унапрямовац и присподобіовац их сучасному часу. Спрам того виостал ёй значни вплів у пестованю духовнаго скарбу.

Постали зме ощербени пре нєможлівосц Церкви, а дружтво як цалосц зоз свою просвітно-образовну систему и своїм дружтвеним вплівом виховайвало себе oddаних гражданох, чийо квалитеты одвітавали утвердзеней

идеологиј. Стваряло ше „братство и јединство”, заједница и ровноправносц, односно, присподобијовало ше общосци, а сцерала национална различносц – вредновало югославијство. Були зме право учиц на својим језику, буц информовани на својим, мац особни карти, у Скупштини бешедовац на мацеринским језику, але з рока на рок у воспитнообразовнай системи – не мали зме можлівоци, та ані право знац о себе, научиц о својој народносци, ёй историју, географију, ёй језик и литературу. Форма була задоволена, але без власнога змиству котри би допомагал стваряє и формоване националнога єства и його свидомосци. З рока на рок поставали зме духовно худобнєйши.

Кажда генерација више менеј знала о себе, та не чудне же на концу више векше число з ней, свойодзечне прилапіовало језик стредку, сербски лебо горватски, у зависносци од окруженя. Акултуровали ше, як ше гвари по- јединци, але у сущносци то одродзоване зоз својого народа – то початок конца. Дзе у фамелиј родичи занедбаю свой мацерински језик – дзеци го нігда не науча! Не буду ше дружиц зоз свою родзину, не буду ше родзинац зоз своїма, не спознаю свой обичаї и руску традицију. И так ше затраца за свой народ.

Охабяне свойого мацеринскога језика у фамелиј то початок краю, то власни конец! Кед дзеци не знаю бешеду својој народносци – то конец тей народносци! Правда, конец приходзи з природну шмерцу родичнох, бо родичи ище тоти цо су народносц, а іх дзеци уж цошка инше, найчастейше страчена генерација, же би аж іх дзеци постали цо и штредок, цо векшина народа у держави, але перше поставаю невияшнени, же би на концу постали державотворни, виједначени и ёднаки, односно исти як жительство пануюcej держави.

Прето ше не треба спреведац! Не шме ше вериц же прокламована ровноправносц, декларациј и іх ратификоване представяю фактичне право! Од прокламованих правох по іх реализације барз дуга, диргаца и небезпечна драга. Кажду державу ёй меншини коштаю... Цо держава худобнєйша, до реализације зарисованих правох ше чежше приходзи. Политиканти у таких обставинох предлужна рука держави. Вони тоти цо ратую меншини, толкую својому народау державни можлівосци, прилаплюю отрушинки и претворюю их до дарованей „мани“, пре котру треба велічац иснујуци режим и дњову политику, а народа помали однародзовац и прелівац (акултуровац), односно асимиловац до державотворнога народау.

Церква, голем наша, за тераз, не була у служби пануюcej сербской держави и сербской православнай вири. Кельо є у служби католіцкай у Горватской, то найлепше спатриц зоз обставинох яки иснују у руских стредкох, а и спрам резултатах демографских анализох. Найскорей же з

часом обставини віше нєвигоднєйши, ал€ до тих питаньох нє будзeme уходзіц.

НОВI ДЗЕЛЇДБI У ДУХУ ЕВРОПСКЕЙ I ДНЬОВЕЙ ПОЛИТИКИ

Национални ідентитет – централне питане чловечага ёсства. Продукт є власнаго дозреваня, освидомівания, препородзеня и обединьваня народных потребох, свідомосці и стваряня чувства ўдносці пре власну охрану и дальши розвой. Национальне будзене и освидоміване залапело шыцкі народы. Зоз национальну свідомосцу обединьвана територия дзе народ жие, а створена национальна держава ношитель власці и чувар-охраньовач території свогага сновательнага народу. Державы и як национальны „организациі“ здобуток новшаго часу. Їх процес ище и нешкада тирва, бо лем власна держава, держава державотворнага народу, насампредз охранює интересы свогага народу. Кед би нє было так, не разпадали бы ше ище и нешкада вецейнаціональна державы. Давнейша прешлосць – разпадоване лёбо раздвойоване Австро-Угорскай монархії, а блізша то разпадоване СФР Югославії, Чехославацкай, СССР и других. Нажаль, найчастейшы национальны державы не и чисты етнічны державы. Прето у иснуючых державох жые державотворні народ и други сущэдны народы, котры ше зявую як национальны меншини лёбо етнічны заедніцы.

Буц национальна лёбо етнічна заедніца у „своій“ державы значи чувствовац ше як цудзінец у „своім доме“. То, у ствары, ёдно окремне чувство обезправеносці. Державотворні народ вітворюе шыцкі людски права, а меньшина, гоч ма істі обовязкі як и державотворні народ, вітворюю лем тогі права за котры ше сама „выборы“. Аматеризем у обласці культуры ёй ёдна охрана, а развіване меньшинскай власнай творчосці завіши од материяльнай потримовкі державы у котрой ше жие. Жиц у цудзіні значи поступнє ше злівац, акултуровац лёбо асіміловац до державотворнага народу и як таки ёдино (уж асіміловані) може вітворйовац шыцкі права цо их ма и державотворне жительство.

Нажаль, вецей як тисячорочна история славянства у Европи шведочи же национальны меншини и у славянских державох маю исту судьбу як цо ю Славяне мали у неславянских державох. У ствары, кожда держава припаднікох других народах намагала ше, а и нешкада ше намага присвоїц, а зоз примушуючу асімілацию на силу и зоз гнобеньем, з нёможліўованьем им правох и материяльных условий за власны культурны розвой на маке-ринским языку (культура, образоване у национальным духу, информоване, хасоване языка...) кладзе их до нेравноправнага положения и „стимулу“

на власне одрекане и щезоване.

Природна асиміляція длуготирвачи процес, а примушуюча вельо кратша, але є боляща, здобува геноцидни характер, духовно знічтожує припаднікох національних меншинох. Членом етнічних заєдніцох на силу ше одніма meno, мацерински язык, вира и шицки други етнічни характеристики.

Шведкове зме тих збуваньох у Польской, Мадярской, Габзбургской и Австро-Угорской монархий, Русиї, Чехословакской, СССР, Кральовини Югославиї, Республики Мадярской, України, Румунії... Способ и поступки прибліжно исти. Резултути вшадзи очиглядни, менеї лёбо вецей успишни, але су барз обачлїви! Меншини неставаю – державотворни народ числено ше звекшує дзекующи и асимилованю недержавотворного народу.

Меншински народ не здобува інформації и знаня о себе, та му на тот способ щезує паметане о себе, своїм походзеню и на концу о своім естру. На тот способ спознаня о своім естру поставаю „табу“ тема. Щезую и спознаня о своеї Церкви, ей ознаках и характеристиках, розличносци од других християнских Церквох, а знане ше застановює на ёдним Богу, та Церква и власна вирска припадносць у веліх жемох постава секундарна.

Поєдинець лёбо малочислены населёнци на окраїскох, цудзих стредкох, городах лёбо валалох на тот способ поставаю затрацени овечки и по вири и нації и скапу у першай генерації. Затраца ше и одродза. Оставаю без вязох зоз своім ядром, оддзелены од своїх вирских и національных центрох, без необходных новых знаньох неставаю за свой народ. Кед тот процес держава и пануюча церква стимулує зоз примушуюцима мирами (забраное иснуючу церкву, меня обряд лёбо го меня на державны язык) неставане меншинох пошвидшанше. Народ, як збир поєдинцох у таких обставинох, зоз слабим народним паметаньем о себе, лёбо уж без паметаня, але лем здогадованя и нагадованя „чогошик“, дава о себе розлични информации. Правда, док их дава и розлични ище цошка зна о себе!

Спомнєме два приклади, двух отдаленых стредкох з часу кед ище поєдинци лёбо векшина жительства у своїх валалох мала цудзу недержавну бешеду, свою мацеринску, гоч уж були билингвисти, але не знали чия їх бешеда, кто вони и гу котрому народу припадаю. То два виразни «автохтони» центри у нешкайшай Мадярской з медзисобно досц розличну бешеду. То Комлошка у Земплинских горах и Мучень при рички Сухи на найюжнейших грункох, блізко при Черехату, медзи нешкайшу Казинцбарцику и Еделиньом.

Інтензивнейше мадяризоване славянского жительства почина после медзисобней дагварки медзи Австроию и Мадярску и стваряньем Австро-Угорской монархии 1867. року. Спознаня народа не можліве пременіц за

даскельо роки. Треба часу и часу и розличних полуправдох и дезинформациох же би ше створело конфузне стане, створело заблуди, знєважело скройше знане, твердзело іншак як ше по теди знало и на концу створело нове прешвечене и висцерало з народного паметаня дакедишне знане о себе.

Жительство Комлошки спрам мацеринскаго язика (народносци) од 1880. по 2001. рок розлично ше вияшніо. Найвекша часц жительства 1880. року (89,68%) трима же им мацерински язик словацки, 6,61% - мадярски, а 2,72% руски (русински). О 20 роки веций як 87% трима же им мацерински язик мадярски, односно же су Мадяре, а о 50 роки – 1930. року лем половки жительства мацерински язик мадярски, а другей половки руски, русински. Лем ёдна особа (0,12%) трима же ей мацерински язик словацки. Уж у 1941. року, з войну и выраженным мадярским духом, коло 85% жительго виявлюе ше же им мацерински язик мадярски, односно же су Мадяре, а 15% Русини.

У 1960. року приходзи до преобратау. У Комлошки жию лем 11% Мадяре, а 89% Словаци. Оживио словацки дух, школяре у векших местах нацивою словацки школы. Уж 1970. року словацки дух окляпнул, та ше лем дацо веций од половки жительства трима за Словакох, а коло половки за Мадярох. Од 1960. по 1990. рок ніхто ше не вияшнел же є Русин. Векшина жительго ше трима за Мадярох, а меншина за Словакох. У 2001. року свой мацерински язик за мадярски трима коло 83%, за словацки 2%, а за

русински 15%.

У чаше од 1960. по 2001. рок на попису жительства ніхто ше не вияшнел же є Русин (официйно, спрам науковых становискох жительство тримане за Українцох, але ше так на пописах 1960., 1970., 1980. и 1990. року саме жительство не вияшньовало, а понеже Русини правно не исновали, жителє ше не могли записац як Русини).

Інтересантни податки праве зоз 1991. року кед пришло до „препородного“ руху, односно оможлівенні вияшньовані за Русинох. У Мадярской не існує слово „нація – народносц“ але ше число жительства формує спрам мацеринского язика, односно мацеринска бешеда індиректно „одредзує“ національну припадносц, або медзисобну розличносц мадярского жительства. Так спрам таблічки Жительство, спрам мацеринского язика и полу у 1991. року обставини шлідующи:

Хлопи	Мацерински язик	Жени
54,4%	Русин	61,2%
44,4%	Мадяр	38,1%
1,2%	Словак	0.7%

Спрам оконченого вияшньовання (анкети) жительства 2000. року у поровнанню зоз 1991. роком обставини шлідующи:

Рок	Мацерински язик		
	Мадяр	Русин	Словак
1991	41,1%	57,6%	1%
2000	91,8%	8,2%	-

Кед слово о вири, 1828. року 97% жительюх записане же су католіки, а од 1851. року по 1920. рок од 92 по 95% ше вияшньовали же су грекокатоліки, а меншина за римокатолікох и реформатах. У 1920. року лем цо не шицки, односно 99,58% були грекокатоліки. На остатнім попису 2001. року 90% жительюх грекокатоліки, коло 5% римокатоліки, а даскельо особи реформати.

Препородни рух дзеведзешатих роках 20 сторочя залапел и єдну часц Русинох (грекокатолікох) у Мадярской. Бул сом шведок того „препороду“, та сом ше и сам намагал допринесц оживйовані забутого, повесц, поинформовац людзох о їх кореньох, походзеню и припаданю. Надпоминам же

сом у тим чаше мал шицких старших жительох валалу своїх добрих собеседнікох. Одшмелел сом ше, з потримовку своєй супруги др Марії Йоббадь-Жирош, Янчиковей організовац и трибину, як ше нешка популярно у Сербії наволує сход людзох дзе ёст можлівосци и бешедовац и виношиц думаня и присутним и слухац іх становиска. Зишло ше и шумне число нащивительох, було и питаня, ал€ найвецей чудованя! На явним месце, людзе теди першираз чули же вони Русини... Вони ше за Руснацох тримали пре виру, же су рускей вири, а по народносци, походзеню, з твардым прешвеченъем пояснявали же вони Мадяре! А прецо іх бешеда не мадярска, а славянска, одвiti сом доставал же прето бо вони дакедиш давно жили медзи таким народом та так научели іх предки, а вони од ніх. Значи, уж не прилапіovali ан€ думку же іх предки були Славяне, ал€ од спомінвику Мадяре. Аж и моя супруга, уж як зкончени професор, на науковей конференцii у Дебрецину 1982. року, з викладаня др Иштвана Удвария, першираз чула же у Мученю жию Русини. Вона тримала, як и велі у валале же вони Тоти, немадярскаго походзеня, ал€ Тоти, односно Словаци. Валал тримани за Словацки, аж и до валалскай читальнi приходзели словацки новини!

Медзитим, моя упартосц и прешвечен€ же ище можліве „випросци“ криву Дрину, з помоцу двух-трех ентузіястох котри видзели одкровене и наздаване же русинство ожие, рушело ше до новых акцийох. Рушело ше зоз повязованьем людзох медзи собу. Потомкох виселенцах з Мученю зоз виселеніма потомкам до Коцур, основана и з экспонатами наполнена этнографска збирка. Правда, дочасово є змесцена до піньвици Културного дому, валалска жридлова група почала шпивац и своё руски народни шпиванки, разпочало сотрудніцтво медзи Мученем и Коцуром (Коцурци були у Мученю, дали концерт, Мученски пошли до Коцур...). Разпочало сотрудніцтво. Аж и юна школьнка, а и ёй родичи дошлебодзели ёй пойсц до Керестурскай гімназії... Достата и согласносц Министерства Сербии, ал€...

Война, видзени страхоти на телевизийных экранах у Горватской, Босни, односно Югославии онеможлівели предложене медзисобных контактох медзи Коцуром и Мученем, та и одходзене школьнка до Керестура. (Звладоване нашей бешеди допомогло бы тей школьнке, понеже ше сцела определіц на просвітни фах, врациц руску бешеду мученским валалским дзецом.)

Повторюем, попри Русинского музею, Жридловей групи, преподаваньох, медзисобных нащивох (Коцур, Мучень и обратно) преподаваньох, зніманя телевизийных фільмах о Руснацох у Мученю, отриманих промоцийох кніжки «Жива Горніца», нащивох, отличным сотрудніцтвом зоз Валалску

општинску управу и парохом, вияшњованьох родичох же би дзеци учели јазик своїх предкох – бабох и дідох (бо родичи уж не знали бешедовац, але ище дацо розумели), снована Валалскай меншинской самоуправи од 5-7 особох, означована Дня Русинох, створена надія же ше пошвидшано руши напредок!!!

Оживйоване културних вязох зоз КУД „Т. Шевченко“ 1999. року, та и приходзеня дружтва до Мученю, отриманим концерту, та и участвоване на Фестивалу у Еделиню, дзе квалитетни наступ опредзелел селектора Медзинародного фестивалу з Казинцбарцикі поволац Дружтво идуцого року на Фестивал, отримоване валалскай преславі з нагоды 820. рокох вала Мученя, а приход на торжество веліх госцох зоз Мадярскай, Сербії, Словацкай и Горватскай, дало нови порив културним активносцом. Слово о активованю Жридловей групи, ученю з диригентом новых руских шпиванкох, пошореню музею, звекшаню дзецеох котри виучую мацерински јазик и руски танци... Ушлідзели вецей нащиви до Дюрдьова, приход Дюрдьовчаньох, Церковного хору Розанов и помоцнєтих вязох двух парохиёх, приход дружтвох зоз Словацкай, одход домашніх на Свидніцке швето, та и други активносци, указали же сотрудніцтво и културна активносц може принесц плоди лем кед иснуе велька любов до свойого, мацеринскаго. Тей любови и самопотвердзованя своеї рускосци, котра ше найлепше виражуе прейг своёї писнї и танцу, пестованих традицийох и любови шицкого свойого руского було при Руснацох зоз Сербії, але, на жаль, не и при мученскому жительству, котре оставало припатрач, чудуюци ше „нацо то шицко робиц“.

Окончени и кадровски пременки руководзцих особох у Меншинской самоуправи, пришли други, меней амбициозни и упарти, и шицко ше уж скоро загашело. Вимарли уж шицки тоти цо даровали экспонати за музей, жридлова група ше зменшала, дзепоедни ей члени на Вельку ноц ведно зоз дзияком на коврушу шпиваю и ёдну строфу по руски зоз шпиванки „Христос воскрес“ и то шицко у терашнім чаše! За хрибтом шпивачом на коврушу на муре по руски (старославянски) виписана подзековносц „Слава во вичним Богу“, а на верху Иконостаса по мадярски „Велунк аз Истен“, преложене на руски „З нами Бог!“ Шицко, так як є символично записане, так ше и одбува – Бог з нами, ми Мадяре му ше модліме, шпиваме и жиєме и по руски му на концу з виписаним текстом на балкону (коврушу) му дзекуємє. Живот чече далей...

Двацец роки було досц, двацец роки требало прешвечиц ше же цек завраженого народу и його прерастаня до державотворного не можліве пременіц. Прецо? Прето же скапало народне паметане не можліве воскреснуц! Вериц до іншого од того до чого ше вери!

Руснак мученски и Руснаци черехатски скапали як меншина, як людзе меншай вредносци, „бидес Тоти“ и „олайош Тоти“, котрих з велькима усилюносцамі валалски парох «культурвал» на початку 20 сторочя. Утаргнул дзецом мацеринске слово у конфесійнай школі, а вирним у утрині і вечурні шпивац по своім же бі уж вони, кед постали фамелійни людзе и побожни християнє вимагали и служене Служби Божей и казані по мадярски. Требало блізко сто рокі же бі ше знічтожело руске чувство, руски дух и руске ёство!

Тоти два приклады нє виприповедал сом случайнно. Мал сом у оглядзе цо ше з нами Руснацамі источашнє слчує у Горватскай и Сербії. Ми мали два велькі щесца:

- Церкву ведно з народом и
- Векшу лёбо меншу державну потримовку, але и порозумене у пестованю мацеринского слова и культурных традицийох.

У остатніх седемдзешат роках (1941–2010) нє мали зме интензивного збогацювання народного паметаня и пестованя, оплеменьованя и достаточного обновйована знаньох о своім национальному ёстві! Забуваме хто зме и цо зме, трачиме ориентири своїх предкох, дзеліме ше медзи собу и духовно знічтожуєме свойо ёство и пошвидшуєме драгу до кончини.

Спрам периодах начицліме свой культурни розвой од 1919. року по нєшкі. То блізко стороче нашого организованого культурного дійствования:

- перши, предвойнови период од 1919. по 1941. рок;
- други, период розвою од 1945. по 1954. рок;
- треци, период щезованя од 1954. по 1966. рок;
- штварти, обновени препород од 1967. по 1990. рок и
- пияти, период ідейного блуканя од 1991. по 2010. рок.

Тот пияти, то остатні дваццорочни период фаризейства, страданя, дзелідбох, медзисобного надмудровйованя и щезованя!

Кажды тот период ма свойо характеристики, одредніци, шмели поцаги, єдинство, але и незнаходзеня з боку дзепоедних поединцох, преднякох... Остатні период, нажаль, евидентни и пре нэдодумани безкурпулозны лидерски поцаги, котры приноша нєщесце и „нэдоцильне щесце“ Руснацом/Русином и Українцох у Сербії и Горватской.

СПОЗНАНЕ СВОЇХ КОРЕНЬОХ ИСТОЧАШНЕ УТВЕРДЗОВАНЕ ДРАГИ ДО БУДУЧНОСЦІ

Руснаци свойо хижі, од присельованя до южных краіох, почали правиц зоз гліни, набиваней жемі. Правда же перши хижі були зоз древа и плетуры, за розлику од тих на Горніци, цо були правеви зоз древа. Свойо

перши хижи Руснаци правели на жеми так як знали, а не знали як треба, та им так и хижки служели. Подмивала их вода, у хижкох була влага, у по-дводних рокох хижки шедали. Кед себе правели хижки, робели так як могли... Без твардого фундамента, лем цо не на верх жеми набивали мури зоз гліні!

Так и нешка, гоч бизме требали знац же фундамент потребни за кажде будоване, як „сноване и основа“ при тканю, так основу и фундамент треба мац же би ше з дзеца створел чесни и воспитани чловек з вельку любову гу свому народу, своїх предкох и їх традицийох. Кед нет тей основи, створеней любови до свого мацеринского язика, роду и народу, його прешлосци, мена и исторії, и кед ше на туту основу не надовязую школа, дружтво, политика, цо ше слчує з националними меншинами, вецка барз чежко створиц, виховац и отримац свидоме национальне ество. Нажаль, з Русинами у державох средней Европи було так же им виоставало найпотребнійше у, значней мири, домашнє и онеможлівене им меншинске национальне виховане и образоване. Прето постали жертви власного незнаходзеня, примушуюцаго зліваня и часточно добредзечного притульованя гу державотворному народу держави у котрой жили и нешка жио. Цо ше през историю случело з Русинами у Мадярскай то нам добре познате. Скапали Русини у Мадярской зоз здуману националну политику у стваряню єдинственного мадярского народа. Держава прокламovalа, прilapela, витворйovalа и витворела свой циль. Баржай зоз силу як з милоту. У соціалистичных жемох национальне питане ришовало ше зоз партыйними одлуками, пресельованьем и пременку биваня меншинох до державох маткох. Українци з Польской мали ше преселіц до України, а Поляци з України до Польской. Українци зоз Словацкай до України, Словаци зоз Румунії до Словацкай. Дакедишня Подкарпатска Рус постала Закарпатска обласц України и ту не було велького пресельованя, ал€ запровадзена назва Українец за скорейших Русинох Подкарпатской Руси.

Цо ше, поведзме, случело з Русинами у Словацкай котри остали у Словацкай и з Русинами у Польской котри не выражели дзеку преселіц ше до України. Поляки були немилосердни. Пре „виновацене“ Русинох за учасцівоване у єдинкох УПА (Українска повстанціка армия), у операциі «Висла» разселели руски народ на широке подлуче виселеных Немцох, додзельоване їх жеми и обисцох Поляком, а їм забранене врациц ше до свога краю.

У Словацкай после войны превладала медзивойнова москофілска ориєнтація, та ушлідзело образоване на русийским языку, а после ёдного часу, у пейц-шайсц рокох, превладала українска ориєнтація, пременоване Русинох за Українцох, запровадзоване українскаго язика до скорейших ру-

сийских школох.

Ми у Сербії и Горватскей после Першай и Другей шветовей войни не мали таки стресни обставини як потомки наших заєдніцких предкох у Чехословаккей, Польской и Мадярской. У культурним розвою предлужели зме драгу наших предкох. На вельке щесце очували зме свою свидомосць зоз Кральовини Югославії, предлужели образоване уж зоз кодификованим язиком, а зоз свою Нішшу гімназию, котру нащивовали школяре зоз скоро шицких наших местох, зоз дальшим іх школованьем створели одвитуюци просвітни кадер котри предлужел роботу у руских местох на мацеринским языку.

Не будземе повторйовац поведзене, але надпоминаме же ест зоз чим ше поцешиц и представяц нашо образовни, привредни и культурни досяги по 1990. рок, та и свой оптимальны демографски рост по 1970. рок.

Велью зме посцігли у манифестованю своєй народносці, окреме культурней діялносці, вирастаюци до лем цо не шицких Месних смотрох и фестивалох, але зме остали ощербени зоз звладованьем и знаньем нашей прешлосці и власных кореньох. У школи, по школскей програми за 250 роки не мали зме можлівосць и не шмели учыц о себе. Нешка иснуе лем школска програма зоз исторії, але ю барз мале число школярох виучуе у наших трох основных школох и у 15 школох дзе ше факультативно спознава наша прешлосць, бешеда, література и культура.

Нашо 250 генерації приселенцох зоз Горніци, а то 12 поколеня родичнох, виховательох и воспитачох своїх потомкох, не були у можлівосці звладавац и учыц о своём kraю однак з походза іх предки, як ше іх край економски, научово, политично и культурно развива. На тих спознаваюцих драгох константно вискаковали рижни державни интересы, котри, насамперед, ишли на чкуде праве блізшим контактом и сотрудніцтву зоз правдиву Горніцу (Закарпатску або Подкарпатску, зависно месту однак з ше патри), односно Долніцу, и нашей найдальшай Горніци за горами Карпатами.

РУСИНИ – ШТВАРТИ ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКИ НАРОД?

Русински рух продукт недостаточного национальнога освидоміваня українскай діаспори з вонка України. Накадзи попущели обручі советской моци у Европи и швеце, дзе найзначнейшу улогу одбавел Советски Союз, зявюю ше узихнути вимоги державох членох совєтской федерації и Нато пакту за самоорганізоване до своїх державох, власну привреду, нацио-

нални и културни розвой. Потресла ше Советска империя, звалёни Берлински мур у свидомосцох и стварносци, одшмелєли ше дзепоёдни держави вимкнуц зоз Советскага союзу, обединіц власны моци и одопрец ше единству, а створиц свой правдивы национални держави (обединена восточна и заходна Немецка, Польска, Чехославацка, Мадярска, Румунія...) же би ше з велькіма почежкосцама удало и стваряне независнай України 24.августа 1991. року. Як цалосць и надалей осталася Русийска федэрация з веліма азійскімі дакедышнімі державамі.

Русински рух бовкнул у Закарпатскай області України, же би як „шашка“ прелєцел до Чехославацкей, веџ Польскей... Руху, предходзела „Магочияда“, путуюци караван, здумани и вітворены першэ лем як слабки форгов, котры поступнє прераста до политиканскага торнада, политичнага русинства зоз сепаратистичнімі намаганнямі, оживотворыўвання Карпатарусинства и прерастання до украінскага сепаратизму (одвойована) Русинох од Українцах, розтаргованя исторійней ёдносци, з цілью сновання Русинох як штвартого восточнославянскага народу, та и стваряня окремнай русинской держави. Русинску бітку за власни, а источашнє смертельны препород, бо остал без минімальнай матеріяльнай потримовкі, окрем припознатага политичнага и национальнага існовання. Створена иснуюча организаваносць Русинох (Конгрес Русинох зоз Шветову раду) як штвартого восточнославянскага народу, а онеможлівене масовне образоване на своім мацеринским языку, односно кодифікованым у даёдных европскіх жемох, без огляду же дзепоёдни держави Русинох припознали за окремни народ.

У 1990. року, як одгук на шветово пременки у соціалистичнім блоку, а оживіўвання предвойновых медзисобных нёцерпеньгох, та и утаргованя назви Русин, приходзі до оживіўвання предвойновых незлогох и „русинскага препороду“, антиукраінскаго руху у Закарпатю, Славацкей и Польскей, котры здобул прыкметы политичнага русинства.

У Р.Югославії и Чарнай Горы, як реакция на снованне СРІУЮ, котры зоз свою програмну активносць предлужел курс Першай Рускай маткі, бо невітворены амбіцыі скорейших «политикантох» же би постали предняки у Союзу, концом децембра истога 1990. року основана Руска матка, котра попри мена, у своеі програмі не преважала ніч од першай Рускай маткі, основанай 1945. року, але котра прецихно предлужела подобну културну и националну активносць медзивойновай Зарі, зведзену у фразі „Цо далей од Риму и Украіни“.

Уж 23 роки ше дробчи у веџей державох Европи дзе Русини декларативно припознаты за окремни народ, але ёдно поколене виховане без свойого пи-

саного мацеринскаго слова, нє зна писмо своеї бешеди, нє учи ше история, география и культура свойого народу.

ОБНОВИЦ НАРОДНЕ ПАМЕТАН€ И ВЯЗАЦ ШЕ ЗА ВЛАСНИ КОРЕНЇ

Бул сом ёден з перших котри ше на РТВ прейг' радио емисийох „Давно, давно то було“, емисийох „Драги нашого живота“ як и прейг' вецей телевизийных філмох намагал ше систематично упознац наших слухачох зоз нашу прешлосцу, походзеньем и национальну припадносцу. Емисії були дзечн€ слухані, бо на такі способ приихтани образовни змісті були интересантна новосц. Емисії у змаганю пейц редакцийох РНС (мадярскай, сербскай, словацкай, румунскай и рускай) були два роки наградзены. Було то ішце 1985. и 1986. року. Попри дружтвеного, прывредного и культурного живота од приселеня до Бачкей и дальшаго нашого розсельovanя, уж од 1987. року емитовані емисії зоз руских местох у Мадярскай, потым Словакской и 1990. року аж 7 емисії зоз Закарпатской обласці України шлідами наших кореньох. У плане була и серия емисийох зоз Румунії, але док я бул на вецайдньовей службовей драги по руских островох у Румунії, у радио „ришнене“ же най ше вецей нє емитує емисія „Давно, давно то було“, але ёдна музикальнейша, туристичнога змісту. Понеже я змогнул вигодни условия за пензю, прилапел сом ше приихтованя новей емисії у 1991. и 1992. року.

Вшеліяк же моёй емисії зоз иножемства були историйна новосц, указовали на наша вязи зоз потомкамі заєдніцкіх предкох, та и нашу ёдносц, а „завадзали“ и новей державней политики и нашим „предняком“ котри потримовали нови дружтвено-политични порядок.

Шицко верим же будзе позумлівше кед повем же то час войнах и разпадована СФРЮ, новей экономскай кризи, стагнації у прыведи, военых пресельованьох, приходзене вібеженцох зоз Горватской до Войводини, росту сербскаго национализма, а ведно з тим, у наших новинарских редакцийох оможлівівания одходу до пензії, або оддалование з роботи нєистодумнікох, зменшование обсягу новинох, часописох, новодрукованих кніжкох и подобне.

Комплексни обставини мали вельки вплів на цалосни рушаня у нашей народносци, а насампредз, у культурно-просвітній діяльносци и трасированя драги до будучносци. Друга Руска матка преважала ініцыятіву у своім на-пряме, а то преориентовац наш культурни розвой лем на русински препород и вязац ше за Конгрес Русинох, а одступиц и претаргнуц шицкі вязи зоз

Україну, бо ми як „Руснаци окремни народ и нє маме ніч зоз Українцами и Україну“. Мойо поясньованя у емисийох о приходзеню (присельованю) прекрессени при лидерох „Препороду“ на походзене и понукнута нова баламута же нашо корені у Мадярскей, Словацкей, Закарпатю, а нашим предком приселенцом одрекнута єдносц походзеня и пресельоване зоз Галичини, Подоля и Лемковини до нєшкайших державох котри Русинох признали за окремни народ. Така деструктивна ориентация Другей Рускей матки интензивно тирвала вецей од єдней деценії, а барз обачліво є экспонована и у роботи представніцкей улоги Национально совиту, єдиного компетентнаго цела за одредзоване нашого будучаго культурнаго и национальнаго розвою.

Прешлого року прилапена и Национальна стратэгія, чий запровадзоване оможлівіюе науکове спатране нашей прешлосци, цеснейши контакты зоз державніма національними организацыямі звонка Сербіі – у Горватской, Словацкей, Польскей, України... Предстоі і векше культурне сотрудніцтво, вецей медзисобных нащивох КУДох на фестивали до иножемства, приход з иножемства школьнаго до рускей гімназіі як и одход наших студэнтох до иножемства. Найзначнейше же ше наш народ нє дзелел на пописах жительства, на тих цо за Союз або за Матку, же углавным народ остал дошлідни своеї традыцыйнай ориентациі, цо указало, насампредз, выберане до трецаго Национальнаго совиту. Наприклад, лістіна Другей Рускей матки, у Керестуре достала шыцкаго 86 гласи, а у Национальнаго совиту од 15 членох ма лем двох представнікох.

У далішим своім культурным и национальному розвою нам Руснацом нє потребни ніяки нови препород и вязане зоз тима цо ше одрекаю свойого національнаго походзеня и припаданя. Треба ше намагац же би ше похопело же нам нашо предки одредзели добру драгу до будучносци. Маме свой язык, школы и факультативне образоване на своім мацеринским языку, маме значны граждански права и цо барз значне, адекватну материальну помоц у образованю, информованю, культурнум розвою и право хаснованя мацеринскаго языка пред державніма органамі.

Народ нє мож національно пременіц, а по моім думаню ніч ше нє достава зоз одреканьем традыції. До того нас прешвечую обставини у жемох дзе Русини постали штварти восточнославянски народ. Достали формалне припознане, але нє и можлівосц же би ше образовали на своім мацеринским языку, як наприклад у Словацкей, дзе на вецй як 30.000 вияшненых Русинох шыцкаго 220 школьнаго и студэнты уча свой мацерински язык.

Наш розвити региональны ідентитет зоз своіма характеристикамі у языку и фолклору велька гарантія же ше нє прелєеме лебо злучиме зоз словацким, польским, та ані українским народом, але нам оможлівіюе же бизме

ше культурно и национально вязали за своїх предкох, їх культуру и прешвекли ше до своєго правдивого припадая гу мільйонскому українському народу. И з його жриць пили чисту жрицьлову воду, так як то розпочали и робили нашо предки кед сновали свою „Просвіту“.

Мирон Жирош

ЗОЗ ПОХОДЗЕНИЯ ПЕРУНСКОВИХ

Хто зме?

Шицко почало кед сом добил красни дарунок у форми ёднай перзийскай мачки. Мачка нє пришла сама, але зоз ню пришол и ёй педигре. Цо то тэраз, питам ше я. Ша тата мачка ма податки за 12 генерацій своїх предкох, а я, цо я знам о своёй фамелиї и своїх предкох?

О мачки сом дознал же ма походзене зоз французкай, знаю ше ёй шицки предки, а цо ми знаме о наших? То ме спонукло же бим погледаць можем дознаць о своёй фамелиї и предкох, одкаズ пришли и кеды. Дакус сом ше нєсподзивал зоз тым келью мало знам, але и шицки други старши хторых сом питал цо знаю о нашым походзеню, одкаズ зме пришли и кеды то було. Заш ше ми лём удало даць и дознаць.

Першэ зме ше 1890. року приселели до Митровици, дзе пришли двоме браца Василь и Янко Перунски зоз малого валалу Луков у нєшкайшай Славацкай. То валал у општини Бардейов у обласцы Прешов, у сиверо-восточнай Славацкай, блізко граніці зоз Польску.

Место ше перши раз споміна 1264. року, а ма познату древену грекокатоліцьку церкву пошвецнну святым Кузми и Дамяну, а котра вибудавана

Древена церква у месце Луков у Славацкай

Часц родослову Перунсковых

1708. року. Лежи на 420 метери надморескай висини и тераз ма коло 570 бивартельох. Дознал сом же треци брат остал у родним валале и його потомки ше позошали по цалей Словацкай.

Зоз Митровици ёден брат, Василь, пошол до Вербанї, а други, Янко, до Шиду, до хторого ше теди присельовали Руснаци II генерації спрам податкох хтори вигледал Мирон Жирош у своїх кнїжкох (Бачвански Руснаци дома и у швеце 1745-1991 I том, бок 397, 398).

Моя фамелія у Шидзе ше населела до Русского краю, два хижки далёй од познатей карчми баби Лацканьовей, котра стала на самим углє Русского шора (нешка улічка Йови Йовановича Змая).

Мой дідо Янко мал штирох синох: Янка, Михала, Владу и Дюру. Кажди мал свою животну драгу.

Найстарши Янко, пошол до Америки зоз своїм пайташом Дюром Винайом, але, на жаль, у найвекшай шветовей кризи, бо були наивни, русийским пропагатором ше удало нагвариц их най охабя tot згніти капитализем и пойду до роботнїцкого раю, а то була Русия. Док ше вони знашли у тим раю, покрадли им пасоши и пенеж, та ше вецей нє могли врациц до Америки. Прето рушели дому до Кральовини Югославиї, до хторей ше заш лем даяк прицагли, але их ту крашнє дочекали и обвинели як субверзивних елемнтох и стрепали их до гарешту, дзе их жандаре добре обробели, нательо же мой бачи постал жандар, бо бул добре превоспитані.

Други бачи Владо постал тарговец у згнітей Югославиї, а кед сцигla народна власц одняли му тарговню, та бул щешліви же му дошлебодзели же би остал робиц у своїм дакедишнім дутяну як тарговец, цо и остал по конец живота.

Треци брат остал параст и обрабял жем. На жаль, преглашали го за кулака бо не сцел войсц до задруги, та койчого прежил у комунізме чого ше и я сам покус здогадуем.

Мой оцец Дюра бул интелектуалец бо закончел малу матуру (зо теди, 1924. року, була велька школа), постал чиновнік у општини у Шиду. Бул

Стари Шид

член Руского хору и предсидент читальні, зоз другима Руснацама бул член фодбалскаго клубу, бо початком двацетаго вику Руснаци у Шидзе були активни на шицких польох, чо крашнє описала Леона Лабош Гайдук у своеї кніжкі “Руснаци у Шидзе 1900.–1950.” друкованей 2010. року.

Мал двух синох, Данила и Владимира, котри маю, Данил двух синох, а Владимир сина и дзивку, а котри маю синох и дзивки... и так живот идзе далей з новима генерацыямі котри отримаю нашо мена и прэзвиска.

Дзекуюци интернету и технологіі, 2012. року повязал сом ше зоз нашу родzinу у Словацкай, а тиж так и зоз родzinу у Вербані, так же сом утвэрдзел же ше фамелия розконарела на три боки и тераз ёст уж коло 130 потомкох.

Шицко тото сом ше презнал пре ганьбу од власней мачки, чийо ме чисте походзене поганьбело бо сом так мало знал о своіх кореньох.

Кед зме були у Словацкай, на культурнай манифестацыі Русинох, обишли зме прешовски край дзе зме тиж пробовали найсці дакога од своіх предкох, але зме, на жаль, утвэрдзели же ше найвекша часці разселела, так же ше у наших жридловых местах Малцов, Грабске, Куров и Луков уж нє находза нашо прэзвиска котри ше у медзичаше досці пременёли, одкеди ше нашо приселіли до нового краю.

Пробовал сом цо вецей того цо сом дознал по складац до родословного древа моей фамеліі котра ше приселела до Сріму и Славоніі. Шицко то вельо вецей як цо сом знал у часі кед сом нє мал мачку.

Данил Перунски

РЕЦЕСИЙНИ 2014. РОК ОМОЖЛІВЕЛ СЛАБШЕ ВИТВОРЙОВАНЄ ПЛАОХ

На концу 2013. року зажадали зме себе лєпши и удатнєйши 2014. рок. Цо повесц, ані зме ще нє обращаєли, а и вон при концу. Нє будземе го поровновац зоз 2103им бо би нам за таке требало и вецей часу и вецей паперу, прето вежніме себе за задачу повесц як зме го дожили, цо нам доброго и нєдоброго принесол тот 2014. рок.

На политичним плану мали зме виберанки за ЕУ парламент, а тиж так зме преславели и першу рочніцу уходу РГ до ЕУ. Ані єдно, ані друге нам нє принесло велью того лєпшого за нас звичайних людзох, алє видзи ще ми же ще и ми, лєм звичайни гражданє, нє лапаме до роботи и до ришованя проблемох. Бо, виходзі же лєпше примац “соціялку” и шедзиц пред дутянем або карчму и помали пиц пивко або пелинковец, и чекац же би нам хтошка цошка дал бо так лєгчайше. Без закасных рукавох и лапаня до роботи, хаснуюци шицке свойо знанє и можлівосци, нет помоци и ратунку. Кед бизме и мали моцних и мудрих политичарох то би нам нє помогло. Економска ситуация чежка, а до ней зме сцигли дзекуюци жемом богатшим од нас и нашим политичаром котри уж дзешатки роки нє водза добру економску политику, приватизую шицко, а велью того другого звичайных людзох приведло до незантэресованосци, та и виход на европски виберанки бул слаби. Як видзиме, прешло уж пол рока од виберанкох, а нєчувствуєм ніяке рушанє напредок. Нас звичайных гражданох, а поготов валалчаньох и паастох, нє тлукли лєм финансийни проблеми, алі и бриги коло паастских роботох, бо рок за котри шицки предвидзали же будзе горуци и сухи – бул дижджовни, та зме правого лёта ані нє мали.

Урожай жита бул мали, 23 тони по катастарским ютру, цо завишло од сортых хтори шати, як и од применьования агротехнічных мирох защиты од хоротых хтори пановали. Кед дакому урожай и бул векши то нє дало вельки финансийни ефект пре звекшани средства котри ще мало уложиц до продукції. Зоз слунечніком було кус вецей успіху, алє и ту хороти направили чкоди, а цена нє була бог зна яка, шицкого 1,71,8 куни за килу, та парсти тиж нє були задовольни.

Од ярніх рошлінох лєм кукурица принесла красни урожай, но як уж то шор кед дацо добре зродзи – одкупна цена нізка, а того року то було 0,55 куни за килу, так же паасты наисце з минусами на рахунку закончую тот 2014. рок.

На розвойним плану у валале, так повесц, ніч нє зробене. Будинок дзецинскей оводи, котри разпочати пред даскеліма роками, стої и на нім ще ніч

нє роби. Розумиме же општина нє ма пенежи и же финансийни обставини чежки, но за таки проеккт требало винайсц финансийну потримовку, бо дзецинска овода єдна зоз значних предусловий остваня младих на валале, а зоз тим и нашей будучносци.

Од планованей реконструкції дружтвеного дому Соколана тиж нє було ніч, гоч планована реконструкция закрица котре вжиме, кед напада шніг, премака и гоч ше Месни одбор уперал же би ше то ришело на висших уровнях, нє було даякей дзеки же би тот проеккт бул витворени у тим року. Так Петровци и їх жителє нє можу буц окреме задовольни зоз 2014. роком и зоз локальними власцами.

Граждански здруженя у валале боря ше витвориц свойо програми, але и то чежко окончиц без финансаваня зоз општинской каси. Финансоване зменшане, а и тото зменшане нє дозначене на час, та даєдни плани ані нє витворени, але зоз упарту роботу члени векшини здруженьох одробели векшу часц планованих активносцю.

Фодбалски клуб Петровци одбавел шицки заплановани змаганя у трецей жупанийскай лиги и завжал пияте место. Тиж бул успишни у организованю мемориального фодбалскаго турниру котри достал меню “Звонимир Маньош Фриц”, дзе бавели екипи зоз Богдановцох, Свиняревцох, Мирковцох и домашні.

Ловарске здружене гоч не таке числене, але тиж спрам финансийных можлівосцю реализовало свойо плани.

Огњогасне здружене того року може ше похваліц же зоз власними моцами обновело огњогасну цистерну и купело трактор. На щесце, нє було вельо интервенций на гашеню, окрем єдного случая у валале.

Столпотенісере тиж робели у рамикох зарисованих планох. УГДДР Петровци запровадзalo активнисци коло означаваня рочніци окупациі валалу 01. октября того року, Министрство бранітельюх РГ положело памятнік шицким страдлим бранітельюм у Отечественей войни при фодбалским стадиону. Здружене запровадзalo и активнисци вязані за Дзень здогадована на Вуковар 1991. хтори ше през колону здогдования визначує каждого року 18. новембра у Вуковаре.

КУД “Яким Гарди” свойо активноси прилагодзовало финансийним моцом, та гоч средства зменшані Дружтво мало вельке число наступох котре премашує число 40, як дома так и у иножемстве. Госцовало ше од Илоку по Риєку, ишло ше до Славацкей, Босни и Герцеговини, Войводини.

Месни одбор провадзел векшину збуваньох у валале и у меншай часци финансавал проеккты, а вецеј морално потримовал збуваня.

До Нового 2015. року уходзиме зоз надію же будзе лепшне шицким нам и з наздаваньом же будземе напредовац у шицких напрямох дружтвеного

Огњогасни дом у Петровцох

живота, а тиж так и на особним плане на своїх роботох. Вериме же урожаї на польох буду добри и же им цена будзе лепша. З наздаваньем же звит за 2015. рок будземе писац оптимистично, же нам бул красши од того 2014. року хторого випровадзаме, зажадайме себе и другим велью здравя, щесца, роботи и напредованя.

Томислав Рац

VEZ KAO OBLIK NACIONALNE KULTURE I OPSTOJNOSTI

O povijesti rusinskog veza pričala mi je Makrena Čordaš iz Petrovaca, žena koja je skoro cijeli život provela stvarajući prekrasne ručne radove.

I danas se sjeća vremena kada se sijala konoplja i mukotrpnim radom dolazilo do platna po kojem se vezlo, sjeća se kako su se s papira na platno prenosili motivi za vez i za što se koristilo platno ukrašeno vezom.

Slikama će pokušati prikazati ljepotu njezinih ručnih radova kojih baka Makrena ima pune ormare. Kod nje se mogu vidjeti starinski vezovi, moderniji vezovi te mnoštvo goblena, a zbog bolesti je ostalo nedovršenih vezova za koje baka kaže da ih nitko neće dovršiti.

Makrena Čordaš iz Petrovaca

U prošlim vremenima platno se dobivalo od konoplje. Da bi se dobilo platno, trebalo je uložiti puno truda i rada, od sijanja do izbjeljivanja.

Od tog su se platna krojili odjevni predmeti i predmeti za upotrebu u kućanstvu, a kada bi se rodilo žensko dijete odmah bi se posijala konoplja i počeo pripremati miraz.

Osim što se vezlo po platnu, cvjetni su se motivi izrađivali i tokom tkanja ručnika i stoljnjaka.

Nošnja od svile i pliša vezla se sviljenim koncem i ukrašavala perlicama. Svila, sviljeni konac i perlice, u to vrijeme, kupovale su se od židovskih trgovaca.

Svilene marame, kojima su se ogrtale žene u svečanim prilikama, bile su bogato ukrašene vezom.

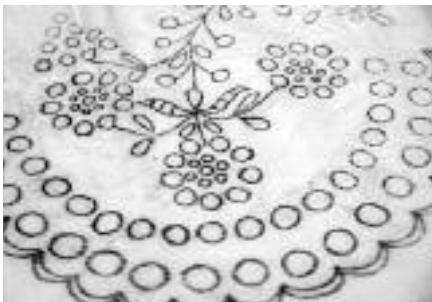
Prekrasan motiv sa svilene marame baka Makrena izvezla je na stolnjaku.

Od platna su se krojili i vezli stolnjaci, ručnici, salvete, plahte za krevete, zidne kuharice, jastučići te uske, vezene

trake koje su se stavljale na rub kuhinjskih polica i polica na kojima je bila složena roba.

Od odjevnih predmeta vezom su se ukrašavale bluze, oplećci, fićule, pregače i podsuknje. Na nekim podsuknjama ukrašen je bio samo rub, dok su neke imale i cvjetne motive. Podsuknja koja je imala bogatiji vez uvijek je bila malo dulja od nošnje kako bi se video ukrašeni rub. Da bi se moglo vesti, motiv se prenosio s papira na platno tako da se na papiru naprave rupice, papir se položi na platno i posipa posebnim prahom kojemu se dodavao mljeveni tamjan. Nakon skidanja papira na platnu su ostale točkice koje je, da bi se spojile, trebalo poprskati posebnom vrstom alkohola koji se zvao „brem špirit“ i od kojeg su se točkice topile i razlijevale po platnu.

Stolnjaci bogato ukrašeni vezom.

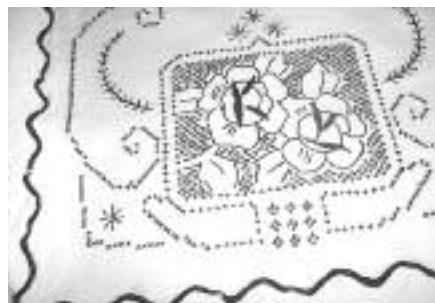
Stolnjaci s božićnim motivima.

Vezene salvete imale su više namjena, a najviše su se koristile za umotavanje jela i kolača koji su se nosili u babinje i u svatove.

Kada se išlo u babinje na salvetu se stavljala zdjela s juhom, koja je morala biti skuhana od kokoške, ostala jela i kolači.

Kutovi salvete su se skupljali i učvrstili na vrhu tako da se moglo nositi kao zavežljaj, da bi se vidio i vez i jelo koje se nosilo.

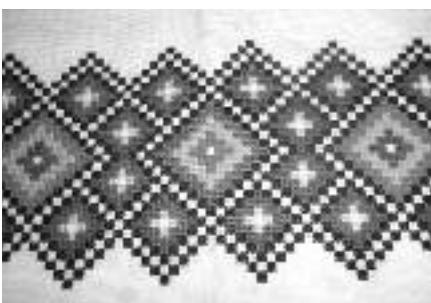
Vezene ručnike mladenka je na svadbi poklanjala svakom uzvaniku.

Motivi na ručnicima.

Ručni radovi vezeni križićima na leakrilu i panami počeli su se izrađivati početkom 1930-ih godina.

Jedna od čuvarica tradicije rusinskog naroda je i Melania Pap, rođ. Pavlović, iz Vinkovaca.

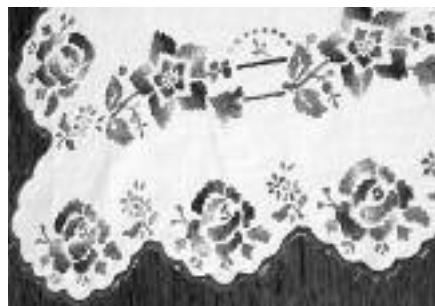

Melania Pap iz Vinkovaca

Vesti je počela u ranom djetinjstvu, a ljubav prema vezu prenijela je i na svoje kćeri. Uz puno vezova koje je sama napravila, sačuvala je i ručne rade svoje bake Olge Nađorđ i majke Ljubice Pavlović, a uz njih i stare običaje.

Ručni radovi pok. Ljubice Pavlović

Ovako se nekada namještao krevet. Prvi vezeni prostirač pokriva je slamaricu, a drugi dunju.

Kuharica koja se stavljalala iznad štednjaka i umivaonika.

Vezeni rub na podsuknji.

Tkani ručnici.

Tkani stolnjaci koje je izradila pok. Olga Nadjordđ.

Ručni radovi Melanije Pap, rođ. Pavlović.

Danas se ručni radovi čuvaju u ormarima i muzejima i malo je mlađih koji žele naučiti izrađivati vez i šivati nošnje.

Sretna sam i duhovno bogatija što sam upoznala povijest jednog malog naroda, povijest koja je bliska mojim korijenima i s kojima se isprepliće.

Sretna sam što sam naučila vesti i šivati. Puno hvala Melaniji Pap i Makreni Čordaš koje su mi u tome pomogle.

Košulja koju sam šivala za tamburaše iz Cvelferije.

Vez je izradila vrijedna vezilja Marća Lukač iz Gunje.

Slavica Čorak

Iz duhovnog života

З духовного живота

ДУХОВНИ ЖИВОТ У 2014. РОКУ

И тот 2014. рок помали гу свойому концу приходзи. Думки ше зявлюю, здогаданя унапрямлюю. По чим запаметац тот рок? Зоз чим го зазначиц кед у питаню духовни живот по наших парохийох у Горватским Подунавю? Думаня сом же ше треба здогаднуц даскеліх значних, некаждодньових подійох. Шлід по котрим вони начищлени створел ше сам од себе. Чежко бешедовац хтора од ніх за нас найзначнєйша, або о чим би требало перше писац. Прето су писани шлідом по яким думки приходзели.

Наша младеж у Дубровнику

По жаданю св. Йоана Павла II уж роками ше по цалим швеце отримую стретнуца младих. Вони ше отримую на шветовим, регионалним, национальним и локальним уровню. За шицких младих католікох у Горватской остатнє таке стретнуце отримане того року у Дубровнику 26. и 27. априла. Спомедзи веци як 35.000 младих була и наша грекокатоліцка младеж з подруга цалей Крижевской епархії.

З наших крайох уключели ше парохи: Петровци, Миклошевци, Вуковар, Канижа и Славонски Брод. На єдним автобусу пошли зме дожиц красу младосци, виражиц своё чувство вири, але и упознац и стретнуц Дубровник и Дубровчаньох. Сама програма стретнуца була унапрямена так же би ше окрем духовних дожицох могло дожиц и культурни скарб єдного з найлєпших варошох на Ядранским морю. Мали зме нагоду дожиц як тисячи младих по дижджовней хвилі одушевено и розположено ходза през улічки Дубровнику, у церквох ше чула молитва, на площех писня, а веци ушлідзела заєдніцка Служба Божа. По Служби Божей обидва автобуси младих зоз нашей епархії були змесцени на спане у Старей Мокошици, недалеко од Дубровнику. Наш владика кир Никола Кекич, други дзень там служел Службу Божу, на котрой од наших паноцох сослужовали о. Даниел Хранилович, капелан у Загребе и мр сц. Владимир Седлак, парох петровски. У драже дому нацивели зме паломніцке место Меджугорє.

У автобусу ше модлело але и шпивало, упознавали зме ше зоз крайом през котри зме преходзели и места на котри зме одходзели. Вєдно зме ше дружели, а найвекша радосц була видзиц же ше и попри розличных обчекованьох наших младих кед шедали до автобуса и рушали, на концу створела єдносц у розличносци.

Остава заш лем думка и питанє, чи можліве же єден таки моцни „event“ не наишол у подаєдних наших парохийох ані нательо места же би ше пробовало прибліжиць таку можлівосць стретаня и друженя нашей християнскай младосци? Чи ми младосць одписали и скорей як зме ю страцели, або ю нароком трациме? Остава питанє з яким правом то робиме? За чий або яки интерес зрадзуєме тоту часць нашей духовней активносци? То питанє котре себе требаме поставяць не лем парохове, але и родичи, просвітни и культурни рботніки. У яким напрямле идзе наша народна свидомосць и чи ше ю може одвоїць культурно, духовно, язично и етнічно же би тоти елементы єдны без других жили службай од двух генерацийох? Будзме себе щири, обращме ше коло себе и дайме себе одвит. Можебуць ше мушиме усвидомиць же по питаню таких стварох ище заоставаме за чувством котре мали нашо прадідове и дідове кед свойо дзеци и унучата посылали на Евхаристийни конгреси на Закарпат'е, прейг' Будапешту по Рим и стретнуца Католіцкай акцыі у 19. и початком 20. столітия, а нам нешка у дзепоєдных штредкох нараз чудне вообще же ше намага пробоваць даць з младосцю организація. Кажда чесць там дзе ше по тим питаню ище голем пробує.

Свидомосць же ше прейг' ноци ніч не може пременіць, тим вецей вимага у нас питанє цо зме робели остатні 5, 10, або 15 роки, а тиж так и цо робиме нешка за нашо ютре? То не лем питанє таких стретнуцох, але и активносцох з младосцю вообще, у котрих по моім думаню ище вше недостаточна сотрудніцка димензия на духовно-культурно-просвітним полю, голем на уровню котрого мали нашо стари трицетих роках 20. столітия и скорей.

Завитни дзень и Водица

Од самого постановеня Завитного дня 1853. року, на треци дзень Русадльох бачванско-срімски Руснаци тот дзень шветковали з одходом на паломніцку драгу до Водици, або з окремну завитну молітву у своіх местах, духовно заш повязані зоз тим нашим Марійовим святыліщем котре по своеї значносци и велькосци за нас Руснацох на истим уровню як и Илача, Альмаш, Дорослово, Текії, Драготин, або Шумеће за других коло нас. По наших валалох маме вшадзи завитни крижи або каплічки на чесць Мацери Божей, та аж и Лурдески пещери, но вони вше лем унапрямовали гу центральному, а то за нас Руснацох на тих просторах уж вецей од 160 роки Водица.

Було хвильки у блізшер, або дальшер прешлосци кед ше пре рижни политично-историйно-економски обставини не могло дойсц до Водици и теди ше нашо людзе заш лем знаходзели отримац Завитни дзень, та так ёден час то було у Илачи, а вец и по наших парохийох. Прешвечени сом же важне отримац и чувац тот наш духовни обичай Завитнаго дня.

Од уходу до Европскей униї, можлівосц одходу до Водици за нас ознова лёгчайша, бо ше до Водици може пойсц и зоз особну карточку. Вше було наших людзох котри на автох нёвистато, з рока на рок, ишли до Водици, и не шмеме тоту жертву не спомнунц, ал€ после вецей рокох ознова зме обновели одход на паломніцтво организовано на автобусу. Паломніцтво на треци дзень Русадльох з нашого Славонско-сримскаго викарияту того року позберало автобус вирних зоз парохийох углавном Петровци и дакус Вуковар. Паломнікох водзел петровски парох мр сц. Владимир Седлак. По Служби Божай у Водици, нащивело ше и гроби наших владикох, а на гробе остатнього крижевскаго владики кир Славомира Микловша запалёна швичка и вимодлёна молитва. Нащивело ше и манастир шестрох служебніцох, а велі обишли и свою фамелию. Коло организованай групи було тиж и паломнікох на автох зоз местох дзе жио нашо вирни у Горватским Подунавию.

Чувство за духовни потреби и обичаї котри и идентитетно одредзую нашу духовну припадносц намагало ше вше посвидомйовац вирним, та и нас у наших обставинох и часох обовязуе на исте. Прето би ше, начальн, исте цо горе поведзене за младих могло применіц и на тоту подію. Вшадзи крашнє ходзиц, добре вшадзи пойсц, нащивиц рижни паломніцкі места, духовни семинари, ал€ свойо не занедзбовац, точнейше не нароком вихабйовац, бо то чудна пасторална аномалия на котру, думаня сом, по совисци не мож лем з главу безпомоцно закивац, з руку одмахнуц и зоз тим закончиц бешеду.

Крижевски владика кир Никола Кекич у канонскай визитациі наших парохийох

Канонска визитация порядова и урядова нащыва парохій зоз боку епархиальнаго владики котра би ше требала повторйовац кажди пейц роки. Тота нащыва причина за превериц шицкі потребни кнїжкі и формуляры, урядову діялносц ёдного пароха, ал€ и реални живот одредзеней парохияльней заедніці. Пре обставни Отечественей войны, канонска визитация наших

парохийох не одробена веций як 25 роки. То саме по себе принесло и одредзени почежкосци, але тиж так и вельку радосц за велью позитивного цо ше одбува на наших парохийох.

Владика у своєй програми визитациі обишол парохії Вуковар (25. и 26.08.2014.), Райово Село (26.08.2014.), Петровци (27.08.2014.), Миклошевци (28.08.2014.) и Берак (29.08.2014.). Под час визитациі бешедовал зоз церковними одборами, стретнул же з людзмі зоз представнікамі институційох управи, школства, культуры, здруженьгох. Понеже зме специфичне владичество, розцагнute през цалу Горватску, и чувство повязаносци чежше отримац живим. Веций раз праве пре оддаленосц и не можлівосц учасцаваня на важнейших подійох нашого народу, як цо то Дні Руснацох, та други нашо манифестациі, у шерцох вирних ше знала твориц думка же нас наш владика не третира на ёднаки способ як других у нашим владичестве, але вон ше праве през дні визитацийох намагал указац свою оцовску бригу за наш народ. Бул порихтани випитовац ше и стретнуц ше, але и чуц питаня вязана за нашу кождодньову духовну терху. На окремни способ указал увагу парохияном у Райовим Селу, котри праве скорей того прежили вилів Сави на їх валал. Ношел им машини за висушоване обисцох, остарал ше принесц одредзену помоц прейг „Caritasu“, поцещиц натрапени народ.

У своєй визитациі остане запаметані як владика котри после веліх роках змогол моци преламац и направиц крачай напредок, обисц владичество, нащивиц шицки парохії, упознац ше зоз реалносцу живота у ніх. Дожиц наш народ и нашу культуру саме по себе розумліве дакому хто зоз тим од малючка роснул, тим веций треба ценц намаганя нашого душпастира котри совисно виполнююци тоту часц своєй служби уложел свойо моци буц шицким дзецом владичества духовни оцец.

Виберане и потвердзоване церковных одборох

Вязане за канонску визитацию було и выберане и потвердзене церковных одборох у наших подунайских. т.е. сримских парохийох. Дзепоедни одборы потвердзени, дополнены, або обновени. У петровскай парохії по перши раз коло одборнікох буду выбраны и одборнічки. Новы одбор будзе мац штири хлопски и штири женски члени. Так того року по терараз выбраны або потвердзени церковни одборы у парохийох у Вуковаре, Миклошевцох, а у цеку рыхтане за выбор одборнікох и у парохії у Петровцох.

Церковни одбор як сотрудніцке цело парохови, совитує пароха и у шицких важнійших діяльностях, ведно зоз нім одлучує о проєктох и програмах єдней парохії у духовним и у других подручох живота. Вше була чесць буць одборнік, дзепоєдни ше одборнікі зоз прешлосци прецагую през валалски анегдоти, баламуты и приповедки. Способ обнавяння членох у новим зволаню церковного одбору указує велько о животу єдней парохії. Пасторална потреба вшадзи иншака, та и способ ошвижованя одборнікох або затримоване старих завиши од того. Структура самого одбору тиж так велько гутори о себе и о способе на котри ше сце сотрудзовац на релациі церковни одбор – парох, котри на концу и сам ex ufficio (по служби) член одбору, а не його вонкашній сотрудник и требал би вше ягод таки буць и дожити.

Будовательна робота по наших парохійох

Же би єдна заєдніца вирних достаточно функционовала невихабно ше муши стараць не лем о вирних, але и о будинкох од общей потреби єдней парохії. То у першим шоре храм Божи, вец парохиялни будинок, други каплічки, крижи, теметови або други будинки и маєтки котри припадаю єдней парохії.

Тот рок остане запаметани по обнавяню церковній огради у Миклошевцах. Роками помали зазберующи средства и зоз вельку помоцу людзох з валалу, а под водством миклошевского пароха о. Йоакима Симуновича, перше розбудована стара ограда, повинімани цегли зоз фундаментах. Потим виляти нови бетони: фундаменти и мурички, а стару ковану ограду обновел фаховець котри ей врацел жридлову красу. На тот способ и тата часць церковній порти, котра як остатня у повойновим обнавяню церкви и парохиялного дому осталась ище непокончена, достала свой нови и красши випатрунок.

У парохії Берак, дзе о наших вирних духовну бригу тиж так водзи о. Йоаким Симунович, обновене и претрещене закрице на старим швабским будинку котри у себе облапя парохиялну церкву и квартель за биване священіка. Стара присловка же калап главу чува, а зоз главу и здраве члопека, так и закрице перша ствар котра ше на єдним будинку обнавя, бо дзе закрице премака не вредно ані мури шориц.

У Вуковаре на церкви Христа Царя прешлых роках обновена фасада, а того року на парохиялним будинку з помоцу и вредними руками церковных одборцах и пароха о. Владимира Магоча, претрещене закрице. Тиж так обновени и патоси у хижкох. Зоз тим куспокус парохиялни будинок вецей-рочно защищены од атмосферских водах, а зоз тим и од єдней часци влаги у повалох и мурох.

У Петровцох и того ше року будовало. Будовательни роботи ишли у даскеліх напрямох. У першим шоре то обнавяне і претресане закрица на церкви, бо вода уж роками чурела по повали и по пойдзе на углох дзе ше церква прещирює у форми креста. Греди на тих местах як и коло турні уж були очковани або згніти. Доліні атмосферски води були уж скорей одцагнути од церкви, алє не була рищена повала. Тераз и тата капитална робота на єдним з найвекших храмах у терашніх рамикох Крижевской епархії ришени. Закрице познімане, подескане, зоз фолию обложене и озова закрите з черепом, дотирвали часци дополнєти, на местах дзе була потреба закрице змоцнене, а положена и зашита од шнігу. Положени громбран на церкву, пременєти рини и циви котри на даєдних местах були преардзавени. На Кирбай поблагословени нови крести котри у остатніх тижњох новембра положени на чоло церкви, на место старих котри з роками препадли, а од єдного з нїх остала лем палічка.

Опрез парохії одробене 30 метери дражки, коло 50 м² мосцику, дражка гу уходним дзвером парохиялного будинку и 26 м дражки коло самеї хижі. Наручени и нови капури, а вимуровани мурик и поставени слупи за нову ограду. Убудовані нови облаки и наручени двери, а планує ше положиц и основи за центральну систему зогривання, як и глазури по шицких хижох. Струя на новим будинку скапчана, прицагнути и телефон, а шахта за воду з потребну опрему тераз докончена.

Обновена Дудашова завитна каплічка Марії Лурдескай на Маринской драги и Салаков криж у церковней порти. Так од валалских крижох и каплічкох за обновиц остало ище лем Буилов криж у улічки Грабик. Одвалені и найдзены крижик врацены на своё место на уходну капуру, а у церковней порти вонконцом зasadзена лаванда (коло 100 садніц) же би прикрашела церковну порту.

Даєдни зоз спомнутых роботох одробени з робтну акцию церковного одбору ведно зоз парохом мр сц. Владимиром Седлаком, або членох парохії котри ше сами понукли помогнуц, а други заш пре фаховносц роботи погледовали озбильнейши ангажман майстрох, та робота одробена прейг фирмox.

У шицких будовательных проектох по наших подунайских парохийох роботи одробени двояк: зоз фондох Крижевской епархії, або зоз дарованих и назбераних пенежох наших вирних. Нє треба забуц ані волонтерски дух з яким члени церковного одбору и други вирни подпомагали своїм парохом у начишеленых роботох, а тиж так за похвалу и человечносц тих котри ше под час роботох здогадли почасниц майстрох и роботнікох.

о. Владимир Седлак

Заєдніца Вира и шветло

ЄДЕН ЦАЛКОМ ИНШАКИ ШВЕТ

Уж осми рок у Вуковаре иснуе заєдніца Вира и шветло. Оформена є при парохияльней церкви св. Филипа и Якова, ма члени у цалим городу и екуменскому є характеру. Першe повеме цо то за заєдніца, а веc о тим як настала и як роби у Вуковаре.

Вира и шветло медзинародни рух хтори настал зоз жадая же би ше помогло особом зоз векшима або меншима интелектуалними почежкосцами и їх фамелійом. Рух жадал же би особи зоз менталним гендикепом и их фамелії нашли свойо место у Церкви и дружтве. Заєдніца ше состої од трох категорийох людзох. Перша то дзеци. То особи зоз векшима або меншима интелектуалними почежкосцами, а можу буц дзеци, адолосценти або уж одроснуты особи. Звичайно их наволуєме особи з окремніма потребами. Вони шерцо заєдніци. Друга категория то родичи, а треца приятел€. Приятел€ ту же би помогли и олгчали живот дзецом и родичом. Вира и шветло дзецом помага же би у своїм живоце одкрили и препознали дарунки хтори маю, як и радосц приятельства. Родичом Вира и шветло дава потримовку у животних спокусох и оможлівує им же би яснейше видзели нукашину красу свойого дзецка. З часом родичи поставаю потримовка єдни другим у чежких животных ситуацийох. Приятел€ през дружене зоз особами тей файти гендикепу одкриваю єден цалком иншаки швет, цалком прошивни од ривалства, пенежку и материялних уживаньох. Вони одкриваю швет нїжносци и вирносци, слуханя и вири.

Вира и шветло вери же кажда особа, аж и гевта зоз найвекшим гендикепом поволана преглїбиц свой живот у Исусови, примац шицкі духовни богатства зоз Церкви, сакраменти, літургійну традицию. Вон або Вона поволані же би були жридло ласки и мира за ширшу заєдніцу, за Церкву, за цали швет. То не така заєдніца у хторей ше жие 24 годзини на дзень. Тота заєдніца обовязно ше сходзи раз мешачно, а штредок стретнуца Свята Служба Божа. Спрам потребох може ше сходзиц и частейше. Кед ше добре упознаю, члени ше часто сходза и помагаю єдни другим и у своїм шлебодним чаше. Ёдна заєдніца чишлі коло 30 особи, а кед же тото число векше веc настава час же би ше подзелела на два заєдніци.

Сам початок на шветовим уровню бул таки же 1968. року ёдна фамелія зоз двойма дзецми, хтори мали валькі почежкосци у розвою, не прията до автобуса зоз боку паломнікох хтори ишол на владическе паломніцтво до Лурду. Паломніки их не сцели вжац же бим им хори дзеци не завадзали на

После єдного стретнуца

драги. Родичи жалосни и розчаровани заш лем рушели на паломніцтво до Лурду зоз своїм автом. Кед сцигли до Лурду у готелу их нє сцели приятц як шицких других госцох, але им гварене най зоз дзецыми останю заварти у хижі, та ше им там и єдзене будзе послуговац. На улічкох Лурду людзе ше за німа оглядали, преходзели на други бок улічки же би ше зоз німа не стретли, а подаёдни и наглас пригваряли же таки дзеци требало охабиц дома, а нє водзиц их зоз собу. За тото дознали и у тим справованю обачели вельку неправду ентузиясти Жан Ванир и Мари-Гелене, та одлучели организац паломніцтво до Лурду лем за особи зоз почежкосцами, их фамелій и приятельох. Так 1971. року до Лурду пришло 12 000 паломнікох, од хторих 4000 були особи зоз окремнима потерабами, а гевти други були родителе и приятеле. Так ше народзел рух Вира и шветло, а його пламень любови преширел ше по цалим швеце. Нешка Вира и шветло живе у 185 жемох швета и ма прейг 1 500 заєдніци. Заєдніца у Рэпублики Горватскай зажила 1993. року и од теди ше розширела, так же нешка у нас ест 28 заєдніци у 22 местох од Вуковару по Задар. У Славонії ест найвецей заєдніци. Кажду заєдніцу водзи координацийни тим чийо члени лаикове и паноцец хтори ма улогу духовного пастира. Нажаль, нє маю шицки заєдніци потримовку своїх паноцох, та су вец з того боку ощербени и чежже

им витвориц задатки на хтори су поволани.

На медзинародним полю рух Вира и шветло ма витворену Повелю и Конституциу и по њих дійствує и живе. Лого им чамец на отвореним морю у хторим ше вожа дванац особи як дванац Исусово апостоли. На икони Вири и шветла находза ше три особи – Исус розопяти на крижу, Пресвята Богородица и св. Йоан под крижком. Исус символизује дзецко хторе церпи пре худобство и одрученосц, Пресвята Богородица символизује родитеља хтори церпи пре церпене својога дзеца, а св. Јоан символизује блізкого и вирнога пријатеља у заједници.

Мешачни стретнуца одбувају ше по Водичу яки ше каждого року вираја нови, преклада на шицки потребни језици швета, так же ше у цалим швеце обрађају исти теми. Праве лем за перши рок, док заједница у оформљавању, иснује початкови Водич и вон вше исти за початкови период. Шицки нови заједници муша го прейсц и обробиц. Скорей каждого стретнуца, дас тидзень скорей, зиходзи ше координациони тим и пририхтује стретнуце. Водза ше поради who цо одроби же би ше должностници не зведли на једну або два особи.

Саме стретнуце випатра так: по приходу, на уходзе достане ше на шнурки даяки знак направени зоз паперу (нпр. квецик, шерцо, швичка, крижик...) на хторим ше напише мено особи хтора го будзе на стретнуцу ношиц. То окремно значне з почетку док ше людзе медзи собу не познају, та им надпис зоз меном оможлјије лепшу комуникацију. Кед ше шицки змесца (шеда ше на карсцелі пошоровани до круга, же би кажде каждого могол видзиц, а медзи карсцелями стол хтори украсени и на њим запалена швичка) стретнуце почина зоз гимну хтора одредзена на националним уровню. Тота шпиванка, як и шицки други хтори ше шпивају на стретнуцих, то таквони писні зоз рухом. Указоване зоз руками того цо ше вигваря, дзецом оможлјије лепше похопијоване того цо ше вигваря и интресантне им. Потим ше модлі молитва Заједници хтора јединствена за цали швет. Модлі ше так же водитељ стретнуца вигваря часц по часц молитви, а веџ шицки за њим понављају. Кажда особа хтора перши раз приходзи на стретнуце, палі своју швичочку на великеј швички, хтора веџ символично ошвицује јого уходзене до заједници. Водитељ муши на каждим стретнуцу добре мерковац чи јест дахто нови же би запалел швичочку и повед даскељо слова о себе, же би го други упознали. Водитељ тиж предложује зоз бешеду и анимираје людзох, а окреме дзеци, же би ше вербално выражали о тим цо робели и як препровадзели час од остатнога стретнуца. Ту веџ вони вименују својо дожица и зоз својим ширим вигварјњом оможлјију же би слухаче зоз нїма подзелели їх радосц як и жалосц, бо вони ишак не знају, не кладу на себе маски як цо то ми робиме. Потим

Желько Мудри у Отоку на Регионалним стретнуцу

ялькох. Вони не лем же то любя, але то им и помога же би лепше похопели радосну вистку хтору нам принесол Иисус Христос. Тиж так на Служби Божей моді ше Оче наш зоз рухами. После Служби Божей снова ше идзе до просториі за стретнүце на агапе.

Же би заєдніца зажила у новим штредку потребне озберац зацикавени дзеци, родичох и приятельох, и до госцох поволац уж признату заєдніцу же би запалела пламень любови у тим штредку. Звичайно приходзи найблізша заєдніца, прето же би през час промоциі хтору нова муши прейсц була на потримовку новей. То ше віше збува коло швета Мацери Лурдской у фебруару мешацу, кед ше у Католіцкай церкви преславя Дзень хоротнікох. Час промоциі тирва найменей ёден рок, а може и дужей. То вироятно за кожду заєдніцу найчезши час у хторим ше треба упознац и ошлебодзиц, же би то вец преросло до такого познанства же ше шицки медзисобно справую праве як власни браца и шестри, и не можу дочекац час нового стретнуца. Кед ше зоз тима дзецими стретнёш на уліци, вони окрем других питаньох віше питаю, а кеди ше заш шицки ведно стретнеме у церкви.

У Вуковаре заєдніца Вира и шветло зажила праве на Дзень Мацери Лурдской 11. фебруара 2007. року. То було нєдзелю пополадню. У Пасторальним центру св. Бони, на поволанку пароха фра Ивици Ягодича пришли

ше обрабя тема мешаца хтора обовязно духовного характеру, роби ше по групох, бавя ше бависка, модлі ше, а у медзичаше вельо ше шпива. Дзе то можліве, заєдніца ше активно уключуе до Святей Служби Божей спрам своїх можлівосцох. Так ту вони можу шпивац, читац, глумиц... Вшеліяк дзеци найволя глумиц и tota часц ше вола “оживіоване Євангелій”. Дзеци ше пооблека до костимох и кед паноцец пречита Євангелію шицки пошедаю, вец дахто зоз координційного тиму ище раз чита пречитану Євангелію, а дзеци то сценски виводза зоз помоцу при-

родичи зоз дзецими з окремними потребами и зацикавени парохиянє же би були приятеле и члени заєдніци “Шерцо св. Винка Палотия” зоз Винковцю. Початково крочаї були чежки и пре рижни причини шветово є припозната аж о штири роки. У початковей роботи велью им помогнул Водич за перши рок и Водич за координаторох. Зоз часом достала мено ”Ладьочка”, а у вибераню мена участвовали шицки члени на єдним од стретнуцюх.

”Ладьочка” ше сходзи кажду другу нєдзелю у мешацу у Пасторалним центру св. Бони. На стретнуце приходза людзе зоз цалого городу. Заєдніца специфична прето же ёй члени по вирским опредзеленю римокатоліки, грекокатоліки и православни. Тиж так ма вецей дзеци як родичнох, прето же ше до заєдніци уключели особи хтори биваю у хижи хтора дїйствує при Здруженню “Голубица”, а стара ше за особи зоз менталну ретардацію, а вони не жию зоз родичами. Тиж так ”Ладьочка” организує креативни рботні, окреме пред Крачуном и Вельку ноцу, кед дзеци з помоцу приятельох вирабяю рижни предметы хтори ше вец предаваю на предайних виставох. Достати пенеж хаснue ше за потреби самих членох.

Вуковарска заєдніца през рок ходзи на вецей паломніцтва. У сентябру мешацу ідзе на городске паломніцтво Мацери Божей при дубе на Прилево у Вуковре. Друге паломніцтво им до Меджугоря, на Медзинародне паломніцтво инвалидох. Треце им национальне паломніцтво дагдзе у Горватской, хторе организує национальни координацыйни тим и каждого року отримує ше у другим месце. Штварте паломніцтво им особне, кед заєдніца ідзе дагдзе сама и то на концу рботного рока, а то ту блізко, Илача, Бапска, Альмаш и подобне. Тиж так вешені иду на Региональне стретнуце инвалидох, а вяри на Владическе стретнуце инвалидох. Тиж так ходзи ше до других заєдніцох и примаю госцю зоз других заєдніцох, а то треба буц найменей раз рочно. Каждого року на национальним уровню єст организовані духовни камп на хтори може исці хто сце. Понеже ше Вира и шветло стара о духовней димензії каждого человека, вец шицким дзеци ”Ладьочка” оможлівює же би мали голем раз рочну споведз у чеше пред Вельку ноцу, а споведа их їх духовни пастир хтори им вше за шицко на розполаганю.

Ти хтори ши праве прочитал тоти шорики, кед ци голем раз читаюци тот текст шерцо моцнейше задуркало, знай же и ты поволани же биш запалел свою швичочку у найблізшай Заєдніци, або ши поволани же биш дацо таке основал у своїм штредку.

Любица Гаргай

Kruh naš svagdanji

Хлєб наш насушни

НА ДРАЖКИ НАШЕЙ КАЖДОДНЬОВОСЦИ

ПОЛЯ БЕЗ ПАРАСТОХ – ПРАЗНИ ЕКОНОМСКИ ОБЄКТИ

И тей єшені до самей ноци гурчали трактори по наших хотарох, нашо вредни параги жадали вихасновац кажди красни дзень, кажду хвильку за окончоване роботох на польох хтори остали на истих локацийох дзе ше на стотки роки ховало найвецей житарки, подаєдни олеярки и рошліни за статкову покарму, скорей граворицу, а нешка бетеліну. Медзитим, здогадаме ше не так давних часох кед и цукровей цвикли було надосц пошате на наших польох. Правда же зоз цвиклу було вецеі роботи, же ше мушело вецеі материялно укладац, але на концу продукції, кед продукти були випоручени, заробок бул лепши як у продукції других културох хтори ховали нашо параги. Без огляду же роботи знали потирвац и по Крачун, же було чежко, але тото чежке ше швидко забуло кед на полю добре зродзело, кед продукти попраданы и наплацены по цени хтора була экономски оправдана, односно зоз хтору продуктовател були задовольни и кед видзели же іх робота и материялно и морално припозната.

Без гарантаваних одкупных ценох польопривреда препада

Шведкове зме же нашо продуктователе хтори обрабяю векши жемово поверхносци остатней децениі у своій продукції приоритет давали цукровей цвикли. Прецо потолковали зме у горніх шорикох. Медзитим, з рока на рок продукція тей культуры на наших польох кус покус щезовала. Подобни обставини и у хотарох сущедних валалох. Прецо ше то так случело? Одніт

на тото питане не чежко дац, без огляду же причини ёст вецеі, але найзначнейша тата же ше одкупна цена зменшовала, а трошки продукції росли. Бул ту и ёден сушны рок котри преполовел урожаі зоз котрима ше ледво могли вимириц трошки продукції. З другого боку и механізація, котра потребна за ховане тей индустрийней рошліни дакус иншаки и не можу ю поку-

На ёднай фарми кравох

Жатва жита

пиц шицки продуковател€. Цени услугом выбераня и одвозеня ше звекшовали, а на нїх продуковател€ не могли дїйствацац.

Пред 10–15 роками рушели програмы на уровню держави котры мали за ціль ожыц статкарску, мл€чарску и овоцарску продукцию, а з тим и вязану индустрию хтора би прерабяла тоты продукты. Людзом понуканы вигодны кредиты за котры було обещане же ше годні одплацовац и зоз випорученіма продуктамі. Крашн€ то випатрало. Обещані субвенцыі у овоцарстве за дзвіган€ новых винїцох, овоцнікох под яблукамі, шл€ўкамі, кайсамі и іншого. Механізация ше могла купиц и значны уложены финансійны средства по законченим укладаню були врацены продуктователью. Наш чловек ше нїгда не бал од роботы, та вел€ рушели до новых продукций. На початку то було крашн€ и справди так як ше обецовало, а о даскељо роки ше паритеты ценох на релациі продуктователь–одкупійнач погубели, разумі ше, на чкоду продуктователью. Каждого року заробок бул менши. Цена основному репроматериялу росла в€дно зоз другіма трошкамі, превозене, амбалажа и тому подобне. Вел€ продуктовател€ кредиты віше чежше одплацовали, а дзепо€дни покус почали и розпредавац основны средства за продукцию. А веџ ше нагромадзели и другі проблемы хторы сворени пре природны, а веџей пре штучны причини. Гоч цена була на дяки способ и загарантавана, одкупійнач віше нашли способы зоз хторима збівали цену одкупеных продуктох. Наишол ту и єден сушни рок, та кукурица слабо зродзела. Веџ погуторене же вона не здрава за покарму кравох мл€чарох и знова бриги. Куповане готовей покарми подрагшовало продукцию, а зменшан€ одкупн€й цени мл€ка була значна причина же дзепо€дни продуктовател€ почали напушцовац роботы котры на їх газдовствох децензіями робели. Красны сучасни фарми до котрих уложены и по даскељо мільони куни остали празни и зароснути до коровча. Менши продуктовател€ мл€ка

Виберане цукровей цвикли

ест таких хтори би сцели робиц, але би хтошка зоз найвисших институцийох требал обезпечиц стабилне и сигурне тарговище, а ту ше подрозумює стабилни цени репроматериялу и випорученим продуктам. Чи то ест дагдзе у швеце? Цену продуктом одредзує купец? Нет, ест лем у нашей польопривреди и веџ не чудне же дзепоедни продуквател€ свойо маєтки подполно напущели и хлеб пошли зарабяц до других державох. Здогадніме ше лем старей присловки: „Маєтни валал – маєтна и держава!”

тиж тото почувствовали, та тераз по наших валалох мож на пальцы начишліц обисца у котрих ест крави, а дараз их було у каждого и по даскельо.

Думам же дзелім думан€ и предклади веліх наших продуквательох. У першым шоре же би ше ожило валал, же би ше подмладзело валал то сами жител€ не можу. Медзи нами ище

Желько Лікар, дипл. инж.

ПОРАДИ НАШИМ ЗАГРАДКАРОМ

ЄШЕНЬСКА ПРОДУКЦІЯ ПАРАДИЧОХ

При интензивній продукції заградкових рошлінох у завартим просторе окреме мушиме водзиць рахунку о плодоряду, бо кожда рошліна под час росту має свої специфічності які ше одноша на виношені рижних микроелементах зоз жемі, звекшані токсинах, розвой коровча, вистатосць жемі у пасму дзе ше розвива кореньова система, а пре применьовані подобних агротехнічних мирох, насампредз наводнівания, структура жемі у величайшій мірі погоршана.

Дзепоєдні култури не подноша монокултуру (односно не толерантні су на шатву за широм, кожди рок іста култура на істей поверхносці) і реагую на тот способ же им пороснүце слабше, веќша можлівосць за розвой рижних хоротох и чкодлівцох, та на концу и урожай зменшани (окреме патрига). Парадичи на монокултуру дакус толерантні, нормално можу роснүць и приношиць плоди 3–4 роки за широм. Треба лем знаць основне же и парадича рошліна длугокого дня, односно люби цо веџей шветла.

Продукция парадичнох за єшень

Зоз іскусства продуктователі знаю же ше парадича шеє, пресадзує на яр и же плоди починаю зрець на початку літа. При продукції у завартим просторе вони починаю зрець дакус скорей, у зависносці у яких ше их умовийх хова. О тим же як я продукуєм уж сом писал, але здогаднем. Шатву

Тидзень пасля орезавання

окончуєм у першій декаді децембра. Пред конець того мешаца пикирам, а пресадзуюм концом фебруара и на початку марца. Надпомнам же у тих пластенікох мам зогрівані. Верхи заламуем после пяятей етажы, а перши узрети плоди оберам на початку мая. Пята етажа дозреє на початку юлия мешаца. Приприхтовані за продукцию и оберані парадичнох

Обновени парадичи—после коло 25 дні як пущени фатюги

чи пресадзена парадича спада гу барз вчасним, штреднє вчасним лёбо познім хтори зрею и за 80–90 дні од пресадзования.

Други способ то кед на старым стеблу, зоз хторого зме пооберали остатній парадичи, охабиме ёдну лёбо два фатюги (зависно од потенціяльней велькосці плодох). Скорей як одрежеме часц зоз старого стебла добре залёсеме, погноімеме прейг системи капка по капка и поопатраме же чи уж рошнє да ёдна фатюга (не важне на хторей є висини). Кед же ше на стеблу ище не може видзиц ані ёдну фатюгу вец тото стебло не рушаме док вона не „вибие”. Стари лісца не рушаме най рошліна нормално жиє, а кед фатюги вирошню коло 20 центиметри вец тото старе лісце орезуеме. Добиваме нове стебло, як сом уж гуторел, зоз ёдним лёбо двома конарами (стеблами). Кед нам фатюга виросла горе, високо, вец тото стебло спущуеме долу, ал€ треба барз меркковац же би ше фатюга не одламала (таки фатюги привязац гу старому стеблу).

На новей рошліни зоз ёдним стеблом (фатюгу) охабиц 4–5 етажи и вец верхи пооламовац, а на рошліни зоз двома стеблами (фатюгами) верхи орезовац после трецей лёбо штвартей этажи. Ані у першим, ані у другим

Парадичи

случаю дополнююще опрацковане нє потребне, приходзи до самоопрацкованя, а защита подобна. Технология такого способа єдноставна и надпомнам же ше вона може применіц лем при парадичох, а ніяк при патриги лєбо огуркох.

У случаю зявеня даяких чкодлівцох, инсектох як цо била мушка, думам же потребни консультациі зоз фаховцами. Кед потенциални продуктователь може випочитовац термини, вец може зоз тих истых парадичох оберац плоди од конца августа та по позну ёшень и предавац на тарговищу по векших ценох як влєце, бо ше вєшені звичайно чувствує векше погледоване. У першим случаю дзе зме рихтали нову пресаду мушели зме уложиц значни средства за нове шаце (хторе барз драге кед ше сце мац квалитет), а у другим не укладаме ніч, лем разуми ше, роботу хтора подобна у обидвух случайох. Урожай и квалитет зоз правилним и фаховим допатраньем будзе ровни як и у ярней продукції. У ёшеньскай продукції зна остац подаєдна неузрета парадича. Таки плоди, лем най буду здрави и неочкодовани, пооберац до гайбочки, а медзи ніх положиц даскельо узрети и прикриц зоз агротекстилом лєбо обычним покровцом и тримац на температури на коло 20 ступні целзиусово. За даяки 10–15 дні поопатрац и кед же даєден плод гніє вируциц го, а за идуци тиж коло 15 дні будземе мац узрети и смачни парадичи як цо зме оберали на яр лєбо влєце.

Значи, я у ёшеньскай продукції старе стебло обнавям преіг фатногох. Так робим уж веций як 15 роки и можем повесц же сом задовольни. Работа физично нє чежка, а як сом уж гварел, до новей продукції ше нє уклада ніч.

Желько Лікар, дипл. инж.

SADRŽAJ – ЗМИСТ

DRUŠTVO I POLITIKA ДРУЖТВО И ПОЛИТИКА

8. Međunarodni znanstveni skup „Nacionalne manjine u demokratskim društvima“ - Zvonko Kostelnik	5
Regionalna škola ljudskih i manjinskih prava - Zvonko Kostelnik	8
Перша явна трибина о Стратегії розвою Руснацох	
у РГ по 2050. рок - Марияна Джуджар	12

KULTURA I PROSVJETA КУЛТУРА И ПРОСВИТА

Активносци КУД-а „Осиф Костелник“ у вигнанстве од 1991. по 1999. рок - Мария Такач	30
100 Роки школского будинку у Петровцох - Агнетка Балатинац	71
Литературни вечар на 41. Петровским дзвону - Вера Павлович	76
Ювилей Дравских габох и робота КУД Руснацох Осиек - Агнетка Балатинац	81
Зайда за мирни сон - Агнетка Балатинац	84
Кніжка пошвецена миклошевскай младосци - Ксения Лікар	85
“Дом у шерцу” - Любница Гаргай	88
Владимир Провччи “Душа як гушля” - Вера Павлович	91
Монография 100 роки школи у Петровцох 1914-2014 - Вера Павлович	92

LITERATURA ЛИТЕРАТУРА

загадка у чувствох - Любница Гаргай	94
закей - Любница Гаргай	95
Цинка - Агнетка Костелник Балатинац	96
Жимски сон - Агнетка Костелник Балатинац	97
Я нє огварям и нє виволуєм - Яким Пушкаш	98
Розгварка пред юшку - Яким Пушкаш	100
Шах анегдоти - Яким Пушкаш	102

**POVIJEST I SUVREMENOST
ИСТОРИЯ И СУЧАСНОСЦ**

Обновйоване народнога паметаня, а не препород и зрада своїх предкох - Мирон Жирош	106
Зоз походзеня Перунсковых - Томислав Рац	126
Vez kao oblik nacionalne kulture i opstojnosti - Slavica Čorak	132

**IZ DUHOVNOG ŽIVOTA
З ДУХОВНОГО ЖИВОТА**

Духовни живот у 2014. року - о. Владимир Седлак	140
Єден цалком іншаки швет - Любица Гаргай	146

**KRUH NAŠ SVAGDANJI
ХЛЕБ НАШ НАСУШНИ**

Поля без паастох – празни економски објекти - Желько Лікар	152
Єшеньска продукция парадичнох - Желько Лікар	155

КУД Яким Гарди зоз Петровцох у Свидніку 2014.

КУД Осиф Костелник зоз Вуковару у Свидніку 2014.

КУД Яким Говля зоз Миклошевцох на Лемківській ватри у Польськей 2014.

КУД Русинох Винковци у Свидніку 2014.